

עֲזְרֵי מַעַם הַשָּׁמַיִם עוֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ

סֵפֶר

הַתְּגִלוֹת

הַזִּהָר

בּוֹ יִבְאָר סֵדֶר הַתְּגִלוֹת

סֵפֶר הַזִּהָר

וְהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הַקְּבָלָה

יוצא לאור על ידי "מפעל הזהר העולמי"

בעיה"ק בית שמש תובב"א

ל"ג בעומר שנת תש"ע לפ"ק

הטיבה ה' לטובים

הספר "מאורות הזהר" נדפס

בנדבת הרה"ח מוהר"ר

חיים אברהם ישעיהו בן ביילא ושלמה

לרפואה שלימה במהרה

זכות התנא האלקי רבי שמעון בר יוחאי וחבורתו הקדושה תעמוד לו למליץ יושר, שימלא ה' כל משאלות לבו לטובה ולברכה, בבריות גופא, פרנסה בשפע וברווח, עושר וכבוד, אריכות ימים ושנים טובים בבריאות השלימות, אכי"ר.

התנצלות המוציאים לאור

היות והשקענו עמל רב ודמים מרובים שיצא הספר לאור מבורר ומנופה בלא שגיאות [לפי כוחותינו], ובכל זאת אמר נעים זמירות ישראל שגיאות מי יבין, ואפשר שנשארו אי אלו טעויות הדפוס וכדומה - לכן בקשתנו מכל לומד בספר באם ימצא טעות להודיענו, ותודה למפרע, כדי שנוכל לתקנו בהוצאה הבאה בעזרת ה'.

הבעלות וכל הזכויות אינן שמורות למחבר

כל אחד יכול לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, [וכל המעוניין יכול לקבל הטקסט חינם], לאחסן במאגר מידע, לסדר או לקלוט בכל דרך ובכל אמצאי אלקטרוני אופטי או מכני אחר - כל חלק שהוא מהחומר בספר זה ובכל הספרים שהוצאנו לאור, הן ליחיד, הן לשימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה מותר ומצוה בהחלט בלא רשות מפורשת בכתב, ואם אחד מעוניין להדפיס נעזר לו בכל כוחותינו להוציא לאור בפחות מדמי עלות הספר.

מפתח הפרקים לספר "התגלות הזהר"

פרק א - לקוט מאמרי חז"ל אודות למווד סתרי תורה לפני התגלות הזהר קיט

פרק ב - סדר השתלשלות ומסירת סתרי התורה בספרי הקדמונים קבב

פרק ג - התגלות ספר הזהר קכו

פרק ד - מהווע לא נתגלה ספר הזהר להקדמונים קכט

פרק ה - תולדות רבי שמעון בן יוחאי ובנו רבי אלעזר קלא

פרק ו - הסתלקות וקבורת רשב"י קלז

פרק ז - הסתלקות וקבורת רבי אלעזר בן רשב"י קמב

פרק ח - חלקי הזהר קמה

פרק ט - מפרשי הזהר קנג

פרק י - הבקעת אור הקבלה בצפת קעא

מפתח הענינים לספר "התגלות הזהר"

- פָּרָק א - לקוט מאמרי חז"ל אודות למווד סתרי תורה לפני התגלות הזהר** קיט
- (א) לקוט מאמרי חז"ל, ראשונים ואחרונים אודות למווד סתרי-תורה עד להתגלות ספר הזהר קיט
- פָּרָק ב - סדר השתלשלות ומסירת סתרי התורה בספרי הקדמונים** קכב
- (א) ספר יצירה קכב
- (ב) בכח ספר יצירה אפשר לברא אדם, בהמה חיה ועוף קכג
- (ג) ספרי ה"היכלות" קכד
- (ד) ספר הבהיר קכד
- פָּרָק ג - התגלות ספר הזהר** קכו
- (א) קדמות ספר הזהר הקדוש קכו
- (ב) סדר גלוי ספר הזהר הקדוש קכח
- פָּרָק ד - מדוע לא נתגלה ספר הזהר להקדמונים** קכט
- מדוע לא נתגלה ספר הזהר להקדמונים קכט
- (א) רבי יהודה חיט מבאר מדוע בדורו נתגלה ספר הזהר קכט
- פָּרָק ה - תולדות רבי שמעון בן יוחאי ובנו רבי אלעזר** קלא
- (א) לדתו בגליל; רבי שמעון בן יוחאי תלמיד מבהק לרבי עקיבא קלא
- (ב) ישיבתו הקדושה בצידון וחבור ספריו קלב
- (ג) רבי שמעון ובנו רבי אלעזר התחבאו במערה י"ג שנה ולמדו שם תורה ביחד .. קלג
- (ד) יציאתם מן המערה פעם ראשונה קלד
- (ה) נגזר עליהם לחזור למערה קלה

התגלות הזהר

ק"ז

- (ו) איך יצאו לחפשי מן המערה קלה
- פָּרָק ו – הַסְתַּלְקוֹת וְקְבוּרַת רִשְׁבִּי** קלז
- (א) הַסְתַּלְקוֹת וְקְבוּרַת רִשְׁבִּי, וְגִלּוֹי רִזִּין לִפְנֵי הַסְתַּלְקוֹתוֹ קלז
- פָּרָק ז – הַסְתַּלְקוֹת וְקְבוּרַת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רִשְׁבִּי** קמב
- (א) חֲלִישׁוֹתוֹ, הַסְתַּלְקוֹתוֹ וְקְבוּרַתוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן קמב
- פָּרָק ח – חֻלְקֵי הַזְהָר** קמה
- (א) זְהָר עַל הַתּוֹרָה קמה
- (1) סְפָרָא דְצְנִיעוּתָא קמה
- (2) "אַדְרָא רַבָּא" – הַכְּנוּס הַגָּדוֹל קמוז
- (3) אֵידְרָא זׁוטָא קמוז
- (4) רַעֲיָא מְהִימְנָא קמוז
- (5) מְדַרְשׁ הַנְּעֵלָם קמח
- (6) "אֵידְרָא דְבֵי מִשְׁכְּנָא", "הֵיכְלוֹת", "רִזָּא דְרִזִּין", "סְבָא דְמִשְׁפָּטִים", "תּוֹסְפָתָא" וְ"סְתָרֵי תּוֹרָה" קמט
- (ב) זְהָר חֲדָשׁ קנ
- (ג) תְּקוּנֵי הַזְהָר קנא
- (ד) סְבוּם כָּל חֻלְקֵי הַזְהָר וְחֻלְקֵי קנב
- פָּרָק ט – מְפָרְשֵׁי הַזְהָר** קנג
- (א) רַבִּי שְׁמַעוֹן לְבִיא – "כֶּתֶם פֶּז", רֵאשׁ מְפִיצי הַתּוֹרָה בְּצַפּוֹן אֶפְרַיָקָא קנד
- (ב) רַבִּי מִשָּׁה קוֹרְדוּבִירוֹ – "אוֹר יָקָר" – הָרֵם קוֹרְדוּבִירוֹ הוּא מְגֹדְלֵי הַמְּקַבְּלִים שְׁבֻכַל הַדּוֹרוֹת קנה
- (ג) רַבִּי מְרִדְכֵי אֶזּוּלָאִי – "אוֹר הַחֲמָה" קנז
- (ד) רַבִּי שְׁלוֹם בּוּזְגָלוֹ – "מְקַדֵּשׁ מְלֶכֶךְ" קנח
- (ה) "נִיצוּצֵי אוֹרוֹת", לְהַחֲיֵד א קנט
- (ו) "עֲטָרַת צְבִי" לְרַבִּי צְבִי הִירֵשׁ מִזִּידִיטְשׁוּב, בְּעַל מַחְבֵּר סֵפֶר "עֲטָרַת צְבִי", "פְּרִי קֹדֶשׁ הַלּוּלָאִים", "סוּר מֵרַע וְעֵשָׂה טוֹב" קס
- (ז) הַעֲטָרַת צְבִי הַחֲזִיק עֲצָמוֹ לְתַלְמִיד שֶׁל הַתַּנָּא הָאֱלָקִי רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי, וְגַם שֶׁל הָאֶר"י הַקְּדוֹשׁ קסא

ח) "זוהר חי", - לרבי יצחק איזיק מקאמארנא, בעמח"ס "זוהר חי", "היכל הברכה",
"נתיב מצוותיך", עצי עדן, "פני זקן", "שלחן הטהור", ועוד..... קסג

ט) "דמשק אליעזר" לרבי אליעזר צבי מקאמארנא - בעל מחבר ספר "אור
עינים", "בן ביתי" ועוד..... קסז

י) "דרך אמת"..... קסח

יא) "ניצוצי זוהר"..... קסח

יב) "הסלם" לרבי יהודה אשלג, פרוש על הוזהר בן ט"ז פרכים..... קסט

יג) "מתוק מדבש"..... קע

פּרָק י -הַבְּקָעַת אור הַקְּבֵלָה בַּצֶּפֶת..... קעא

א) מלך המשיח יתגלה בגליל תחלה..... קעא

ב) "כרם היה לידי בקרן בן שמן"..... קעא

ג) ה"אור יקר" גלה גדלת הרמ"ק ורבינו משה קורדובירו בקבלה..... קעב

ד) לא היה אדם שהשפיע על עם ישראל כהאר"י הקדוש..... קעב

ה) השפעת ופעולות האר"י נמשכה בשנה ומחצה בלבד..... קעב

ו) אליהו הנביא היה "סנדק" האר"י..... קעג

ז) האריז"ל למד נגלות התורה עם השיטה מקבצת והרדב"ז..... קעג

ח) האריז"ל בא לעולם הזה רק בשביל תלמידו הרב רבי חיים ויטאל זי"ע..... קעג

ט) תורת הח"ן - הברית המברית עולם הזה עם עולם הבא..... קעג

י) משה אמת ותורתו אמת - אף גבהו דברי האר"י מהרמ"ק ורבינו משה
קורדובירו..... קעה

יא) רבי חיים ויטאל נסמך להוראה מהאלשי"ך..... קעה

יב) לא זזה יד רבי חיים ויטאל מיד האר"י מעת שהחל לגלות תורת הח"ן..... קעו

יג) חכמי הקבלה בדורו אמרו על הרב רבי חיים ויטאל זי"ע שאין פמוהו במעלה
ובחכמה..... קעז

יד) רבי חיים ויטאל ובנו רבי שמואל נקבעו לערך תורת האר"י ולהוציאה לאור.. קפ

טו) רבי שמואל ויטאל כתב תורת האר"י ביעילות עליונה..... קפ

טז) דמיון וקרבה בין האב לבנו..... קפא

יז) רבי שמואל ויטאל היה גלגול התנא רבי מאיר..... קפא

סֵפֶר הַתְּגִלוֹת הַזֹּהַר

— פֶּרֶק א —

לְקוּט מֵאֲמֵרֵי חֲז"ל אֹדוֹת לְמוֹד
סִתְרֵי תוֹרָה לְפָנֵי הַתְּגִלוֹת הַזֹּהַר

א) לְקוּט מֵאֲמֵרֵי חֲז"ל, רֵאשׁוֹנִים וְאַחֲרוֹנִים אֹדוֹת לְמוֹד סִתְרֵי—
תוֹרָה עַד לְהַתְּגִלוֹת סֵפֶר הַזֹּהַר

א. אֵין דוֹרְשִׁין ... וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית בְּשָׁנִים, וְלֹא בְּמִרְכָּבָה בְּיַחֲדָה,
אֶלֶּא אִם כֵּן הִיָּה חֶכֶם וּמְבִין מִדַּעְתּוֹ. כָּל הַמְּסַתְּפֵל בְּאַרְבַּעַה דְּבָרִים רְתוּי
[רְאוּי] לוֹ כָּאֵלוֹ לֹא בָּא לְעוֹלָם: מֵה לְמַעְלָה, מֵה לְמַטָּה, מֵה לְפָנִים וּמֵה
לְאַחֹר.

(מִשְׁנֵה חֲגִיגָה דִּף י"א ע"ב)

ב. מַעֲשֵׂה מִרְכָּבָה הוּא, שְׁעַל יְדֵי הַזְּכָרֹת שְׁמוֹת שֶׁל קִדְשָׁה
מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּכֶתֶר, וְצוֹפִין אֵיךְ מִשְׁמְרוֹת הַמְּלָאכִים בְּמַעֲמָדוֹ, וְאֵיךְ הֵיכַל
לְפָנִים מֵהֵיכַל, כְּעֵין הַסּוֹכֵין בְּרוּחַ הַקִּדְשׁ.

(רַבֵּנוּ עוֹבְדֵי בְּרִטְנִירָא לְמִשְׁנֵה חֲגִיגָה שָׁם)

ג. אֵין סִפֵּק שֶׁהַמְּכוּן מֵה שְׁאֲסֵרוּ מִלְּמַדוֹ הוּא עַל כַּח פְּעֻלָּתוֹ
וּמַעֲשֵׂה שְׁעַל יְדוֹ נַעֲשֵׂה, דְּאֵלוֹ יְדִיעַת אוֹתִיּוֹת וּמְלוֹתֵיו בְּלִבְד הָרִי נוֹדַע,

וחלילה למחברים הקדושים שהיו כותבין אותו ומפרסמין אותו אלו הִזָּה בְּכֻלָּל הָאֲסוּר, אֲלֵא שֶׁהָאֲסוּר הוּא עַל יְדִיעַת הַפְּעָלָה וְהַמַּעֲשֶׂה שֶׁעַל יָדוֹ. וּכְפָרוֹשׁ רַש"י בְּפָרָק ד' דְּקָדוּשִׁין (דף ע"א.): שֵׁם בֶּן י"ב כו' מְשֻׁרְבוּ הַפְּרִיצִים הַמְּשַׁתְּמָשִׁים בּוֹ וְכו'.

(תוספות יום טוב למשנה חגיגה שם)

ד. תנו רבנן, **מעשה בתינוק אחד** שהיה קורא בבית רבו בספר חזקאל, **והיה מבין בחשמל** (לדרש מהו, רש"י), **ויצאה אש מחשמל ושרפתו**.

(חגיגה דף יג.)

ה. תנו רבנן, מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור והיה מהלך בדרך, ורבי אלעזר בן ערוך מחמר אחריו. אמרו לו: רבי, שנה לי פרק אחד במעשה מרובה. אמר לו: לא כף שניתיתי לכם, "ולא במרכבה ביחיד, אלא אם כן היה חכם מבין בדעתו". אמר לו: רבי, תרשני לומר לפניך דבר אחד שלמדתיני. אמר לו: אמר. מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור, ונתעטף וישב על האבן תחת הזית. אמר לו: רבי, מפני מה ירדת מעל החמור, אמר לו: **אפשר אתה דורש במעשה מרובה, ושכינה עמנו ומלאכי השרת מלוין אותנו, ואני ארכב על החמור? מיד פתח רבי אלעזר בן ערוך במעשה המרכבה ודרש, וירדה אש מן השמים וסבבה כל האילות שבשדה, פתחו כלן ואמרו שירה ... נענה מלאך מן האש ואמר: הן הן מעשה המרכבה.**

א [עמד רבן יוחנן בן זכאי ונשקו על ראשו, ואמר: **ברוך ה' אלקי ישראל שנתן בן לאברהם אבינו שיודע להבין ולחקר ולדרש במעשה מרובה.**

ב] כשנאמרו הדברים לפני רבי יהושע, היה הוא ורבי יוסי הפהן מהלכים בדרך, אמרו: **אף אנו נדרש במעשה מרובה.** פתח רבי יהושע ודרש. ואותו היום תקופת תמוז היה, נתקשרו שמים בעבים נראה כמין

התגלות הזהר

קכא

קֶשֶׁת בַּעֲנוּ, וְהָיוּ מִלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת מִתְקַבְּצִין וּבָאִין לְשִׁמְעוּ, כַּבְּנֵי אָדָם שְׁמֵת־קַבְּצִין וּבָאִין לְרֵאוֹת בְּמִזְמוּטֵי (בְּשִׁמְחַת) חֶתָּן וְכֻלָּהּ.

ג] הֵלֶךְ רַבִּי יוֹסֵי הַכֹּהֵן וְסִפֵּר הַדְּבָרִים לְפָנָי רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכָּאִי, וְאָמַר: אֲשֶׁרֵיכֶם וְאֲשֶׁרֵי יוֹלְדֵתְכֶם, אֲשֶׁרֵי עֵינֵי שְׂכָף רָאוּ.

(חגיגה דף י"ד ע"ב)

ד] מִהֵנָּה לֵאמֹר אָנוּ לְמַדִּים עַל קִיּוּם סוּדוֹת שְׁנִמְסָרוּ לְהַחֲכָמִים, הַמְּכִילִים רְזִים מִמְּלָאִים.

ו. תָּנוּ רַבָּנָן, אַרְבַּעַה נִכְנְסוּ לַפְרָדֵס (עָלוּ לְרַקִּיעַ עַל יְדֵי שָׁם, רַש"י), וְאָלוּ הֵן: בֶּן עֲזַאִי, וּבֶן זֹמָא, אַחֵר וְרַבִּי עֲקִיבָא. אָמַר לְהֵם רַבִּי עֲקִיבָא: כְּשֵׁאתֶם מִגִּיעִין אֶצֶל אַבְנֵי שֵׁשׁ טְהוֹר אֵל תֵּאמְרוּ "מִים מִים", מִשׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר דּוֹבֵר שְׂקָרִים לֹא יִכּוֹן לְנֹגֵד עֵינָי. בֶּן עֲזַאִי הֲצִיץ וַיִּמַּת ... בֶּן זֹמָא הֲצִיץ וְנִפְגַּע ... אַחֵר קֶצֶץ בְּנִטְיַעוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא יֵצֵא בְּשָׁלוֹם.

(חגיגה דף י"ד ע"ב)

וְאָכֵן, רַבִּי עֲקִיבָא שְׂיֵצֵא בְּשָׁלוֹם הִיָּה רַבּוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי (רָאָה מִנְחוֹת דָּף כ"ט ע"ב).

ז. מִדְּבַרֵי חַז"ל שֶׁנֶּעֱתְקוּ בַּפֶּרֶק שֶׁלְפָנֵינוּ מוֹכַח, שֶׁבַתּוֹרָה שְׁבַעַל פָּה כְּלוּלִים גַּם סִתְרֵי-תּוֹרָה - "מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית" ו"מַעֲשֵׂה מְרֻכָּבָה", שֶׁהֵם כְּלָלוֹת הַעוֹלָמוֹת וְסוּדוֹת הַהוֹיָה.

– פָּרָק ב –

סֵדֶר הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת וּמְסִירַת סֵתְרֵי הַתּוֹרָה בְּסִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים

בַּד בְּבַד עִם תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב, שְׁנַתְנָה לְמֹשֶׁה מְסִינֵי, נִמְסְרָה גַם תּוֹרָה שְׁבַעֲלָה, הַכּוֹלְלֵת גַּם סֵתְרֵי תּוֹרָה, הַנִּקְרָא "מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית" ו"מַעֲשֵׂה מְרַכְבָּה". וְכֵשֶׁם שֶׁהַתּוֹרָה הַנִּגְלִית טְעוּנָה בְּרוּר בְּקִשְׁר לְפָרְטִיָּה וּכְלֻלֹתִיָּה, כֵּן הוּא, וּבִמְכַל שְׁכֵן וְקַל וְחוֹמֵר, בְּנוֹגֵעַ לְמְסִירַת נִסְתֵּר דַּתּוֹרָה, שְׁנִמְסְרָה תְּנַמִּיד מִפֶּה לְאֵזֶן, וְרַק בְּ"רֵאשִׁי פָּרָקִים" וְרַק לְצַנוּעִין וְרֵאוּיִין בְּלִבָּד.

מִתְאִים עִם הַנ"ל, נִבְיָא לְהֵלֵן כְּמָה פְּרָטִים עַל סִפְרֵי הַיְסוּד בְּתוֹרַת הַנִּסְתֵּר שֶׁהִגִּיעוּ לְדִינוֹ.

א) סֵפֶר יְצִירָה

א. סֵפֶר יְצִירָה נִתְיַחַס לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם. וְכַתֵּב הָרַב שֶׁל"ה, דְּאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם מְסָרוּ לְיִצְחָק, וְיִצְחָק לְיַעֲקֹב אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם, וְהוּא מְסָרוּ לְבְנָיו הַגְּדוֹלִים בְּנֵי לָאָה, וְיוֹסֵף שֶׁהִיָּה קֶטֶן לֹא נִמְסָר לוֹ, וְהַשְּׁבָטִים הָיוּ מִתְעַסְקִים וּבוֹרְאִים נַעֲרוֹת וְטִלְאִים וְהָיוּ מְטִילִים עִם הַנַּעֲרוֹת וְאוֹכְלִים אָבֵר מִן הַחַי מִן הַכְּשָׁבִים, וְיוֹסֵף לֹא יָדַע שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּס' יְצִירָה.

(מִדְּבַר קְדָמוֹת לְהַחִיד"א מַעֲרַכַת ח' עַרְךָ חֲקָמָה אוֹת י"ב)

ב. גַּם בְּכּוּזָרִי (מֵאַמֵּר רְבִיעִי אוֹת כ"ה) יַחַס אֶת סֵפֶר יְצִירָה לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שֵׁם: אָמַר הַחֲבֵר, סֵפֶר יְצִירָה וְהוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ כו'.

גַּם הָרַב רַבִּי חֲסֵדָאִי בְּסִפְרוֹ אוֹר ה' הַזְּכִיר סֵפֶר יְצִירָה, וְיַחֲסוּ גַם הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם.

ג. גַּם בְּסֵפֶר יְצִירָה עֲצָמוּ נִזְפֵּר שֵׁם אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

התגלות הזהר

קכג

כִּיּוֹן שֶׁהֵבִיט אַבְרָהָם אֶבְיָנוּ וַחֲקַר וְהִבִּין וַחֲקַק וַחֲצַב וַצֹרֵף וַיַּצַּר וַחֲשַׁב וְעַלְתָּה בְיָדוֹ, וְנִגְלָה עָלָיו אֲדוֹן הַכֹּל יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ לְעַד, וַקְרָאוּ אֶבְרָהָם אוֹהֵבוּ וְכָרַת בְּרִית לוֹ וּלְזָרְעוֹ עַד עוֹלָם, וְהֶאֱמַן בֵּה' וַיַּחֲשָׁבֶהָ לוֹ צְדָקָה ... וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא גֹלָה לוֹ אֶת סוּדוֹן.

(ספר יצירה פ"ו משנה ח')

ד. אַבְל הֶרֶס"ג כְּתַב, שֶׁאַבְרָהָם אֶבְיָנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם הוֹצִיא רַק אֶת הָעֵנִינִים שֶׁבְסֵפֶר יְצִירָה בְּשִׁכְלוֹ, אַבְל לֹא הוּא כְּתַבּוּ בְּצוּרְתוֹ הַנוֹכְחִית. וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

הַקְדָּמוֹנִים מְסֻרוּ, כִּי סֵפֶר זֶה אֶבְרָהָם אֶבְיָנוּ חִבְרוּ ... וְאֵינָם אוֹמְרִים שֶׁהוּא קָבַע מַלּוּת הַסֵּפֶר הַזֶּה כְּפִי הַסֵּדֵר הַזֶּה, אֶלֶּא אוֹמְרִים שֶׁהוּא הוֹצִיא אֶת הָעֵנִינִים הַלְלוּ בְּשִׁכְלוֹ ... וְלִמְדָם לְעַצְמוֹ וְלִמְדָם לְמִיחָדִים שֶׁהָיוּ עִמּוֹ, וְלֹא חָדְלוּ לְהִיּוֹת נִמְסָרִים בְּתוֹךְ אֲמַתְנוּ בְּלַתִּי כְּתוּבִים ... וְכֹאשֶׁר הָיָה הַזְּמַן אֲשֶׁר נִתְקַבְּצוּ בּוֹ חֲכָמֵי הָאָמָה וּרְכִזוּ עֵנִינֵי הַמִּשְׁנָה וְהַלְבִּישׁוּם מַלִּים מְשָׁלָה וְקִבְּעוּם, עָשׂוּ ... עֵנִינֵי סֵפֶר זֶה בְּדוּמָה לְכַף.

(פרוש הרס"ג לספר יצירה)

ה. יֵשׁ הַמִּיחָסִים סֵפֶר זֶה לְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁשָּׁנָה כֵּן מִפִּי הַקַּבְלָה עַד אֶבְרָהָם אֶבְיָנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם.

(פרוש "קול יהודה" על הכוזרי שם)

ו. סֵפֶר הַיְצִירָה הוּא מְפָרְסֵם מְאֹד, וּשְׁמוֹ וְתַכְנוּ נִזְכָּר בְּש"ס, בַּמְדֻרָשׁ, בְּזֶהַר וּבְסִפְרֵי הָרֵאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. וְהַרְבֵּה מְגֻאֹנֵי קִדְמָאֵי חִבְרוּ עָלָיו פְּרוּשִׁים, כְּגוֹן רַב הָאֵי גְאוֹן, הֶרֶס"ג, הָרַאב"ד, דוֹנָשׁ בֶּן תַּמְמִים, שְׁבַתִּי דוֹנוּלוֹ, יְהוּדָה בֶּן בְּרִזְלֵי הַבְּרַצְלוּנִי, רַבִּי יִצְחָק סָגִי נְהוֹר, רַבִּי עֲזַרְיָאֵל מְגִירוֹנָה, רַבִּי אֶלְעָזָר מְגַרְמִיזָא (בַּעַל הַרוֹקַח), הַרְמַב"ן, הַגְּאוֹן מוּוִילְנָא, וְעוֹד רַבִּים.

ב) בְּכַח סֵפֶר יְצִירָה אֶפְשָׁר לְבְרֵא אָדָם, בְּהֵמָה חִיָּה וְעוֹף

א. אָמַר רַבָּא, אֵי בְּעוּ צְדִיקֵי בְרוּ עֲלֵמָא, שְׁנַאֲמַר (יְשַׁעְיָה נ"ט) כִּי עוֹנוּתֵיכֶם הָיוּ מִבְּדִילִים (הָא אִם לֹא הָיוּ בְּהֵם עוֹנוּת אִין פֶּאן הַבְּדִלָה (בֵּינָם לְבִין ה'),

רש"י). ופרוש רש"י **רְבָא בְרָא גְבַרְא עַל יְדֵי סַפְר יְצִירָה**, שְׁלַמְדוּ צְרוּף שָׁל שָׁם. (סנהדרין דף ס"ה ע"ב ופרוש רש"י שם). וְעֵין עוֹד שָׁם בְּחֻדוּשֵׁי אַגְדוֹת מֵהַרְשָׁ"א, וְבַס' הַבְּהִיר סִימָן קצ"ו.

ב. **רַבִּי חֲנִינָא וְרַב אוֹשְׁעִיא הוּוּ יִתְבִּי כָּל מַעְלֵי שְׁבִתָּא וְעַסְקֵי בְּסַפְר יְצִירָה, וְאִיבְרִי לְהוּ עֲגָלָא תִּילְתָּא וְאַכְלֵי לִיהּ.** ופרוש רש"י: וממילא אברו עגלא תילתא על ידי שהיו מצרפים אותיות השם שבהם נברא העולם, ואין כאן משום מכשפות, דמעשה הקדוש ברוך הוא הן על ידי שם קדשה שלו הוא. (סנהדרין שם ופרוש רש"י). וְעֵין שָׁם בְּדָף ס"ו ע"ב, וְהִגִּירְסָא שָׁם הִיא: **עַסְקֵי בְּהַלְכוֹת יְצִירָה.**

ג. וְאַנִּי שְׁמַעְתִּי וְלֹא אָבִין כּוֹנְתָם ז"ל, דְּאִיךְ יַעֲלֶה עַל הַדַּעַת דְּגַבְרֵי רְבָא כִּי הֵי הוּוּ עַסְקֵי כָּל מַעְלֵי יוֹמֵי דְשְׁבִתָּא בְּמַעֲשֵׂה שְׂדִים, וְהֵי נְהִינִים וְאוֹכְלִין הַדְּבַר הַנַּעֲשֶׂה עַל יְדֵי שְׂדִים. וְתוּ דְבְּסַפְר יְצִירָה הֵי עוֹסְקִין, וּבֵין שְׁיִהֵה פְרוּשׁ "סַפְר יְצִירָה" הַנִּמְצָא אֶצְלָנוּ שֶׁהוּא מִיַּחַס לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, אוֹ כְּפְרוּשׁ רִש"י ז"ל שֶׁהֵי מְצַרְפִּים אוֹתוֹת הַשֵּׁם וְכו'.

(שו"ת הרדב"ז ח"ג סימן ת"ב)

ד. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן חֲנַנְיָה, יְכִיל אֲנָא נְסִיב קַרְנִין וְאַבְטִיחִין וְעֵבִיד לָן (עַל יְדֵי סַפְר יְצִירָה) אֵיילִין טְבִין [אֵילִים וְצְבִיִּים] וְהִדְנִין [וְגַם הֵם בְּעַצְמָם] עֵבִידִין אֵיילִין טְבִין.

(ירושלמי סנהדרין פרק ז' הלכה י"ט)

ה. כְּתַב הַגָּאוֹן מוֹרְנוּ הַרְבַּ רַבִּי צְבִי ז"ל בְּתִשְׁבֻּבָה הַנּוֹכַר [בְּקִנְטָרְס צְוֹאֲרֵי שְׁלָל לְהַחִיד"א בְּהַפְטָרָת וְאַתְחַנֵּן, הַנּוֹכַרְתָּ לְעִיל מִיְנִיָּה] שֶׁזְּקֵנוּ מוֹרְנוּ הַרְבַּ רַבִּי אֵלִיָּהוּ ז"ל בְּרָא גְבַרְא עַל יְדֵי סַפְר יְצִירָה, עֵין שָׁם. וְרֵאִיתִי בְּשִׂאלוֹת וּתְשׁוּבוֹת בְּנוּ בְּסַפְר שְׂאֵלַת יַעֲב"ץ (חֶלֶק ב' סִימָן פ"ב), שֶׁשְּׁמַע מֵהַרְבַּ אָבִיו ז"ל מֵה שְׁקָרָה בְּאוֹתוֹ הַנוֹצֵר עַל יְדֵי זְקֵנוּ הַגָּאוֹן רַבִּי אֵלִיָּהוּ בְּעַל שָׁם ז"ל, כִּי אַחַר שֶׁרָאָהוּ הוֹלֵךְ וְגָדַל מְאֹד, נִתְיָרָא שְׁלֵא יַחְרִיב הָעוֹלָם, עַל כֵּן לָקַח וְנָתַק מִמֶּנּוּ הַשֵּׁם שֶׁהֵי דְבוּק עֲדִין בְּמַצְחוֹ וְעַל יְדֵי כֵּן נִתְבַּטַּל וְשָׁב לְעַפְרוֹ, אֲבָל הַזִּיקוֹ וְעֲשֶׂה בּו שְׂרִיטָה בְּפָנָיו בְּעוֹד שְׁנַתְעַסֵּק בְּנִתְיָקַת הַשֵּׁם מִמֶּנּוּ בְּחֻזְקָה, עֵין שָׁם.

התגלות הזהר

קכה

(מדבר קדמות להחיד"א, מערכת יו"ד, אות כ"ז)

ו. ועין בפתחי תשובה יורה דעה סימן ז', שבהמה שנבראה על ידי ספר יצירה אינה צריכה שחיטה. והשל"ה הביא ראיה על זה ממה שכתוב שאחי יוסף עסקו בספר יצירה ומיברי להו בהמות ואכלו אבר אבר, כנ"ל סעיף א' אות א'. ועין גם כן בדרכי תשובה שם סעיף י"א שהאריך בזה.

ג) ספרי ה"היכלות"

ספרי ההיכלות, הנקראים "היכלות רבתי", "היכלות זוטרתתי", "פרקי היכלות", "פרקי מרכבה", "אגדת רבי ישמעאל", ועוד, מיחסים לתקופת התנאים, ובמיחד לרבי ישמעאל בן אלישע כהן גדול ולרבי עקיבא.

ספרי ההיכלות כוללים: סודות הרקיע, צבא השמים, כסא הכבוד והיכל ה', ובהם: שעור קומה של יוצר בראשית, שמוותיו של הקדוש ברוך הוא, כיצד דן הקדוש ברוך הוא את עולמו, שמות המלאכים, שירתם ותפלותיהם ועניני משיח וגאולה.

ד) ספר הבהיר

א. ספר הבהיר מיחס להתנא רבי נחוניא בן הקנה, מחבר תפלות "אנא בכח", ונחשב לספר הראשון שבו נכתבו סתרי תורה על מנת לפרסמם בגלוי. ועין בחיד"א (שנסמן להלן בסמוך) שמתאר אותו בשם "ראש המקבלים".

ב. הוא התחיל לחבר ספר בקבלה בפרסום. כי האף אמנם שכל דברי רבותינו זכרונם לברכה הם בנויים על חכמת האמת ... מכל מקום הלבישו הדברים מאד, שאינו נפר כלל כי הם המדברים סודי תורה. אבל רבי נחוניא בן הקנה התחיל לחבר ספר שנפר שהם סודות.

(שם הגדולים להחיד"א מערכת ספרים בערכו)

ג. כל גדולי המקבלים הראשונים שאבו ממעינו והלכו לאורו הבהיר, אשר הבהיק את העולם, טרם הופיע עוד אור הזהר.

(הרב שמואל לוריא בהקדמתו לספר הבהיר, הוצאת וילנא תרמ"א)

ד. רבי מאיר בן שלמה אבן-סהולה (ה'צא), תלמיד הרשב"א כתב פרוש רחב לספר הבהיר, שנדפס לראשונה, מכתב-יד, בשנת תרמ"א.

* * *

הספרים הנ"ל, ספר יצירה, ספרי ההיכלות וספר הבהיר, שמשו יסוד לספר הזהר הקדוש, שנבנה על שני יסודות: על סודות שנתגלו באותם הספרים ובעוד ספרים, ועל סודות חדשים שנגלו להם על ידי אליהו, המלאכים וכו'.

- פְּרָק ג - התגלות ספר הזהר

(א) קדמות ספר הזהר הקדוש

א. מאז שנתגלה ספר הזהר, כאלף שנים לאחרי שנגמרה עריכתו על ידי רשב"י וחבריו דיליה, השפיע לחיזוק האמונה, העמקתה, בסוּסָה וּהפְצָתָה בקרב עם ישראל.

האור הגדול כזהר הרקיע שהאיר וזרח מן ספר הזהר, האיר לארץ ולדרים עליה גם בתקופות החשך לעם בני ישראל, בזמנים קשים, כאשר החרב התנוססה מעל ראשי עם בני ישראל, וסבלו מחרפת רעב ומאויבים מבית ומחוץ.

ואין בזה פלא כלל, כי רשב"י וחבריו דיליה, משה רבינו רעינו רעינו מהימנא ומלאכי עליון, הטבע והעולמות כלם, שתפים הם ליצירה חשובה זו שנקרא ספר הזהר.

התגלות הזהר

קכז

ב. יש הרוצים לאחר את זמן חביר ספר הזהר, מפני שלדעתם חלקים מספר הזהר מחברם היו מאחרים יותר מזמן רשב"י.

ג. אמנם כבר כתב על זה הרב הקדוש רבי ירוחם ליינער, האדמו"ר מראדזין זצ"ל, וזה לשונו:

מאחר שהטענות כבר נשמעו, ולא חשו להן, אנו מחזיקים שמצאו טעם נכון שלא לחוש להן.

(הקדמת ספר זהר הרקיע להאדמו"ר מראדזין זצ"ל)

ד. וממשיך שם:

שְׁלוּמֵי אֲמוּנֵי יִשְׂרָאֵל הַמְּאֲמִינִים בַּה' וּבַתּוֹרָתוֹ, וְקִבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה הַכְּתוּב בְּיַד מֹשֶׁה וְאֶת הַתּוֹרָה הַמְּסוּרָה עַל פִּה בְּיַד מֹשֶׁה, קִבְּלוּ אֶת תּוֹרַת הַקִּבְּלָה וְהַסּוּד מֵאֵת הַתַּנָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר יוֹחַאי.

וּמֵרֵן הָאֲר"י ז"ל הַקְּדוֹשׁ יָסַד כָּל יְסוּדֵי הַקִּבְּלָה שְׁלוּ עַל סֵפֶר הַזֶּהר וְכָתַב פְּרוּשִׁים עָלָיו. וּגְאוּן עֲזוּנו, קְדוּשַׁת יִשְׂרָאֵל וּפְאָרוֹ, מוֹרְנוּ וּרְבִינוּ רַבִּי יִשְׂרָאֵל בַּעַל שֵׁם טוֹב זַלְה"ה, אֲבִיהֶם שֶׁל חֲסִידִים, שֶׁהָאִיר לְעוֹלָם בְּתוֹרַת שַׁעֲרֵי הַחֲכָמָה וְהַתְּבוּנָה וְהַדַּעַת, בָּנָה יְסוּדֵי הַחֲסִידוּת עַל סֵפֶר הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ וְסִפְרֵי הָאֲר"י ז"ל. וְהוּא וְתַלְמִידָיו הַקְּדוֹשִׁים אַחֲרָיו לְמַדּוּ אֶת צְנוּעִים חֲכָמָה בְּבֵאוּר דְּבָרֵי הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ.

וּרְבִינוּ הַגַּר"א ז"ל אֲשֶׁר הָיָה כְּאֶחָד מִן הַרְאִשׁוֹנִים ... וְכָל רַז לֹא אֲנִיס לִיָּה ... **כָּתַב פְּרוּשִׁים עַל הַזֶּהר הַקְּדוֹשׁ** וְהֵאֲדָרָא רַבָּה קְדִישָׁא וְהַסְפְּרָא דְצִנִּיעוּתָא וְהַתְּקוּנֵי זֶהר, וּבְבֵאוּרִים עַל הַשְּׁלֶחֶן עֲרוּךְ מִבֵּיא מְקוֹרוֹת מְדַבְּרֵי הַזֶּהר ... **וְכָל תְּמִימֵי דְרֶךְ הוֹלְכִים בְּתוֹרַת הַזֶּהר וּמְאֲמִינִים בו.**

(הקדמת ספר זהר הרקיע להאדמו"ר מראדזין זצ"ל)

ה. רבים מיחסים את עריכתו של ספר הזהר לדורות שלאחר רשב"י, בימי האמוראים. על נוכחותם של אמוראים בספר הזהר כותב הר"י נחום מטשורנוביל, וזה לשונו:

מי שזוכה להשיג אור הגנוז שבתורה, שעל ידי זה מביט מסוף העולם ועד סופו, אז אין חלוק אצלו במה שהוא עתה בהנה מיד, ובין מה שיהיה לדורות. ולכן אמר רשב"י בזהר מה שאמר [האמורא] רבה בר בר חנה, שהיה אחר כמה דורות, וכן אמרו רבותינו ז"ל על משה רבינו עליו השלום, שראה את רבי עקיבא יושב ודורש, אף על פי שהיה אחר דורות הרבה, וכל זה מחמת שעל ידי תורתם באו לאור הגנוז, ושם אין חלוק בין מיד ולדורות.

(מאור עינים פ'רשת צו)

ו. יש הרואים את התקופה שבה נערך הזהר בצורתו כפי שהוא לפנינו - כתקופת הגאונים, מאות שנים לאחר פטירת רשב"י.

(הרב אברהם גלאנטי ב"אור החמה" לזהר פ'רשת וישלח דף ק"ט ע"א)

ב) סדר גלוי ספר הזהר הקדוש

א. בספר יוחסין לרבי אברהם זכותא נדפס קטע מכתב יד של רבי יצחק דמן עכו (מקבל ידוע ותלמידו של הרמב"ן), המגלה לנו כמה עבודות חשובות ביותר בקשר להתגלות ופרסום ספר הזהר.

כאשר נכבשה עכו בידי המוסלמים (בשנת ה' אלפים נ"א), יצא רבי יצחק דמן עכו לספר, "לחקר כיצד נמצא בזמנו ספר הזהר אשר עשה רבי שמעון ורבי אלעזר בנו במערה". וזה לשונו:

ב. ומפני שראיתי כי דבריו מפלאים, ישאבו ממקור העליון, הפעין המשפיע בלתי מקבל, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, רדפתי אחריו ואשאלה את התלמידים הנמצאים בידם דברים גדולים ממנו, מאין בא להם סודות מפלאים מקבלים מפה אל פה, אשר לא נתנו לכתב, ונמצאו שם מבארים לכל קורא ספר, ולא מצאתי תשובותיהם על שאילתי זאת מכונות, זה אומר בכה וזה אומר בכה...

שמעתי אומרים לי על שאילתי, כי הרב הנאמן הרמב"ן ז"ל שלח אותו מארץ ישראל לקטלונא לבנו, והביאו הרוח לארץ ארגון ... ונפל

בַּיַד הַחֶכֶם רַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֵן. וַיֵּשׁ אֹמְרִים שְׁמַעוּלָם לֹא חֲבַר רִשְׁבִּי סֵפֶר
זֶה, אֲבָל רַבִּי מֹשֶׁה זֶה הָיָה יוֹדֵעַ שֵׁם הַכּוֹתֵב, וּבִכְחוֹ יִכְתֹּב רַבִּי מֹשֶׁה זֶה דְּבָרִים
מְפֹלְאִים אֵלֶּה.

(סֵפֶר יוֹחֲסִין הַשְּׁלָם דִּין פ"ז וְאֵילָךְ)

ג. עַל הַסְּבָרָא בְּסֵפֶר הַיּוֹחֲסִין שֶׁסֵּפֶר הַזֶּהר נִתְחַבֵּר עַל יְדֵי רַבִּי מֹשֶׁה דִּי
לִיאָוֵן, כָּבֵר כָּתַב הַגָּאוֹן רַבִּי דָּוִד לוֹרְיָא בְּקִנְטְרִסוֹ "קִדְמוֹת סֵפֶר הַזֶּהר"
לְהוֹכִיחַ, שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת שֶׁהֵרַב מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֵן חֲבַר אֶת סֵפֶר הַזֶּהר.
וְהוֹכְחוּתָיו לָזֶה: א) סִפְרֵי רַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֵן הִזְדוּעִים לָנוּ (סֵפֶר "הַמְשַׁקֵּל"
וְסֵפֶר "הַרְמוֹן") שׁוֹנִים הֵם בְּאִפְיָם מִסֵּפֶר הַזֶּהר, וַיֵּשׁ בְּהֵם כַּמָּה דְּבָרִים
הַסּוֹתְרִים לְדְבָרֵי הַזֶּהר. ב) בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת כְּשֶׁרַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֵן מְבִיא אֶת
דְּבָרֵי הַזֶּהר כְּמִקּוֹר לְדְבָרָיו, לְפַעַמִּים מוֹכַח שֶׁלֹּא הִבִּין כְּרֵאוּי אֶת דְּבָרֵי הַזֶּהר.
ג) בְּכַמָּה סִפְרִים שֶׁקִּדְמוֹת לְתַקוּפַת רַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֵן מוּבָאִים כָּבֵר דְּבָרִים
הַמוֹפִיעִים בַּזֶּהר, שֶׁמֵּזֶה מוֹכַח שֶׁסֵּפֶר הַזֶּהר קִדְם לְרַבִּי מֹשֶׁה דִּי לִיאָוֵן.

– פָּרָק ד –

מִדּוּעַ לֹא נִתְגַּלָּה סֵפֶר הַזֶּהר
לְהַקְדְּמוֹנִים

א) רַבִּי יְהוּדָה חֵיט מְבַאֵר מִדּוּעַ בְּדוּרוֹ נִתְגַּלָּה סֵפֶר הַזֶּהר

א. אֲשֶׁרִינוּ מֵה טוֹב חֶלְקֵנוּ שְׂזַכִּינוּ אֶל סֵפֶר הַזֶּהר, מֵה שֶׁלֹּא זָכוּ
קִדְמוֹנֵינוּ אֲשֶׁר קִטְנָם עָבָה מִמִּתְנִינוּ, כְּמוֹ רַב הָאֵי גָאוֹן וְרַב שֶׁשֶׁת גָּאוֹן וְהֵרַב
אֵלֵיעֶזֶר מַגְרַמִּזָּא וְהַרְמַב"ן וְהַרְאֵב"ד וְהַרְשֵׁב"א וְהַחֲכָמִים אַחֲרֵיהֶם זוּלָתָם,
שֶׁלֹּא טַעְמוֹ מִדְּבָשׁוּ, כִּי בְּזַמְנָם לֹא נִתְגַּלָּה.

ב. ואל תתמה מזה, כי בודאי לא נתגלה עד הדור האחרון אשר אנחנו בו היום. וסיוע לזה מצאתי בספר התקונים [סוף תקון ו'] וזה לשונו: אמר ליה אליהו לרבי שמעון: רבי רבי כמה זכאה אנת דמהאי חבורא דילך יתפרנסו כמה עילאי עד דאתגלייא לתתא בסוף יומיא, ובגינה ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשבו, עכ"ל.

ג. מבאר מכאן שספר הזהר היה עתיד להיות גנוז, ובאותו זמן יתהנו ממנו העליונים והם המלאכים עד שיבוא דרא בתראה, שאז יתגלה לתחתונים, ובזכות העוסקים והמטפלים בו יבוא משיח, כי תמלא הארץ דעה את ה' בסבתו, אשר זה יהיה סבה קרובה לביאתו...

ד. ואני יהודה בן לאדוני החכם וחסיד רבי יעקב חיט עליו השלום, בהיותי בספרד טעמתי מעט דבש ואורו עיני, ונתתי אל לבי לדרש ולתור בחכמה, והלכתי מחיל אל חיל לאסוף כל מה שימצא מהספר הנזכר [בימיו לא נדפס עדין ספר הזהר, והיה נפוץ בצורת קנטרסים], ואספתי מעט פה ומעט פה עד שרבו היה בידי מהנמצא ממנו. ואני מאמין אמונה גמורה כי זכות זה עמד לי בכל התלאות הרעות אשר מצאוני בגרוש ספרד, אשר כל שומעם תצלנה שתי אזניו.

(הקדמת רבי יהודה חיט לספרו מנחת יהודה)

– פַּרְק ה –

תולדות רבי שמעון בן יוחאי
ובנו רבי אלעזר

א) לדתו בגליל; רבי שמעון בן יוחאי תלמיד מבהק לרבי עקיבא

א. רבי שמעון בן יוחאי, ראש ה"חבריא קדישא" שהשתתפו בחבור ספר הזהר הקדוש, היה אחד מן התנאים הגדולים בדור השני שאחר חרבן בית שני, בזמן גזרות קשות של מלכות רומי על עם ישראל. שאר חברי ה"חבריא" הם: רבי אלעזר בנו, רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי בר יעקב, רבי יצחק, רבי חזקיה בר רב, רבי חיאי, רבי יוסי ורבי יוסא.

ב. התנא הגדול רבי שמעון בן יוחאי נולד בארץ ישראל, בארץ הגליל, ונאסף אל עמיו זקן ושבע ימים בכפר מירון, לא הרחק מעיר צפת, ביום ל"ג בעומר.

ג. היה תלמידו המבהק של התנא הגדול רבי עקיבא, שקרא אותו "בני" (מעילה דף ז' ע"א). תכף אחר נשואיו הלך רשב"י ללמד תורה בבני ברק בישיבת רבי עקיבא, שם ישב ולמד במשך י"ג שנה מבלי לבקר בביתו במשך כל זמן זה.

(ויקרא רבא פכ"א, ח)

ד. דבקוּתו ברבו הדגול היתה כל כך, עד שכשנאסר רבי עקיבא ונתפס בבית הסהר, מסר רשב"י נפשו לחדר לשם לשמע ממנו תורה.

(פסחים דף קי"ב ע"א)

ה. בעת שהותו אצל רבו רבי עקיבא הסתיר את גדלותו מעיני כל, עד שאמר עליו רבו "דיף שאני ובוראך מפירין כחך".

אמר רבי בא: בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה [סומך בסמיכת חכמים] את תלמידיו ... ורבי עקיבא - את רבי מאיר ואת רבי שמעון. אמר: ישב רבי מאיר תחלה. נתכרכמו פני רבי שמעון [שהיה סובר שאינו חושב אותו לכולם - (פני משה)]. אמר לו רבי עקיבא: **דיך שאני ובוראך מכירין כחך** [כלומר, מכיר אני בך שכתך גדול הוא, ורבי מאיר שהוא יותר זקן ממך אמרתי שישב בתחלה, (פני משה)].

(ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ב)

ו. רבי שמעון בן יוחאי היה מחמשת התלמידים של רבי עקיבא שנשארו בחיים אחרי שמותו כ"ד אלף תלמידים של רבי עקיבא, ואותם החמשה תלמידים העמידו והחזיקו את התורה בזמן הקשה ההוא, ומהם יצאה תורה לכל ישראל.

(במות דף ס"ב ע"ב)

ז. דבקותו ברבו רבי עקיבא היתה עד כדי כך, שפעם אחת, אחרי פטירת רבו, כשנפלט מפיו אמרה שלא היתה לכבודו של רבי עקיבא, נצטער על זה כל כך, והתענה כל כך תעניתים עד שנשחרו שניו מרב התעניות.

(נזיר דף נ"ב ע"ב)

ח. כל מקום שנזכר בש"ס "רבי שמעון" סתם - הוא רבי שמעון בן יוחאי.

(פרוש רש"י שבועות דף ב' ע"ב)

ב) ישיבתו הקדושה בצידון וחבור ספריו

א. רבי שמעון בן יוחאי יסד ישיבה גדולה בעיר צידון, ושם הרביץ תורה להרבה תלמידים.

ב. מלבד הלכותיו הנזכרות בש"ס, חבר גם מדרשים באגדה בלול עם הלכה, ונקראים "מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי", "ספרי", וביחוד ספר "הזהר הקדוש", שהוא דרשות, מאמרים, רמזים, וסודות, **שנתגלה להם על ידי משה רבינו - רעיא מהימנא ואליהו הנביא, ועוד נשמות צדיקים**

וימלאכים עליונים, וכן מה שחדשו הוא ובנו רבי אלעזר ושאר התלמידים, ה"חבריא קדישא". כותב המאמרים העמקים והסודות הנוראים מפי רבי שמעון בן יוחאי, הִזָּה רבי אבא, לְפִי צווי הרשב"י ביום פטירתו.

(זהר ח"ג דף רפ"ז ע"א)

(ועין הקדמת מוהרח"ו זי"ע בספר עץ חיים, בדפוס ירושלים תשמ"ח, דף י"ז ד"ה הלא

תראה).

ג) רבי שמעון ובנו רבי אלעזר התחבאו במערה י"ג שנה ולמדו שם תורה ביחד

א. לאחר שמת רבי עקיבא כשנהרג על יד המלכות נהגו תלמידיו ושאר חכמי ישראל להתאסף בקרם עיר "יבנה". פעם אחת ישבו שם יחד רבי יהודה בר אלעי, רבי יוסי ורבי שמעון בן יוחאי, ודברו מענינים שונים, עד שבא להם לדבר על דבר ממשלת רומי. רבי יהודה בר אלעי הִזָּה משבח, ואמר: "כמה נאים מעשים של אמה זו, תקנו שוקים, תקנו גשרים, תקנו מרחצאות". רבי יוסי שתק. אבל רבי שמעון לא יכל להתאפק, ענה ואמר: "כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצרכם, תקנו שוקים להושיב בהם זונות, מרחצאות לעדן בהם עצמם, גשרים לקחת מהם מכס". בעת שדברו נמצא שם איש אחד, יהודה בן גרים שמו, כי תולדתו מן אב ואם שנתגירו, והוא לא הבין ולא ידע שנצרך להשמר בדברים פאלה, וספר דבריהם למיודעיו, ועל ידי זה נשמעו דבריהם לאחרים עד שנשמע למלכות רומי.

ב. מאד חרה אף הרומאים על רבי שמעון בן יוחאי, יען כי דבריו הם בזיון למלכות. עשו משפט על זה, ויצא הפסק: יהודה בר אלעי ששבח יתעלה, יוסי ששתק יגלה לצפורי, שמעון שגנה יהרג. מיד נודע הדבר לרבי שמעון שנחרץ משפטו להרג ויירא לנפשו, ברח מביתו ויתחבא בחדר נסתר שאצל בית המדרש, גם בנו רבי אלעזר ישב אצלו ללמד אתו ולשמשו, אשת רבי שמעון הביאה להם בכל יום לחם לאכל ומים לשתות, וכך ישב שם איזה ימים.

ג. ויהי כאשר נודע לרבי שמעון שהגזרה בתקפה ושמחפשים אותו, אמר לבנו: "תדע בני, שאני מפחד כל היום, יען כי נשים דעתן קלה עליהן, ויכול להיות כאשר יצערו אותה תודיע איה אנו נמצאים, לכן עלינו לברח מפאן". ויברחו משם בלילה ויתחבאו במערה שהיא במקום שממה וציה רחוק מן הישוב, ואין איש עובר שם, ונעשה להם נס שצמחו שם עצי חרובין ויתאנים, גם נגלה להם מעין של מים טובים, ונזונו מהם.

ד. וכאשר הבינו שלא בקרוב יוכלו לצאת משם, דאגו שבגדיהם לא יבלו, לכן בשעת המודם פשטו בגדיהם וכסו את גופם עד צוארם בחול הנמצא שם. וכאשר היו צריכים להתפלל לבשו בגדיהם. כל היום היו שניהם עמלים בתורה ללא הפסק. שום נפש חיה לא ידע מהם, מלבד אליהו הנביא שהיה רגיל לבוא אצלם לגלות להם סתרי תורה. ככה ישבו שמה י"ב שנה. לאחר י"ב שנה מת קיסר רומי, ושם היה חק המלכות שכאשר מת הקיסר נתבטלו גזרותיו. אז בא אליהו אל המערה ויבשר להם שהגזרה נתבטלה, ורשאים המה לצאת ולבוא אל ביתם. ויצאו מן המערה.

ד) יציאתם מן המערה פעם ראשונה

א. כאשר הלכו בדרך היו שמחים רק בבתי בראי, אבל לא היו טובי לב בבתי גואי. בקרבם היתה טמונה תרעמת, מדוע היו נחתכים מן העולם י"ב שנה על לא חמס בכפם. ואחר הליכתם איזו פרסאות ונתקרבו למקום ישוב נלאו, וישבו לנוח מעט.

ב. באותה שעה ראו, אשר לא רחוק ממקומם במקום שיח השדה בא איש אשר מלאכתו היא ללכד עופות השמים על ידי רשת שמפזר גרגרי תבואה בתוך הרשת, וכאשר נכנס הצפור בתוך הרשת לאכל הגרגירים נשמע קול דפיקת הדלת שנסגרת פתאם, והצפור נלכדה. לפעמים נכנסה הצפור ונלכדה, ולפעמים נכנסה ולא תלכד ויוצאת שלמה.

ג. הטו אזנם רבי שמעון ורבי אלעזר, וישמעו, שכאשר נכנסת צפור הנלכדת, נשמע תחלה בת קול מן השמים תבת "ספקלא", שמשמעותה היא שתספק דלת הרשת ותלכד הצפור. וכאשר נכנסת הצפור ואינה נלכדת,

נשמע תחלה בת קול מן השמים תבת "דימוס", שמשמעותה היא שנפטרות ממיתה. אז אמר רבי שמעון לבנו: "הלא תראה בני, כי גם את הצפור אינה נלקדת בלי גזר דין מן השמים, מכל שכן האדם שאינו נלקד בפח בלי גזרה מן השמים. זאת אומרת שאין לנו לחשב שנלקדנו במערה רק על פי גזרת קיסר רומי, כי אם בלתי ספק, שכן נגזר מן השמים, וסבת הדבר גלוי וידוע לפני הקדוש ברוך הוא, ואסור לנו להתרעם ולהרהר אחר מדותיו". ובכן נתישבה דעתם וילכו הלאה.

ה) נגזר עליהם לחזור למערה

א. כאשר התחילו להתקרב יותר אל הישוב, ויעברו לפני שדה ויראו והנה יהודים חורשים בשדה זורעים תבואה, ויתמיהו עליהם ויאמרו בכעס: "מה עושים האנשים המשגעים הללו?! מניחין עסק התורה, שהיא חיי עולם, ועוסקים בחיי שעה!" ובשביל חרון אפם כל מקום שנתנו עיניהם בכעס מיד נשרף. אז יצתה בת קול מן השמים ואמרה להם: "האם להחריב עולמי יצאתם?! חזרו למערתכם". ובעבור זה היו מכרחים לחזור ולשוב לאותה המערה, ונשתהו שם עוד י"ב חדש.

ב. לאחר שנים עשר חדש נשאו ידיהם לשמים ויאמרו: "אב הרחמן! הלא גם הרשעים אין נשפטים בגיהנם יותר מן י"ב חדש, אם כן די לנו להיות נדונים כמשפט הרשעים". תפלתם נתקבלה. שוב יצתה בת קול ואמרה: "צאו ממערתכם". ויצאו שניהם מן המערה ללכת לביתם.

ו) איך יצאו לחפשי מן המערה

א. כאשר התקרבו פעם שנית אל הישוב, עוד לא נחה דעתו של רבי אלעזר, ולא יכל לסבל התנהגות האנשים מבית ישראל, כיון שבזמן היותו במערה, לא ידע דבר מלבד עמל התורה, ולכן כמעט ששכח הצטרכות הגשמי של אנשי עולם הזה. ויבט עליהם בתמהון וברגז, וגרם בזה הזכות לאנשים. ובכל מקום שהיה רבי אלעזר מזיק במבטו, היה רבי שמעון אביו מרפא.

ב. כַּאֲשֶׁר רָאָה רַבִּי שְׁמַעוֹן מַעֲשֵׂי בְּנוֹ, הִתְחִיל לְדַבֵּר לְבָנוּ לְרַכֵּךְ לְבָבוֹ, וְהִמְלִיץ עַל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר: "תִּדְעוּ בָּנָי! כִּי דֵי לְעוֹלָם אֲנִי וְאַתֶּה שְׂיִתְקַיֵּם בְּזָכוֹת שְׁנֵינוּ".

ג. עוֹד נִזְדַּמְּנוּ לִפְנֵיהֶם שְׂרָאוּ בְּעָרֵב שֶׁבֶת בֵּין הַשְּׁמָשׁוֹת, אִישׁ זָקֵן רַץ לְבֵיתוֹ, וּבָדָדוֹ שְׁתֵּי חֲבִילוֹת הַדָּס. וַיִּשְׁאַלוּ אוֹתוֹ: "לָמָּה לָךְ אוֹתָן שְׁתֵּי חֲבִילוֹת הַדָּס?" אָמַר לָהֶם: "לְהַרִיחַ בְּהֵן לְכַבּוֹד שֶׁבֶת". אָמְרוּ לוֹ: "וַיִּמְדוּעַ עֲשִׂיתָ מֵהֵן שְׁתֵּי חֲבִילוֹת, וְלֹא דֵי לָךְ שְׂיִהְיוּ חֲבִילָה אַחַת?". אָמַר לָהֶם: "אַחַת כְּנֶגֶד זְכוֹר וְאַחַת כְּנֶגֶד שְׁמוֹר".

ד. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְבָנוּ: "רָאָה כַּמָּה חֲבִיבִין מְצוּוֹת עַל יִשְׂרָאֵל! לָכֵן הִנַּח רְגֻזְךָ מֵהֶם". וַיִּמְאֵז וְהִלָּאָה נִתְיַשְׁבָּה דַּעְתּוֹ וַיִּרְךָ לְבוֹ, וְלֹא הִזִּיק יוֹתֵר לְאִישׁ בְּמִבְטוֹ.

ה. רַבִּי פְּנַחֵס בֶּן יֶאֱרִי חוֹתֵן רַבִּי שְׁמַעוֹן שָׁמַע מֵהַתְּנָא הַקְּדוּשׁ רַבִּי רְחוּמַי שֶׁהָיָה זָקֵן מְאֹד שָׁאֵמַר בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ כִּי חֲתַנּוּ יֵצֵא מֵהַמְּעָרָה, הַלֵּךְ אֵלָיו לְקַבֵּל פְּנָיו. רַבִּי שְׁמַעוֹן הָיָה מְלֵא פְּצָעִים מִן הַחוּל שֶׁכֶּסֶה אֶת גּוּפוֹ י"ג שָׁנִים בַּמְּעָרָה, וְעַל יְדֵי זֶה נֶחְלַשׁ כָּל גּוּפוֹ, וְהֵלֵךְ לְטַבְּרִיא לְרַחֵץ בְּחַמֵּי טַבְּרִיא לְחִזֵּק גּוּפוֹ וּלְהַתְרַפֵּא.

ו. כַּאֲשֶׁר הֵלֵךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַחֵץ בְּחַמֵּי טַבְּרִיא, הֵלֵךְ עִמּוֹ חוֹתְנּוֹ וַיְסוּף אֶת גּוּפוֹ בְּשֶׁמֶן זֵית לְרַפֵּא אֶת פְּצָעָיו. כַּאֲשֶׁר רָאָה רַבִּי פְּנַחֵס אֶת פְּצָעֵי חֲתַנּוֹ, לֹא יָכַל לְהִתְאַפֵּק מִבְּכִי, כִּי נִתְמַלֵּא רַחֲמָנוּת עָלָיו, וְדַמְעוֹתָיו יָרְדוּ עַל גּוּף חֲתַנּוֹ, וְכַאֲשֶׁר נָפְלוּ דַמְעוֹתָיו שְׁמְלוּחִין הֵן כְּמִי מֶלַח, הִרְגִּישׁ רַבִּי שְׁמַעוֹן עֲקִיצַת הַדַּמְעוֹת בְּמִקּוֹם הַפְּצָעִים וַיִּכְאַב לוֹ. שָׁאַל רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶת חוֹתְנּוֹ: "עַל מָה חוֹתְנִי תִבְכֶּה?", וַיַּעֲנֶהוּ רַבִּי פְּנַחֵס: בּוֹכָה אֲנִי עַל צָרְתְּךָ וּמְכֵאוֹבְךָ, וְאוֹי לִי שְׂרָאִיתִיךָ בְּכָךְ!", וַיֹּאמֶר אֵלָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן: "לֹא כֵן חוֹתְנִי! כִּי אִם אֲשַׁרְיֶךָ שְׂרָאִיתְנִי בְּכָךְ, שְׂאֵלְמֵלֵא לֹא רֵאִיתְנִי בְּכָךְ לֹא מְצֵאתָ בִּי תוֹרָה כָּל כָּךְ". הַדְּבָר יָדוּעַ כִּי טָרַם שְׁנַפְרֵד רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶל הַמְּעָרָה, כְּשֶׁהָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן מְקַשֶּׁה קוֹשִׁיא בְּלִמּוּדָם, הָיָה רַבִּי פְּנַחֵס מְתַרֵץ לוֹ שְׁנִים עֶשֶׂר תַּרְוָצִים. וְאַחַר כֵּן כַּאֲשֶׁר שָׁב מִן הַמְּעָרָה, כְּשֶׁהָיָה רַבִּי פְּנַחֵס מְקַשֶּׁה קוֹשִׁיא בְּלִמּוּדָם, הָיָה רַבִּי

שמעון מתרץ לו עשרים וארבעה תרוצים. (עין שבת ל"ג ע"ב והקדמת הזהר דף י"א ע"א וע"ב)

ז. לאחר צאתו מהמערות, הלך רשב"י לבחור 8 תלמידים (והם: רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי בר יעקב, רבי יצחק, רבי חזקיה בר רב, רבי חייה, רבי יוסי ורבי ייסא), אשר יחד עמו ועם רבי אלעזר בנו הווי את ה"אידירא רבא".

(זהר ח"ג, אידירא רבא, דף קכ"ז ע"ב)

לפני שנתפרדה ה"אידירא רבא", נפטרו שלשה תלמידים: רבי יוסי בר יעקב, רבי חזקיה בר רב ורבי ייסא. תלמידים אלו התמלאו באור האלקי, ולכן עברו לעולם הנצח. התלמידים שנשארו בחיים ראו כיצד שלשת חבריהם נשאים בידי מלאכים. ואמר רבי שמעון דבר ונשתפכו החברים. צעק ואמר, אולי חס ושלום נגזרה גזרה עלינו להעניש, כי נגלה על ידינו מה שלא נגלה מיום שעמד משה על הר סיני, ברגע זה יצאה בת קול מן השמים ואמרה אשריך רבי שמעון ואשרי חלקך וחלק החברים החיים עמך, כי נגלה לכם מה שלא נגלה לכל צבאות מעלה.

(זהר שם דף קמ"ד ע"א)

– פָּרָק ו –

הַסְתַּלְקוֹת וְקְבוּרַת רִשְׁבִּי

א) הַסְתַּלְקוֹת וְקְבוּרַת רִשְׁבִּי, וְגִלּוּי רִזִּין לְפָנֵי הַסְתַּלְקוֹת

א. כְּשֶׁחָלָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי נִכְנְסוּ לְפָנָיו רַבִּי פְּנַחֵס וְרַבִּי חֵיָא וְרַבִּי אַבְיָא מִן הַחֲבֵרָא קְדִישָׁא, וּבְנֵו רַבִּי אֶלְעָזָר הִיָּה מְשַׁמֵּשׂ אוֹתוֹ. כְּשָׂרְאוּ שֶׁהוּא

נוטה למות אמרו לו: "האם מי שהוא יסודו של העולם, ימות?" אמר להם רבי שמעון: "תדעו שלא הבית דין שלמעלה מעיניי בדיני, כי רואה אני שאין אנכי נמסר לא למלאך ולא להדיינים שלמעלה, שאין אני כשאר אנשים, אלא שהמשפט שלי הקדוש ברוך הוא בעצמו ישפט, ולא בבית דינו. וזהו שבקש דוד המלך (תהלים מ"ג) שפטי אלקים וריבה ריבי. וכן שלמה המלך אמר "לעשות משפט עבדו", הקדוש ברוך הוא לבדו ולא אחר. שהרי למדנו כאשר האדם נוטה למות, אז הבית דין שלמעלה מעיניי בדינו, יש מהם נוטים לכף זכות, שמראים זכיותו של אדם, ויש מהם נוטים לכף חוב, שמראים העברות של אדם, ואין האיש יוצא מן הדין כמו שהוא מבקש. אבל מי שהדין שלו הוא מלך העליון על הכל, הרי זה משפט טוב, ואין יכול האיש לצאת אלא בטוב. מה הטעם?

לפי שמדותיו של מלך העליון נוטות לזכות תמיד, ובגדו סליחות עוונות פשעים וחטאים, כמו שכתוב (תהלים ק"ל) כי עמך הסליחה למען תנרא, עמך ולא אחר. ולפיכך אני מבקש מלפניו שהוא בעצמו ידין משפטי.

ב. אחר כך ראו שרבי שמעון היה אומר דבר מה, ופתאם נעלם רבי שמעון מאותו החדר ששכב בו, ויתמהו כל הנאספים שם, ומרב פחד ואימה לא יכלו לדבר דבר. לא ארכה העת, ופתאם פרץ הבינה ריח בשם חזק שהיה להם למשיב נפש ותחי רוחם. בתוך זה ראו שרבי שמעון נמצא על מטתו, ושמעו שהוא מדבר עם מישהו, אבל לא ראו עם מי.

ג. לאחר ששקט רוח החברים, שאלו לרבי שמעון על הנפלאות שראו, מה עיניכם? אמר להם רבי שמעון: "מה שראיתם שנעלמתי מכם, הוא ששלחו אחרי מלמעלה, כי בקשתי לראות מקומי בין מקומות הצדיקים שם, ולא הייתי שבע רצון מן המקום שהכינו עבורי, ובחרתי לי מקום אצל הנביא אחיה השילוני, ואחר כך נשלחתי בחזרה לביתי, ופרחו עמי שלש מאות נשמות צדיקים ללוות אותי עד ביתי, ועמם דברתי, זה הוא הקול ששמעתם, הוא ריח של גן העדן שבא עמנו."

ד. אז קרב אליו רבי אלעזר בנו ואמר אל אביו: "אבי. אבי! ואיה יהיה מקומי בגן העדן?" אמר לו רבי שמעון: "אשרי חלקך בני, זמן רב ימשך טרם שתבוא אלי, אבל שם בגן עדן ברתתי גם עבורך מקום טוב, אשרי חלקנו וחלק שאר הצדיקים בגן עדן, העומדים להודות ולהלל לרבון העולמים כמו מלאכי השרת, כפנתוב "אך צדיקים יודו לשמך".

ה. ויהי כאשר הגיע יום הנורא, יום המיתה, והחבריא קדישא הכירו בו שזה יום האחרון שלו, נאספו כלם וישבו לפני רבי שמעון, והוא היה מחזיר על למודו כל התורה שלמד. [עין ח"ג רצ"ו, ב - אדרא זוטא]. פתאם ראו אור גדול כמראה אש שהיה מקיף סביב לבית מבחוץ, נבהלו החבריא קדישא ויצאו החוצה, ובפנים נשארו רבי אלעזר בנו ורבי אבא. פתח רבי שמעון את עיניו ואמר לרבי אלעזר: "צא החוצה וראה אם יש שם רבי יצחק תלמידי החביב שהצלתי אותו משליטת מלאך המוות, ואמר לו שיכנס, ותושיבהו אצל מטתי שישמע חדושי תורה אשר אדבר, למען יוכל אחר כך לסדר החדושי תורה אשר ישמע ממני".

ו. אחר כך ישב רבי שמעון על מטתו ואור שמח היה מרחף על פניו, וישאל לרבי אלעזר איה המה החבריא קדישא, ומדוע אינם נכנסים. יצא רבי אלעזר וקרא להחברים שיכנסו, ודבורו עם כלם היה בהארת פנים של שמחה. אז נשא רבי שמעון ידיו לשמים והיה מתפלל תפלה. אחר תפלתו בחר איזה חברים מן החבריא קדישא שרק הם ישארו בביתו, והשאר יצאו החוצה. נשארו בפנים: רבי אלעזר, רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי ורבי חייא. מיד בא ונכנס גם רבי יצחק. כאשר ראהו רבי שמעון שמח עמו ואמר לו: "אשרי חלקך! שמחה רבה וכמה מדרגות של קדשה יתוספו לך ביום הזה".

ז. אז אמר רבי שמעון להחברים שנשארו בפנים: "שמעו אלי חברים קדושים! כאשר עתה עת רצון ושכינה הקדושה בתוכנו, מבקש אני שלא אבוא לעולם העליון בבשת פנים, ובכן חפץ אני לגלות לכם היסודות של חכמת הקבלה, אשר עד עתה עוד לא גליתי אותם לאיש. ובכן ישב רבי אלעזר לפני, ורבי אבא ישב מאחורי, ויכתב כל מה שאדבר. וישאר החברים

שנשארו בפנים ישבו מן הצד וישמעו היטב את דברי, למען יכנסו לא רק באזנם, כי אם גם בעמק לבבם.

ח. אחר זה נתעטף רבי שמעון בטליתו והתחיל לדבר חדושי תורה בדרשות פסוקי תנ"ך על פי חכמת הקבלה העמקה. באמצע הדרוש הפסיק וצוה להעמיד כסא אצל מטתו, עבור רבי פנחס בן יאיר חותנו, שבא עתה מן גן העדן. אימה ופחד גדול נפל על החברים, ופחדו לשבת על כסאות וישבו על הקרקע, שוב התחיל רבי שמעון לדרש ולגלות הסודות של חכמת הקבלה העמקה, מארגים ומקשרים עם דרשות על פסוקי תנ"ך, ונקראים בשם "אדרא".

ט. רבי אבא ספר שכאשר הגיע רבי שמעון לדרש את הפסוק (תהלים קל"ג) "כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם", נשתתק אצל תבת חיים ולא נשמע ממנו יותר. רבי אבא אחז את העט בידו והטה אָזְנוֹ לשמע עוד ולכתב, אבל לא שמע. באותו רגע נבהל ונשתומם מן האור גדול כמראה אש אשר פרץ פתאם לבית, עורת אחזה עיני כל החברים מחמת האור הגדול מאד, ולא יכלו לראות מה נולד שם, כי הכרחו להשתטח על הקרקע ופניהם למטה. כך שכבו ובכו, כי הבינו שרגע האחרון בא.

י. אור החזק עמד עת קצרה עד שנקטן, וחלף ועבר לגמרי. אז קמו החברים מן הארץ ויראו שהמנורה הטהורה קדש קדשים כבתה, רבי שמעון בן יוחאי צדיק יסוד עולם סגר עיניו לנצח, מעטף בטליתו, שוכב על צדו הימנית, ואור שמח חופף על צורתו הקדושה. רבי אלעזר עם שאר החברים פרצו בבכייה, ומרב צער ואנחה לא יכלו לפתח פיהם לדבר דבר.

יא. אך רבי חיאת התחזק, קם על רגליו ואמר: "חברים! באה העת שאנו מחיבים לחלק כבוד האחרון לאדוננו מורנו ורבינו, מנורה המאירה קדש קדשים, נשתדל לעשות הלונה וקבורה פראוי לו".

יב. בתוך כך נפוצה השמועה במהירות בזק מפטירת רבי שמעון, הן בעיר והן בכל הגליל. מכל הסביבה התחילו המונים לזרם למירון לקחת חבל בהלונה שלו. אבל פרצה אז מחלקת גדולה בין ההמון, שהיו בהם חבורות

ואגדות מפמה מקומות, וכל אחת חפצה שרבי שמעון יקבר אצלם. ויהי כאשר היו מוכנים אל הלוגיה והקבורה, וחבריא הקדושה עם חכמי ישראל נשאו את מטתו החוצה, שקטה המחלקת, כי המטה התנשאה למעלה באויר פרוחה לאט לאט, וכל הנאספים הלכו אחרי המטה. גם נראה לפני המטה עמוד אש עד הארץ. וכך פרוחה המטה עד לפני המערה שבכפר מירון, אז הבינו כלם שנצרך לקברו באותו המערה. כאשר הכניסו המטה למערה נשמעה בת קול אומרת הפסוק "יבוא שלום ינחו על משכבותם". וגם הפסוק "ואתה לך לקח ותניח ותעמד לגרלך לקח הימין".

יג. על פי הקבלה ידוע ומפרסם שרבי שמעון בן יוחאי נפטר ביום ל"ג בעמר. עם ישראל הקדוש מרגיש גדל קדשתו של אותו התנא, הארז אשר בלבנון, הענק שבין התנאים, הארי שבחבורה שהשאיר אחריו אור גדול אור המאור לכל העולם, הוא ספר "הזהר" הקדוש עם שתי ה"אדרות", רבא וזוטא, שהם היסודות של חכמה האלוקית שנקראת חכמת הקבלה, לכן לא נשכח אור קדשתו מן העולם. ועד היום הזה כנסת ישראל חולקת לו כבוד גדול ביום היארצייט שלו, על ידי חגיגה גדולה מאת כמה וכמה עשרות אלפים אנשים מכל שכבות העם, שעושים הדלקה גדולה בשמן זית כל הלילה בכפר מירון, אצל מערת קברו. בחצר הגדול נבנה בית המדרש. ההדלקה נעשה בשמחה רבה על גג בנין המערה. ונקראת הלולא דרבי שמעון בר יוחאי. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל, אמן.

(שם)

– פָּרָק ז' –

הַסְתַּלְקוֹת וְקְבוּרַת רַבֵּי אֶלְעָזָר בֶּן רַשִׁיב"י

א) חֲלִישוֹתוֹ, הַסְתַּלְקוֹתוֹ וְקְבוּרַתוֹ שֶׁל רַבֵּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבֵּי שְׁמַעוֹן

א. רַבֵּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבֵּי שְׁמַעוֹן לָעַת זְקוּנוֹתוֹ נֶעֱשָׂה חֲלָשׁ, וְלֹא הָיָה לוֹ כַּח
לְלַכֵּת לְלַמֵּד בְּבֵית הַמְדָרֶשׁ עִם הַיְשִׁיבָה. כִּאֲשֶׁר חָלָה וְלֹא יָכַל לָקוּם מִמַּטְוֵתוֹ
נִתְגַּלָּה פֶּעַם אַחַת גּוֹפּוֹ הַקְּדוֹשׁ, וְכִאֲשֶׁר קָרְבָה אֶשְׁתּוֹ לְכַסּוֹתוֹ שְׁחָקָה, אָבַל
מִיַּד הִתְחִילָה לִבְכוֹת. שָׂאֵל אוֹתָהּ רַבֵּי אֶלְעָזָר: "מִדּוּעַ שְׁחָקַת תַּחֲלָה, וּמִדּוּעַ
עַתָּה תִבְכִּי?" עֲנָתָה לוֹ אֶשְׁתּוֹ: "שְׁחָקַתִּי וְשִׁמְחַתִּי עַל שְׁזַכִּיתִי שְׂצָדִיק גָּדוֹל עִם
גּוֹף קְדוֹשׁ כְּזֶה הוּא בְּעָלִי, וְעַתָּה אֲנִי בּוֹכָה עַל זֶה שֶׁגַּם צָדִיק גָּדוֹל כְּמוֹךָ מְכַרַח
לְמוֹת".

ב. יָדוּעַ שֶׁרַבֵּי אֶלְעָזָר הָיָה כָּל יָמָיו בְּטַבְּעוֹ אִישׁ תַּקִּיף בְּדַעְתּוֹ, וְלֹא הָיָה
נוֹשֵׂא פָּנִים לְכָל אִישׁ, לְכֵן הִבִּין שְׂיֵשׁ לוֹ הַרְבֵּה שׁוֹנְאִים בְּעִירוֹ. אַף גַּם בֵּין
הַתַּלְמִידֵי חֲכָמִים הִרְגִישׁ שְׂיֵשׁ לוֹ שׁוֹנְאִים הַרְבֵּה. לְכֵן דָּאָג שְׂכַאֲשֶׁר יָמוּת לֹא
יִקְבְּרוּ אוֹתוֹ בְּכְבוֹד תַּלְמִיד חֲכָם. מִשּׁוּם כֵּן קָרָא קִדָּם מוֹתוֹ לְאֶשְׁתּוֹ וְכֵן צָוָה
עָלֶיהָ.

ג. "יָדוּעַ אֲנִי שְׂיֵשׁ לִי הַרְבֵּה שׁוֹנְאִים בְּעִיר, וְאֶפְלוּ בֵּין הַחֲכָמִים לֹא חֶסֶר
לִי שׁוֹנְאִים. דּוּאָג אֲנִי שֶׁלֹּא יִקְבְּרוּ אוֹתִי לְפִי כְבוֹדִי, לְכֵן אֲנִי רוֹצֵה לְמוֹת עַל
מַטְוֵתִי בְּחֹדֶר הָעֲלִיָּה, שֶׁשָּׁם הָיָה מְקוֹם תּוֹרַתִּי, וְשָׁם תִּנְיָחִי אוֹתִי שׁוֹכֵב עַל
מַטְוֵתִי. בְּכָל פֶּעַם תּוֹכְלִי לְכַנֵּס לְחֹדֶר הַהוּא בְּלִי כָּל פֶּחַד כְּאֵלוֹ אֲנִי בַחַיִּים. אַךְ
הַזְּהָרִי לֹא לְגַלוֹת סוּד מוֹתִי לְאֵף אָדָם. וְכֵן תִּאֲמָרִי לְכָל שׁוֹאֵל: כִּאֲשֶׁר קִשָּׁה
עָלִי לְסַבֵּל הַתַּרְמִית וְהַשְּׂקָר הַשׁוֹרֵר בְּעוֹלָם, לְכֵן הַסְּגַרְתִּי עֲצָמִי לְהִיּוֹת פְּרוּשׁ
מִן הָעוֹלָם בְּחֹדֶר תּוֹרַתִּי עַל הָעֲלִיָּה. וְכָל אִישׁ שֶׁיִּרְצֶה לְשָׂאֵל עֲצָה מִמֶּנִּי, אוֹ

התגלות הזהר

קמג

שִׁיבֹאוּ בְעֲלֵי דִינִים לְדוֹן בְּדִין תּוֹרָה, יַעֲמְדוּ בְּבֵית לְמִטָּה וַיִּקְרְאוּ אֵלַי בְּקוֹל
רִם מֵה שֶׁהֵם מְבַקְשִׁים, וְאֲנִי אֶעֱנֶה לָהֶם מִמַּעַל כְּמוֹ בְּחַיִּים.”

ד. אֲשֶׁתוֹ הִבְטִיחָה לוֹ לַעֲשׂוֹת כְּרִצוֹנוֹ. וַיָּמַת רַבִּי אֶלְעָזָר עַל מִטָּתוֹ בְּחֹדֶר
תּוֹרָתוֹ אֲשֶׁר עַל הָעֲלִיָּה. וְהִיא אֲמָרָה לְכָל כְּצוּוֵי בְעֲלָהּ. כֹּאֲשֶׁר בָּאוּ בְעֲלֵי דִינִים
לְבֵיתוֹ, סִדְרוּ טַעֲנוּתֵיהֶם בְּקוֹל רִם לְמִטָּה, אַחֵר כִּן נִשְׁמַע מִהָעֲלִיָּה הַפֶּסֶק דִּין
”אִישׁ פְּלוֹנִי זָכָא, וְאִישׁ פְּלוֹנִי חָיֵב”. גַּם הִיָּתָה אֲשֶׁתוֹ רָגִילָה לַעֲלוֹת לְחוּף אֶת
רֹאשׁוֹ בְּמִים וְלִסְרֵק שְׁעֲרוֹתָיו, וְהָיָה נִרְאָה לָהּ כְּאִלּוּ הוּא יֵשֵׁן. כֹּאֲשֶׁר לְפַעְמִים
נֶעֱקְרָה שְׁעָרָה בְּשַׁעַת סְרִיקָה, הָיָה נִרְאָה בְּמִקוֹם הַהוּא בְּצַבּוּץ דָּם.

ה. פַּעַם אַחַת רָאָתָה תּוֹלַעַת זּוֹחֶלֶת בְּאַזְנוֹ, נִתְבַּהֲלָה, וְהָיָה לָהּ צַעַר גָּדוֹל
מְזָה, וְאָמַר לָהּ בְעֲלָהּ בְּחִלּוֹם שֶׁלֹּא תִפְחַד וְלֹא תִצְטַעַר עַל הַתּוֹלַעַת, כִּי זֶה
עָנְשׁוֹ, יַעַן כִּי פַעַם אַחַת שָׁמַע שְׂאִישׁ אֶחָד בְּזָה לְתַלְמִיד חֶכֶם, וְהָיָה בִּיכְלָתוֹ
לְמַנְעַ וּלְעֲנִשׁוֹ, וְהַחֲרִישׁ, לְכֹן נֶעֱנַשׁ שֶׁתּוֹלַעַת תִּנְשָׁכְנוּ בְּאַזְנוֹ לְאַחַר מִיתָהּ, וְלֹא
תַחֲשֹׁשׁ לְיוֹתֵר מִתּוֹלַעַת זֶה.

ו. כִּכָּה שָׁכַב רַבִּי אֶלְעָזָר עַל מִטָּתוֹ שְׂמוֹנָה עֶשְׂרֵה שָׁנָה. יֵשׁ הָיוּ מֵאַמִּינִים
לְדַבְּרֵי אֲשֶׁתוֹ שֶׁהוּא בְּחַיִּים, וַיֵּשׁ הָיוּ מְבִינִים שֶׁאֵין זֶה דְבָר פְּשׁוּט. פַּעַם אַחַת
מִסְרָה אֲשֶׁת רַבִּי אֶלְעָזָר סוֹדָה לְשִׁכְנָתָהּ. בְּמִשְׁךְ הַיָּמִים נֶעֱשֶׂה רִיב בֵּין אוֹתָן
הַנָּשִׁים, וְהִתְקַלַּל הַשְּׂכָנָה לְאֲשֶׁת רַבִּי אֶלְעָזָר: ”יְהִי סוֹפְךָ שֶׁלֹּא תִבּוֹא לְקַבֵּר
יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ בְעֲלָהּ!”, כֹּאֲשֶׁר נִשְׁמַע הַדְּבָר לְתַלְמִידֵי רַבִּי אֶלְעָזָר וְאוֹהֲבָיו,
הַתְּחִילוּ לְחַקֵּר וּלְדַרֵּשׁ בְּתַקְוָה בְּדַבְּרֵי הַזֶּה, עַד שֶׁנּוֹדַע לָהֶם הָאֱמֶת. הַשְּׂמוּעָה
נְכּוֹצָה מִיַּד בְּכָל הָעִיר וּבְכָל הַגָּלִיל שֶׁרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן מֵת. אֲבָל
הַתְּלַמִּידִים לֹא יָדְעוּ אֵיךָ לְקַבֵּר אוֹתוֹ, וְהִתְנַכְחוּ בְּדַבְּרֵי.

ז. בַּעַת הַהִיא בָּא רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּחִלּוֹם הַלִּילָה לְהַתְּלַמִּידִים וְאָמַר: ”פְּרִידָה
אַחַת יֵשׁ לִי בֵּינֵיכֶם, מִדּוּעַ אֵין אַתֶּם מְבִיאִים אוֹתָהּ אֵלַי?” אָז הִבִּינוּ
הַתְּלַמִּידִים שֶׁנִּצְרַךְ לְקַבְּרוֹ בְּאוֹתָהּ הַמַּעֲרָה שֶׁל קְבוּרַת אָבִיו.

ח. וַיְהִי בַיּוֹם שֶׁהִגְבִּילוּ הַתְּלַמִּידִים לְהִבְיֹאוֹ לְקְבוּרָהּ, נֶאֱסַף הַמוֹן אֲנָשִׁים
שְׁבָאוּ לְקִצִּים מִצּוֹת הַלְוִיֹּת הַמֵּת, וּפְתָאם הַתְּרָאָה מִחֲנָה גְדוֹל מִן הַסְּבִיבָה,
מְזַנְּנִים בְּמִקְלוֹת וּבְרַמְחִים, וְהָיָה בָהֶם עָרֵב רַב שֶׁל יְהוּדִים וְאִינָם יְהוּדִים שֶׁלֹּא

הניחו להוציא את המת מן הבית להביאו לקבורה, באמרם, שזה שמונה עשרה שנה שלא נראתה חיה רעה בעיר בכל הגליל, ואין זה כי אם בזכותו. ההמון הזה נצחו והיו מכרחים להשאיר המת בבית.

ט. באשר הגיע ערב יום הכפורים, שעה שכל האנשים טרודים בהכנות ליום כפור, ולא עלה על דעת אף אחד שביום כזה יחפצו להביאו לקבורה, והלכו משם שומרי הבית, אז באו התלמידים בלאט, והוציאו בהחבא את רבי אלעזר במטתו, וימהרו ללכת אל הדרך המוביל לכפר מירון. בדרךם ראו כמו שני נחשי אש הולכים לפניהם, אז הבינו כי נכון הדרך לפניהם, וכי יצליחו בקבורתו באין מונע ומעכב. באשר הגיעו לפתח המערה במירון, ראו והנה נחש גדול שנקרא "עכנא" הקיף לסגר את פתח המערה, והיה מנח זנבו בפיו, ויצעקו אליו: "עכנא, עכנא! הנח להביא את הבן אצל אביו" אז סר העכנא משם, ויקברו את רבי אלעזר אצל רבי שמעון אביו.

י. כשנפוצה השמועה שרבי אלעזר מת ונקבר אצל אביו, שלח רבי יהודה הנשיא, שהיה חברו של רבי אלעזר, לדבר נכבדות באלמנתו כי חפץ לקחתה לאשה. והשיבה: מעלין בקדש ואין מורידין, והוא לעמת רבי אלעזר כמו חל לגבי קדש. ויוסיף עוד רבי יהודה לשלח אליה בזה הלשון: "יכול להיות שבתורה היה רבי אלעזר גדול ממני, אבל האם גם במעשים הוא גדול ממני?!", והשיבה: "מי שהוא גדול יותר בתורה איני יודעת, אבל זאת ידעתי שבודאי במעשים טובים הוא היה יותר גדול, יען כי בקש וקבל עליו יסורין באהבה שיכפרו על כל ישראל".

- פְּרָק ח - חֵלְקֵי הַזֵּהָר

(א) זֵהָר עַל הַתּוֹרָה

א. חֵלְקֵי זֵה מְדַפֵּס בְּשֵׁלֶשֶׁה כְּרָכִים: כְּרָךְ א' - עַל סֵפֶר בְּרֵאשִׁית; כְּרָךְ ב' - עַל סֵפֶר שְׁמוֹת וְכְרָךְ ג' - עַל סֵפָרִים: וַיִּקְרָא, בְּמִדְבָּר, דְּבָרִים.

ב. בְּרֵאשִׁית חֵלְקֵי זֵה, בְּכָרֶךְ הַרְאשׁוֹן - זֵהָר עַל סֵפֶר בְּרֵאשִׁית - מְדַפֵּסֶת "הַקְּדָמַת סֵפֶר הַזֵּהָר" (מִן דָּף א' ע"א עַד דָּף י"ד ע"ב). לְאַחֲרֵי הַקְּדָמָה זֶה פְּרוּשׁ הַזֵּהָר עַל רֵב פְּרִשְׁיּוֹת הַתּוֹרָה. בְּסֵפֶר בְּרֵאשִׁית יִשְׁנֹו זֵהָר עַל כָּל פְּרִשְׁיּוֹת חֲמֵשׁ זֵה, וְכֵן בְּסֵפֶר שְׁמוֹת וּבְסֵפֶר וַיִּקְרָא. עַל סֵפֶר בְּמִדְבָּר חֲסֵר זֵהָר לְפְרִשְׁיּוֹת הָאַחֲרוֹנוֹת שֶׁבְּחֲמֵשׁ זֵה: מִטּוֹת [אַף כִּי לְפָרֶשֶׁה זֶה יֵשׁ קִטְעַ קֶטֶן בְּדָף רנ"ט ע"ב] וּמִסְעִי. וּבְסֵפֶר דְּבָרִים חֲסֵר זֵהָר עַל הַפְּרִשְׁיּוֹת: דְּבָרִים, רָאָה, כִּי תִבּוֹא, נֶצְבִים, וְזֹאת הַבְּרָכָה.

(1) סֵפֶרָא דְצְנִיעוּתָא

א. "סֵפֶר" קֶטֶן זֵה, בְּן שְׁלֹשָׁה דְפִים (ח"ב דף קע"ו ע"ב - קע"ט ע"א), שֵׁשׁמוֹ - "סֵפֶרָא דְצְנִיעוּתָא" - מַעֲיֵד עַל חֲשִׁיבוֹתוֹ וְיַחֲדוֹ, הוּא מִן הַמְּקוֹרוֹת הַחֲשׁוּבִים בְּיוֹתֵר וְהַתְּמַצִּיתִיִּים בְּיוֹתֵר שֶׁבְּסֵפֶר הַזֵּהָר. בּוֹ נִמְצְאוּ יְסוּדוֹת תּוֹרַת הַסּוּד בְּרִמְזִים דְּקִים וְעִמְקִים.

בְּחִיצוֹנֵיּוֹתוֹ הוּא פְּרוּשׁ לְפִסּוּקִים מְרֻכְזִים בְּכָרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית (וְאַכֵּן בְּזֵהָר מִהַדוֹרֵת קְרִימוּנָה נְדַפֵּס הוּא בְּכָרֶשֶׁת בְּרֵאשִׁית), וּבוֹ חֲמֵשֶׁה פְּרָקִים, וּבְפִנְיֵמִיּוֹתוֹ הוּא מְכִיל, עַל-פִּי עֲדוּתוֹ שֶׁל רֶשֶׁב"י, אֵת הַיְסוּד שֶׁל תּוֹרַת הַקְּבֵלָה שְׁנֵת־פְּרִשָׁה בְּהַרְחָבָה בְּסֵפֶר הַזֵּהָר וּבְסֵפֶרִי הַקְּבֵלָה שְׁלֹאֲחֲרָיו.

ב. זֵהָר לְשׁוֹנוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁלוֹם בּוֹזְגָלוֹ בְּפְרוּשׁוֹ הַדְּרַת מְלָךְ:

רֶשֶׁב"י זי"ע אָמַר (זֵהָר ח"ב דף קע"ו ע"א): סֵפֶרָא דְצְנִיעוּתָא, חֲמֵשֶׁה פְּרָקִין אֵינוֹן, דְּכָלְלִין בְּהִיכָל רַב וּמְלִיִין כָּל אַרְעָא. פְּרוּשׁ, אֵלוֹ חֲמֵשֶׁה פְּרָקִים

כוללים כל חכמת הקבלה ... כי ספרא דצניעותא הוא מועט מחזיק את המרבה, לשון קצר בחכמה נפלאה ומפארה.

(הדרת מלך לספרא דצניעותא סוף פ"א)

ג. הנסיון הראשון לפרש את "ספרא דצניעותא" נעשה ב"אידרות" - אידרא רבא ואידרא זוטא. לספר קטן זה נכתבו מספר פרושים, (מפרסם הוא פרוש הגר"א [וילנא והורודנא-תק"פ] "נפש לדוד" לרבי דוד לוריא). מלבד הפרושים הכוללים לזהר, הכוללים גם פרוש לספרא דצניעותא הנמצא בגוף ספר הזהר.

ד. יש המיחסים את "ספרא דצניעותא" ליעקב אבינו, אמנם הרב הקדוש מקאמארנא בספרו "זהר חי" כתב, וזה לשונו:

ספרא דצניעותא חברו רשב"י ... וסדרם מבריתות שהיו מקבלות לתנאים מהר סיני מימות משה, כעין שסדר רבינו הקדוש ששה סדרי משנה ממה שהיו שנויות מקדמת דנא.

(זהר חי, בסיום פרושו לספרא דצניעותא)

(2) "אידרא רבא" – הכנוס הגדול

א. ה"אידרא רבא" נמצא בזהר חלק ג' פרשת נשא (מן דף קכ"ז ע"ב עד דף קמ"ה ע"א), ונקרא "אידרא רבא", שפרושו: הכנוס הגדול. "אידרא" הוא מקום מושב החכמים, בדרך כלל כגון עגלה, ותוספת המלה "רבא" בא כדי להבדילו מן הכנוס היותר קטן - "אידרא זוטא" - שהתקיים מאחר יותר, שבו נוכחו פחות חכמים, כדלהלן.

ב. ב"אידרא רבא" בא תאור דיוניהם של תשעה מהחבריא של רבי שמעון בן יוחאי, שהתכנסו יחד עמו לדון בסודות הגדולים והעמקים של הקבלה. התשעה הם: רבי אלעזר בנו, רבי אבא, רבי יהודה, רבי יוסי בר יעקב, רבי יצחק, רבי חזקיה בר רב, רבי חיאי, רבי יוסי ורבי ייסא.

לאחרי פתיחת הדרוש בפ"י רשב"י, קמים החכמים, האחד אחר חברו, ודורשים בסוד האלקות, כאשר רשב"י משלים ומגיב על דבריהם.

התגלות הזהר

קמז

ג. עקרון של הדרשות בחלק זה באות לבאר את דברי ה"ספרא דצניעותא", המשמש לחלק זה מעין "משנה" ביחס ל"גמרא". ולכן לעתים נמצא ב"אידרא רבא" לשון "הספרא דצניעותא" כבסיס להסברם של חכמי האידרא.

ד. בסיומו של ה"אידרא" נפטרים שלשה מן החכמים, רבי יוסי בר יעקב, רבי חזקיה ורבי ייסא.

(3) אידרא זוטא

ה"אידרא זוטא" נמצא בזהר ח"ג פרשת האזינו (מן דף רפ"ז ע"ב עד דף רצ"ו ע"ב), ונקרא "אידרא זוטא", שפרושו: הפנוס הקטן, להבדילו מן הפנוס הגדול - "אידרא רבא". ב"אידרא זוטא" נתכנסו שוב החכמים בני חברתו של רשב"י, והפעם שבעה במספר, לאחר פטירתם ב"אידרא" הקודמת - "אידרא רבא" - של שלשה מן החכמים הנ"ל.

ב"אידרא" זו זוכים החבריא קדישא לשמע תורה מרשב"י שתכנה, סכום הדברים שהתבררו ב"אידרא רבא".

(4) רעיא מהימנא

א. הספר "רעיא מהימנא", שהוא ה"ספר" הגדול ביותר הנכלל בספר הזהר, הוא מה שלמד וגלה משה רבינו, הרועה נאמן, לרשב"י וחבריא דיליה, שפלה תנאים ואמוראים. בכנוס חבריא קדישא זה, שהתקיים בבית מדרשו של רבי שמעון בן יוחאי, נתבררו ונתלבנו סודות וגלויים על מצוות התורה, שרשיהו וטעמיהו.

ב. "רעיא מהימנא" מפזר במספר פרשיות בגוף הזהר, חלקו גלוי ונדוע לנו ואף הדפס בדפים ועמודים נפרדים, וחלקו בא משלב בגוף הזהר. ה"רעיא מהימנא" נמצא בחלק ב' וג' של ספר הזהר (הכולל חמש שמות, ויקרא, במדבר, דברים), אבל לא נמצא, בגלוי, בחלק א' של ספר הזהר (חמש בראשית).

ג. כִּמָּה גְדוּלַי יִשְׂרָאֵל וְחֻכְמֵי דוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים עָמְלוּ לְמַצֵּא אֶת הַ"רְעִיָּא מְהִימְנָא", שֶׁהִיָּה בְּמִקּוּרוֹ סֵפֶר גְּדוּלַי עַל כָּל הַתְּרִי"ג מְצוּוֹת, וְלִסְדְּרוֹ עַל-פִּי סֵדֶר שֶׁל מְצוּוֹת עֲשֵׂה וּמְצוּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְאֵף לְהַדְפִּיסוֹ כְּסֵפֶר בְּפָנֵי עֲצָמוֹ - רֹאה, לְדַגְמָא מֵאִמֶר "רְעִיָּא מְהִימְנָא" - סֵפֶר הַמְצוּוֹת", הַנִּדְפָּס בְּרִישׁ סֵפֶר הַזֶּהר מִהַדְרַת הָרַב רַבִּי רְאוּבֵן מְרְגְלִיּוֹת. וְרֹאה גַם נְתִיבוֹת יָאִיר לְהַרְבֵּ מִשֶּׁה יָאִיר וּוְיִנְשְׁטָאק, שֶׁבּוֹ אֶסְף דְּבַרֵי הַרְעִיָּא מְהִימְנָא בְּהוֹסְפָה פְּרוּשׁ.

ד. תוֹךְ כְּדֵי הַרְצָאת הַדְּבָרִים, מִשְׁתַּמֵּשׁ הַרְעִיָּא מְהִימְנָא לְפַעֲמִים בְּסוּף הַזֶּהר, הַנִּקְרָא בְּלִשׁוֹנוֹ "חִיבְרָא קַדְמָא".

ה. מִחֻלַּק הַ"רְעִיָּא מְהִימְנָא" שֶׁבְּסֵפֶר הַזֶּהר, שְׁעוֹסֵק בְּמְצוּוֹת, אֶפְשָׁר לְלַמֵּד כִּמָּה הַלְכָתָא רַבּוּתָא בְּהַשְׁוָאָה לְשִׁטוֹת רַבּוּתֵינוּ, וּבִפְרָט מֵאִפְסֵי הַרְצָאת הַדְּבָרִים הַקְדוּשִׁים בְּרְעִיָּא מְהִימְנָא אֶפְשָׁר לְלַמֵּד הַרְבֵּה הַכְרָעוֹת בְּהַלְכָה.

ו. דַּע כִּי חֲבוּר הַזֶּה הַנִּקְרָא רְעִיָּא מְהִימְנָא, שְׁעֲשֵׂה רִשְׁב"י עִם הַצְּדִיקִים אֲשֶׁר בְּגוֹן עֲדוֹן, הִיָּה לְתַקּוּן הַשְּׂכִינָה וְסַעַד וְסִמְךָ לָהּ בְּגִלוּתָא, כִּי אֵין סַעַד וְסִמְךָ לְשְׂכִינָה אֲלָא בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה ... וְכָל מָה שְׂיֵאמַר פֹּה מִהַסּוּדוֹת וְהַעֲנִינִים, הַכֹּל הִיָּה כּוֹנֵנַת לִיחַד הַשְּׂכִינָה וְלִסְעֵדָה בְּגִלוּתָא.

(אזר החמה לזהר ח"ב דף קט"ו ע"ב, בשם הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו])

(5) מִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם

א. "מִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם" נִמְצָא בְּגוֹף סֵפֶר הַזֶּהר (פְּרִשְׁת וִירָא, חֲזִי שְׂרָה, תּוֹלְדוֹת), וּבַזֶּהר חֲדָשׁ (מִן דְּרַב' ע"ב עַד דְּרַב' ל' ע"ב; מִן דְּרַב' מ"ו ע"ב עַד דְּרַב' מ"ז ע"ב) בַּזֶּהר חֲדָשׁ הוֹצֵאת הָרַב רַבִּי רְאוּבֵן מְרְגְלִיּוֹת) וּבִפְרָשִׁיּוֹת בְּלֶק, כִּי תַצֵּא, וְכָל זֶהר חֲדָשׁ לְשִׁיר הַשִּׁירִים, רוֹת וְאִיכָה).

ב. עַל הַטַּעַם שֶׁנִּקְרָא בְּשֵׁם "מִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם" כּוֹתֵב הַרְמ"ז, וְזֶה לְשׁוֹנוֹ:

אֲתֵן טַעַם לְשִׁבַח אֶל שֵׁם מִדְרַשׁ זֶה שֶׁקְרָאוּהוּ נֶעְלָם, וְהוּא שָׂרֵב עֵינֵן זֶה הוּא עַל הַנִּשְׁמָה שֶׁמְקוּרָה בְּבְרִיאָה, שֶׁשֵּׁם גּוֹן עֲדוֹן הָעֲלִיוֹן. וְכֹתֵב בְּפְרָדֵס שֶׁהַדְרַשׁ הוּא בְּבְרִיאָה ... וּמִדְרַשׁ הַנִּגְלָה הוּא סוּד הַחִיצוֹנִיּוֹת, וּמִדְרַשׁ הַנֶּעְלָם

התגלות הזהר

קמט

הוא סוד הפנימיות, שהם הנשמות. ודרוש זה המיסד על הנשמה, שמו נאה לו מדרש הנעלם.

(רמ"א, הובא במקדש מלך לזהר פרשת וירא, מהדורת זלקווא עמוד ק')

ג. לשונו של "מדרש הנעלם" הוא לפעמים לשון-הקדש, לפעמים ארמית, ולפעמים גם בלול משניהם.

ד. שלא כגוף ספר הזהר, הרי הדרשות שב"מדרש הנעלם" הם דרשות קצרות, ולא באריכות כבשאר חלקי הזהר. גם הענינים בהם דן ב"מדרש הנעלם" - מעשה בראשית, תורת הנפש, ימות המשיח ועולם הבא - אינם מסוג הענינים שבספר הזהר, שהם תורת האלקות, אצילות העולמות, כחות הרע ועוד.

(6) "איִדְרָא דְּבִי מִשְׁפָּנָא", "הִיכְלוֹת", "רְזָא דְּרִזְיוֹן", "סְבָא דְּמִשְׁפָּטִים", "תּוֹסְפָתָא" ו"סְתָרֵי תּוֹרָה"

א. בספרי הזהר ישנם עוד חלקים העומדים בפני עצמם בסגנונם, בתכנם ובחשיבותם. והם:

א) "איִדְרָא דְּבִי מִשְׁפָּנָא", העוסק בעקר בסודות התפלה, והוא נמצא בזהר ח"ב פרשת משפטים (מן דף קכ"ב ע"ב עד דף קכ"ג ע"ב).

ב) "הִיכְלוֹת", העוסק בתאור היכלות הגן-עדן והגיהנם, ובו עניני תפלה רבים. ה"היכלות" נמצאים בזהר ח"א פרשת בראשית (מן דף ל"ח ע"א עד דף מ"ה ע"ב); ח"ב פרשת פקודי (מן דף רמ"ד ע"ב עד דף רס"ב ע"ב - היכלות מסטרא דקדושה; מן דף רס"ב ע"ב עד דף רס"ח ע"ב - היכלות מסטרא דטמאה).

ג) "רְזָא דְּרִזְיוֹן", העוסק בגלוי מהותו של האדם על-ידי תוי פרוצופו וידי. ה"רְזָא דְּרִזְיוֹן" נמצאים בזהר ח"ב פרשת יתרו (מן דף ע' ע"א עד דף ע"ה ע"א).

ד) "סְבָא דְּמִשְׁפָּטִים", שהוא פרוש רב ייבא סבא בעניני גלגולי נשמות וענשי הגוף שבקבר. ה"סבא" נמצא בזהר ח"ב פרשת משפטים (מן דף צ"ד ע"א עד דף קי"ד ע"א).

ה) **"תוספתא"**, הם קטעים ובהם ראשי פרקים בחכמת קבלת הזהר, והוא מפזר בכל ג' חלקי הזהר.

ו) **"סתרי תורה"**, הם דרשות פסוקים מן התורה על ענייני הנשמה וסוד האלקות, והם מפזרים בזהר חלק א' (ספר בראשית).

עוד ספרים ומקורות שזכרו בספר הזהר, עין גם כן להלן בסוף הפרק.

ב) זהר חדש

א. לאחרי שנדפס ספר הזהר (במונטובה וקרימונה, בשנים שי"ח-ש"כ), נמצאו עוד כתבי-יד רבים הכוללים קטעים השייכים לפי תכנם לספר הזהר, שלא נכללו במהדורות ספר הזהר שנדפסו.

כתבי-היד שנמצאו שייכים לכל חלק הזהר, מהם דומים לזהר על התורה, מהם לחלקים הפנימיים שבהר (מדרש הנעלם, סתרי אותיות ועוד), ומהם שייכים בתכנם ובמהותם לתקוני הזהר.

ב. כשלים שנה לאחרי הדפסת המהדורות הראשונות הנ"ל של ספר הזהר, קבצו את כתבי-היד וערכו אותם על-פי סדר פרשיות התורה והמגלות (כפי הנראה נעשתה העריכה על ידי המקבל רבי אברהם הלוי מעיר צפת), והדפיסום לראשונה בשאלוניקי (שנת שני"ז), ולאחר מכן בקראקא (שנת שס"ג), ומאז הדפס פעמים רבות במהדורות שונות.

ג. **"זהר חדש" על התורה** נמצא על מספר פרשיות מכל חמש. על חמש בראשית: בראשית, נח, לך לך, וירא, ויצא, וישב. על חמש שמות: בשלח, יתרו, תרומה, כי תשא. על חמש ויקרא: צו, אחרי, בהר. על חמש במדבר: נשא, חקת, בלק, מטות. על חמש דברים: ואתחנן, כי תצא, כי תבוא.

ד. בקטעי הזהר הנ"ל משלבים, בעמודות נפרדות: **"סתרי אותיות"** ו**"מדרש הנעלם"**. אחרי כן באים מדרשים - **"מדרש הנעלם"** - למגלות: שיר השירים, רות ואיכה. ובסוף מדפסים תקונים **["תקוני זהר חדש"]**, כדגמת התקוני זהר.

התגלות הזהר

קנא

ג) תקוני הזהר

א. **"תקוני הזהר"**, שנדפס כספר בפני עצמו, מכיל שבעים תקונים, ועוד י"א תקונים. ובמהדורות אחדות נדפסו עוד "תקונים" הנדפסים כבר ב"זהר חדש", שעל פי תכנם וסגנונם שייכים גם הם לתקוני הזהר.

ב. כל אחד משבעים התקונים שב"תקוני הזהר" מתחיל בבאור המלה "בראשית", וממשיך בבאור פסוקים אחרים, בעקר מפרשת בראשית, אך גם מן התנ"ך. וכך זאת על דרך הסוד, בדרשות המגלות צפוני וסתרי תורה.

ג. על מהות הספר ותכליתו, ובעקר על שמו "תקונים", כותב רבי שלום בוזגלו, וזה לשונו:

ספר תקונים, כי תקוני העשיה עקר כל תקוניה, ואם לא תתקן ותעלה מהעשיה, איך יהיה תקון יצירה ובריאה, כי תחלת הכל הוא תקון העשיה.

הנה מצינו ועלה בדינו טעם הגיון לשם ספר התקונים, שכל פונת הרשב"י לתקון השכינה בעולם העשיה ... כי סגלת חבורא דא להביא גאלה וחרות מהגלות.

והגם שכל חבורי הרשב"י מקרבין הגואל ... הנה ספר התקונים בפרט, שלכונה זו חבורו, לתקן המלכות בעולם העשיה.

... מן השמים הרשוהו ועזרוהו לחבר זה ספר התקונים ... אמר רבי שמעון: זכאה חולקנא דעלאין ותתאין אינון באסקמותא לסייעא לן ... ובהקדמת התקונים ... רבי שמעון וחבריו, כד אתפנשו למעבד האי חבורא, רשותא אתיהיב לון ולאליהו עמהון ולכל נשמתין ... ולכל מלאכיה ... לגלאה לון רזין טמירין דלא אתיהיב רשו לגלאה עד דייתי דרא דמלכא משיחא.

(הקדמת פרוש כסא מלך לתקוני זהר)

ד. בריש ספר "תקוני הזהר", כמו בספר הזהר, באה הקדמה, ובראשה תמצית מהות הספר. וזה לשונו: "תקוני הזהר, דאינון שבעין אנפין לאורייתא

דפריש רבי שמעון בר יוחאי במלת בראשית מסתרי אורייתא, עכ"ל. לאחרי ה"הקדמה" באים באורי השבעים תקונים, מהם ארפים ומהם קצרים.

ה. בכמה מהדורות של ספר "תקוני הזהר" מדפס בשולי העמודים תאריכי הימים מר"ח אלול עד יום הכפורים, שבהם קוראים קטעים אלו שבספר תקוני הזהר - על פי המנהג (הובא גם בהקדמת פרוש כסא מלך לתקוני זהר), ללמד ולקרא את התקוני זהר בארבעים הימים שמר"ח אלול עד יום-הכפורים, כדלעיל פרק י'.

ו. פרושי התקוני זהר. ל"תקוני הזהר" לא נדפסו פרושים רבים. ואלו הם הפרושים המפרסמים לתקוני הזהר: "אור יקר לרבנו הרב הקדוש רבי משה קורדבירו" **"כסא מלך"** לרבי שלום בוזגלו; **"אור ישראל"** להמגיד הקדוש רבי ישראל מקוזניץ; **"באורי הגר"א"** לתקוני זהר (וילנא, תרכ"ז), **"חמדת צבי"** לרבי צבי הירש; **"באר יצחק"** לרבי יצחק איזיק מפאלצק; **"באר לחי רא"י"** לרבי צבי הירש שפירא מדינוב; **"כגן הירק"** לרבי פליפא ג'יג', **"נצוצי זהר"** להרב ראובן מרגליות.

ד) סבום כל חלקי הזהר וחלקיו

א. כל חלקי הזהר וחלקיו הפנימיים שכתבנו אודותם בפרק זה, רבם נתחברו על ידי רבי שמעון בר יוחאי, והנותרים - חלקם קדמו לרשב"י, ובהם השתמש רשב"י (כמו "ספרא דצניעותא"), וחלקם נכתבו או נערכו בדורות שלאחרי פטירת רשב"י (עין גם פן לעיל פרק כ"ב סעיף א' אותיות ה'- ו').

ב. אמנם מלבד חלקי הזהר הנ"ל, מזכרים בזהר עוד עשרות מקורות קדומים שהיו בידי רשב"י וחבריא דיליה, והם היו, ככל הנראה, היסוד לקבלת הזהר. לדגמא: "ספר רזיאל", "ספרא דאגדתא", "ספרא דאדם הראשון", "ספרא דאשמדאי", "ספרא חכמתא עלאה דבני קדם", "ספרא דחנוך", "ספרא דשלמה מלכא", "ספרא קדמאי", "צרופי דאתנון דאתמסרו לאדם בגן עדן, ועוד.

ג. ידעתי דבר זה מוכיח עוד יותר, שתורת הסוד שבספר הזהר, לא נתיצר בתקופת התנאים, כי אם היא מסרת עתיקת יומין שהשתמשו בה רשב"י וחבריו דיליה, בנו ויסדו עליה את קבלתם, ומקורה עוד בתורה שנתנה מאת השם למשה בסיני.

- פרק ט - מפרשי הזהר

א. בבואנו להתחקות על ספרות הפרוש ליסוד הקבלה - ספר "הזהר". עומדים אנו מול מספרם הדל של הפרושים שנכתבו לספר זה. בל נשכח שמאז גלוי ספר זה עברו כשבע מאות שנים - תקופה די ארפה, שעשתה פרות ופירי פרות כלפי כל ספרות אחרת ביהדות. (נשוה לדגמא את הזהר, לפרשנות רש"י על התורה, ולספר ההלכתי של הרמב"ם "משנה תורה". על ספרו של רש"י נכתבו למעלה ממאה פרושים ידועים, ועל ספרו של הרמב"ם - מספר מאות!)

ב. הטעם העקרי להעדר פרשנות רחבה לזהר, ככל הנראה נובע מאפנה הנסתר של תורה זו, ומן החשש לגלות אף לא טפח מסודותיה הכמוסים, בבחינת - "סוד השם ליראיו".

ג. טעם נוסף, הוא החשש מן הטעות בפרוש דברים העומדים ברומו של עולם, אשר כל חסר דיוק משנה ומשדד מערכות בכל העולמות! על כן יפה השתיקה, ובמיחד, וכל שפן הכתיבה!

א) רבי שמעון לביא - "כתם פז", ראש מפיצי התורה בצפון אפריקה

א. רבי שמעון לביא נולד בספרד בשעת בין הערבים, ערב וסמוך לשקיעתה של יהדות גדולה ומפארת. בשנת רנ"ב בעודו ילד, נטל את מקל הנדודים יחד עם כל יהודי ספרד, ושם פעמיו לצפון אפריקה הסמוכה. תחנתו הראשונה הייתה העיר פאס שבמרוקו, שם גדל ונתגדל, וספג לתוכו הרבה תורה ויראה, קדשה וטהרה. רבי שמעון [הר"ש] לביא - כרבים מבני דורו שגלו מארץ מולדתם - שאף להגיע לארץ ישראל. ואכן, אחר תקופה ארפה (רנ"ב - ש"ט), פנה הוא בדרך לארץ הקדש, בעברו דרך לוב, בעיר טריפולי. נוכח הוא לדעת עד כמה גדולה היא בורותם של יהודי המקום בידיעת התורה, וממילא עד כמה רחוקים הם מקיום תורה ומצוות בשלמות. הרגשת אחריות אישית לגורל יהודי הקהלה ויהדותם, הביאה את רבי שמעון [הר"ש] לביא לדחות את עלייתו לארץ ישראל, לשהות במקום, ולהשתדל לשנות את פני הדברים העגומים. ואכן רבי שמעון [הר"ש] לביא החל להפיץ את התורה ולמודה בלוב, ותקן תקנות בתחומי היהדות השונים.

ב. וזה לשון החיד"א (ב"שם הגדולים" בערכו): "ואני שמעתי דהרב הנזכר היה דעתו לסע לארץ ישראל, וכשבא לטריפולי ראה שלא היו יודעין דת ודין, ואכלו תפלה וברכות כתקנו, ואמר בלבם כי טוב לו לקרבם לתורה וללמדם תורה וליראה את השם, וזה יותר מהליכת ארץ ישראל, וכן עשה והצליח כמעט לגינם והרביץ תורה שם".

ג. רבי שמעון [הר"ש] לביא האריך ימים, ונפטר בשנת שמ"ה, ומקום קבורתו בעיר טריפולי. מפרסם הוא שירו "בר יוחאי נמשחת אשריך, שמן ששון מחברריך" - על רבי שמעון בר יוחאי. רבי שמעון [הר"ש] לביא כתב פרוש רחב ועמק - "כתם פז" - לספר הזהר, שממנו נותר וידוע לנו רק פרושו לספר בראשית. שלא כשאר פרושי הזהר שנכתבו לאחר שנדפס הזהר, פרושו של רבי שמעון [הר"ש] לביא נכתב על בסיס כתבי יד של הזהר

שְׁהִיּוּ בְּיָדוֹ, וְעַל כֵּן חָשׁוּב מְאֹד פְּרוּשׁוֹ, גַּם מִן הַבְּחִינָה הַזֹּאת שֶׁכֵּן יָכוֹל לְשַׁמֵּשׁ לָנוּ מְקוֹר לְגִרְסָאוֹת וְנִסְחָאוֹת שׁוֹנִים וְקְדוּמִים שֶׁל סֵפֶר הַזֹּהַר.

ד. סִפְרוּ - "כְּתָם פֶּזֶ" - הַדְּפָס כְּמֵאתִים וְחֲמִשִּׁים שָׁנָה לְאַחַר פְּטִירָתוֹ, בְּעִיר לִיוֹרְנוֹ, בְּהַשְׁתַּדְּלוֹת גְּבִירֵי הָעִיר טְרִיפּוֹלִי. מְעַנְנֵן לְצִיָּן שֶׁהַשֵּׁם "כְּתָם פֶּזֶ" לַחֲבוּר, נִתֵּן עַל יְדֵי הַחֵיד"א, שֶׁשָּׁהָה בְּאוֹתָהּ עֵת בְּעִיר לִיוֹרְנוֹ, (בְּשֵׁם הַגְּדוֹלִים עָרַךְ שִׁמְעוֹן בֶּן לֵבִיא מוּבָא: "וְנִקְרָא הַסֵּפֶר "כְּתָם פֶּזֶ" גִּימְטְרִיא - שִׁמְעוֹן לֵבִיא ז"ל. גַּם פֶּ"ז רֵאשִׁי תַבּוֹת פְּרוּשׁ זֹהַר"). הַסֵּפֶר הַדְּפָס בְּשָׁנֵי כְּרָכִים. קִבְּלָתוֹ שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן [הַר"ש] לֵבִיא מְבַסְּסֵת עַל כְּתָבֵי הַמְּקַבְּלִים שֶׁקָּדְמוּ לוֹ, (וְאִין בָּהּ כָּלֵל מֵהַשְּׁפָעַת מְקַבְּלֵי צֶפֶת: מֵהַר"ם קוֹרְדוּבִירוֹ וְהָאֶר"י ז"ל) כְּגוֹן: הַרְמַב"ן (בְּעֶקֶר בְּפְרוּשׁוֹ לַתּוֹרָה), הַרִיקָאֲנִטִי, פְּרוּשׁוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה חֵיט - מִנְחַת יְהוּדָה לְסֵפֶר "מְעַרְכַּת הָאֱלֹהוֹת", רַבִּי יוֹסֵף גִּיקְטִילֵיא, רַבִּי מִנְחֵם הַצִּיּוֹנִי, רַבִּינוּ בְּחַיִּי בֶן אֶשֶׁר, וְעוֹד.

ב) רַבִּי מֹשֶׁה קוֹרְדוּבִירוֹ - "אֹר יִקְר" - הַר"ם קוֹרְדוּבִירוֹ הוּא מִגְּדוּלֵי הַמְּקַבְּלִים שֶׁבְּכָל הַדּוֹרוֹת

א. רַבִּי מֹשֶׁה נוֹלַד כְּדוֹר לְאַחַר גְּרוּשׁ יְהוּדֵי סִפְרַד (רפ"ב), אֲךָ מְקוֹם לִדְתוֹ אִינּוֹ יְדוּעַ (יֵשׁ הַמְּשַׁעְרִים בְּסִפְרַד). מִלְבַּד גְּדֻלְתוֹ בְּקִבְּלָהּ - שְׁאוּדוֹת לָהּ זָכָה לְפָרְסוּם וּשְׁמוֹ נַחֲקַק לְדוֹרוֹת בֵּין גְּדוּלֵי יִשְׂרָאֵל - הִזָּה הַר"ם קוֹרְדוּבִירוֹ גְּדוֹל בַּתּוֹרָה וְשִׁמְשׁ אֶף כְּדִין. כֵּן יְדוּעַ שֶׁהִזָּה תִּלְמִידָם שֶׁל רַבִּי יוֹסֵף קָאֵרוֹ וְרַבִּי שְׁלֵמָה אֶלְקָבָץ.

ב. תּוֹרָתוֹ בְּקִבְּלָהּ הֵנָּה סִכּוּם בְּהִיר וְנִפְלֵא שֶׁל כָּל סִפְרוֹת הַקִּבְּלָהּ שֶׁקָּדְמוּ לוֹ, דָּבָר הֵבֵא לִידֵי בְטוּי בְּסִפְרוֹ הַגְּדוֹל "פְּרֵדֵס רְמוּנִים" שֶׁבּוֹ סִכּוּם אֶת עֵקְרֵי תּוֹרַת הַקִּבְּלָהּ, (מִסֵּפֶר זֶה נֶעֱשׂוּ שְׁנֵי קְצוּרִים: "פְּלַח הַרְמוֹן" - לְרַבִּי מִנְחֵם עֲזַרְיָה מִפְּאַנּוֹ, וְ"עֶסִיס רְמוּנִים" - לְרַבִּי שְׁמוּאֵל גְּלִיקוֹ). סִפְרוֹ בְּתַחוּם הַמוּסָר מְפָרְסֵם בְּשֵׁם - "תִּמְרֵי דְבוּרָה", שֶׁשִּׁמְשׁ בְּסִיס לְסִפְרוֹת הַמוּסָר שֶׁהַשְּׁפָעָה מִן הַקִּבְּלָהּ, וְשֶׁהַתַּפְתָּחָה בְּדוֹרוֹת הַבָּאִים, (כְּגוֹן "רֵאשִׁית חֲכָמָה" לְתִלְמִידוֹ רַבִּי אֵלִיָּהוּ דִּי וִידְאֵשׁ, וְעוֹד).

הרב משה קורדובירו עסק כל ימיו בכתיבת פרוש לכל חלקי הזהר, אולם לא זכה שספר זה ידפס בימי חייו. ספר זה שעד כה היה בכתיב יד (הכתב יד מכיל כשלוש עשרה אלף עמודים!), הנקרא בשם "אור יקר", מדפס בשנים האחרונים בירושלים, כארבע מאות שנה לאחר כתיבתו, ולעת עתה יצאו לאור כ"ב כרכים (תשכ"ב - תשנ"ד), על ידי הרב החסיד רבי מאיר אֶלְבוּם, מחשובי חסידי אֶלְכַסְנֶדֶר מדור העבר.

ג. הפרוש מתחסס לכל מלה ומלה שבזהר, מדקדק בה ומפרשה לארפה ולרחבה. לא פלא, שכל מי שיזע על ערכו של ספר זה נתאוה ללמדו. מפרסם הוא נסיונו של הרמ"ע מפאנו שהזיל "אלף זהובים אדמים" לאלמנת הרב משה מקורדובירו, שתשאיל לו את הכתיב יד על מנת להעתיקו, (ראה שם הגדולים להחיד"א בערך "אור יקר" שב"מערכת ספרים").

ד. נצטט מספר שורות מהקדמת הרב משה קורדובירו לספרו "אור יקר", בהם סכס מגמתו בכתיבת פרושו לזהר: "ובראותי אני משה... קורדובירו עצם חובת האדם בידיעת התורה וטעמיה... ראייתי לבא ללקט קצת שושני וורדי נרדי סודות תורתנו הקדושה, בפרוש הפסוקים, וטעמי המצוות, ולחבר מהם מגלת ספר יקרא שמו "אור יקר" לסבות רבות... מפני שעקר הכונה בו לבאר דברי הרשב"י עליו השלום בכל פרטיו... מאיר ומבאר דברי הזהר בכלל ופרט, בסיעתא דשמיא... להיות סודות התורה יקרי הערך לא יערכם זהב וזכוכית... לבאר דברי הרשב"י עליו השלום בזהר ואו"ר יקר, ירצה אור מאיר, דהינו היות הזהר מתבאר לבד, בלי להוסיף כלל, אלא כפי מה שנלמד מתוך דבריו, וכפי מה שאנו יונקים משדי חכמתו... להיות פונת הספר להורות אל האדם דרך יעבד להקדוש ברוך הוא ושכינתיה, פי זה כל האדם".

ה. השפעתה העצומה של קבלת האר"י דחתה את למוד הקבלה על פי שיטתו ודרך של הרב משה מקורדובירו לא נתבאר אלא על פי שיטת האר"י ז"ל. והגאון בעל החיד"א שם כותב: "וראייתי בספר חזיונות כתב יד לרבינו מורנו הרב רבי חיים ויטאל זצ"ל, שחלם [על] הרמ"ק [רבינו משה

התגלות הזהר

קנו

קורדובירו] ז"ל, ובחלום ידבר בו הרמ"ק ז"ל שקבלת רבו האר"י ז"ל אמתית ופנימית. ושם בעולם הבא הוא (הרמ"ק) לומד חכמת הקבלה על דרך רבו האר"י ז"ל.

ו. מורנו הרב רבי משה קורדובירו נפטר בצפת בשנת ש"ל, ונטמן סמוך לקברו של האר"י ז"ל.

ג) רבי מרדכי אזולאי – "אור החמה"

א. המקבל רבי אברהם אזולאי נולד לאביו רבי מרדכי אזולאי, שהיה ממשפחת המקבלים מקטלוניה שבספרד, בעיר פאס שבמרוקו (ש"ל).

עיר זו הייתה אז מרכז תורני גדול בארץ ומשפעת בחכמיה הרבים והגדולים. שם עלה ונתעלה בידיעת התורה על כל חלקיה: מקרא, תלמוד, קבלה. כמו כן נתודע אז לקבלת רבי משה קורדובירו - המבארת בספרו הגדול "פרדס רמונים".

רבים מספריו בקבלה יש להם גם שיטת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו].

ב. הרב אברהם אזולאי אזולאי החליט לעלות לארץ ישראל - ככל הנראה לאחר פרענות שעברה באותה עת במרוקו, ובפרט בעיר פאס. בהגיעו לארץ ישראל (בשנת ש"ה) התישב אז בעיר חברון, שהייתה מרכז לתורה וללמוד הקבלה, ושם כתב את ספריו הקדושים, לתקופות קצרות התישב בערים ירושלים ועזה.

ג. הרב אברהם אזולאי אזולאי נפטר בשנת ת"ד (כ"א מרחשון וי"א כ"ה) בחברון, ושם נטמן.

ד. ספרו הגדול "אור החמה" הוא בין הפרושים החשובים ביותר שנכתבו על הזהר. בספר זה באו פרושי הזהר לרבי משה קורדובירו ולרבי חיים ויטאל (קדם שנתודע לתורת האר"י ז"ל). הפרוש הדפס בשלשה כרכים גדולים, ובהם פרוש לשלשת חלקי הזהר (בראשית - דברים). כמו כן כתב

הרב אברהם אזולאי את הספר "זהרי חמה", והוא קצור מן הספר "ירח יקר" - פרושו הגדול של רבי אברהם גלנטי לזהר.

ה. בשנת תרנ"ו הדפס הפרוש "אור החמה" בשלוב עם "זהר חמה", על ידי הרב הקדוש רבי יחזקאל שרגא הלברשטאם בן ה"דברי חיים" זי"ע, וכעת מצויים בו שלשת הפרושים של המקבלים: הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו], רבי חיים ויטאל, ורבי אברהם גאלאנטי. מדבריו בהקדמתו לפרושו: "... והחלק ב' [מן הספר "קריית ארבע" - הכולל את רב חבוריו בקבלה] נקרא שמו "אור החמה", והוא מאיר המעין באור החמה הבהיר להבין לשונות הזהר הבלתי עמקים, ונהנים ממנו כל העם מקצה, המבין והבלתי מבין".

ו. רבי אברהם בן רבי מרדכי אזולאי נולד בפאס (בשנת שכ"ה - שצ"ח) למשפחת מקבלים, היה מקבל מפרסם, אשר פרח בתור הזהב של התקופה ההיא. הוא כתב שלשה מדרשים המבססים על הזהר עם פרושו האריז"ל, "אור הלבנה", "אור החמה", ו"אור הגנוז". הרב אברהם אזולאי גם כתב ספר הנקרא "חסד לאברהם", בו הוא מציג נתוח עקרונות הקבלה.

ז. בנו של הרב הקדוש רבי אברהם אזולאי היה הרב הקדוש רבי יצחק אזולאי, בעל זרע יצחק מקושטאנדינא (הוא אבי הרב הקדוש רבי ישעיה, אבי הרב הקדוש רבי יצחק ורחיה, אבי מרן החיד"א ז"ל).

ח. חתני הרב הקדוש רבי אברהם אזולאי ז"ל היו הרב הקדוש רבי בנמיין זאבי (אבי הרב הקדוש רבי אברהם ישראל זאבי), והרב הקדוש רבי דוד יצחק (אבי הרב הקדוש רבי אברהם ישראל זאבי), הרב הקדוש רבי אברהם אזולאי ז"ל נפטר, בשנת ת"ד לפ"ק כ"א (וגיש אומרים: כ"ה) מרחשון זיעועכ"א.

(תו"ד מליצי אש)

ד) רבי שלום בוזגלו - "מקדש מלך"

א. רבי שלום בוזגלו נולד - במאה הי"ח - בעיר מראכש שבמרוקו, עיר קדומה ששמשה מאות בשנים כמרכז רוחני ליהודי דרום מרוקו. ארבעה

התגלות הזהר

קנט

מגדולי חכמי מרוקו שבדורו: רבי אברהם אזולאי, רבי יעקב פינטו, רבי ישעיה הכהן, ורבי יעקב גדליה - היו רבותיו בקבלה, כפי שידוע לנו מדבריו בהקדמתו, ומהבאת דבריהם ופרושיהם בפרושיהם על הזהר.

ב. פרוש "מקדש מלך", ושאר פרושיהו לחלקי הזהר הנוספים: "הדרת מלך", "פני המלך", "הוד מלך", "כבוד מלך" (על מאמרים קשים שבזהר, על האידרות - רבה וזוטא - ועל ספרא דצניעותא), ו"פסא מלך" (על תקוני הזהר) - מבססים כלם על קבלת האר"י ז"ל, כפי שבאה בכתבי תלמידיו, ובראשם מוריניו רבי חיים ויטאל. ואף שקבלת האר"י היא הקובעת בפרושיהו, הרי שבמקומות רבים נטה להסביר המאמרים על פי פשוטם של כתובים ברוח הזהר וכונותיו הנגלות.

ג. בפרושו שלב הר"ש [רבי שלום] בוזגלו גם מפרושיהו של הרב משה זכות על הזהר, פרוש שהיה מצוי בכתב יד, והוא שהדפיסו והוציאו לאור עולם.

ד. ספריו כתב לאחר שעזב את מרוקו והתישב בלונדון, אבל הדפיסם באמסטרדם (תק"י).

פרוש הר"ש [רבי שלום] בוזגלו לזהר, שני תכונות לו:

א. הוא הפרוש הראשון המקיף את כל חלקי הזהר.

ב. נכתב רק על פי קבלת האר"י ז"ל, שנתקבלה בלמוד הקבלה, על כן זכה הספר למהדורות רבות, (אגב, פרושו לזהר נפוץ ביותר בחוגי החסידים, ובמהדורות זאלקאוו הובאו הסכמותיהם של האדמו"רים: רבי לוי יצחק מברדיטשוב ורבי יששכר דב מזלאטשוב).

רבי שלום בוזגלו נפטר בשנת תק"מ בלונדון.

ה) "ניצוצי אורות", להחיד"א

א. "ניצוצי אורות" הוא ספרו של החיד"א על הזהר, ובו אסף הערות, הגהות ופרושים קצרים, אשר נאספו ממפרשי הזהר השונים, (מהם:

אספקלריה המאירה, רבי שלום בוזגלו, זהר חמה, והערותיו הוא עצמו תחת החתימה: מאי"ן [- מהצעיר יוסף אזולאי נר"ו]. ספר זה מדפס בשולי הזהר במהדורות רבות, ובו הערות מאירות עינים מסוגים שונים: פרושים בתחום הפשט ובתחום הקבלה, הערות עניניות, תקוני לשון, השואות למקורי חז"ל, ועוד.

ו) "עטרת צבי" לרבי צבי הירש מזידיטשוב, בעל מחבר ספר "עטרת צבי", "פרי קדש הלולים", "סור מרע ועשה טוב"

א. הגאון הקדוש הרב האלקי רצ"ה מזידיטשוב זללה"ה בעל מחבר "עטרת צבי" פרוש על הזהר הקדוש, "פרי קדש הלולים" על הפרי עץ חיים, "סור מרע ועשה טוב" הקדמה ודרך לעץ החיים, ועוד.

ב. הוא היה מסמך מרבו הקדוש והנורא מורינו הרב יעקב יצחק מלובלין זללה"ה ומשאך צדיקים, והחשיב עצמו כשלישי לבעל שם טוב הקדוש זללה"ה, כי בימי חרפו נסע תלמיד אחד מתלמידי הבעל שם טוב דרך מקומו, ועכבו רבינו רצ"ה אצלו כמה ימים, ולמד ממנו הרבה.

ג. הגאון הקדוש רבי משה טיטלבוים מאוהעל בהסכמתו על ספר עטרת צבי לרבינו הנ"ל כותב עליו בזה הלשון: איש אלקים קדוש, צדיק יסוד עולם, רבן של ישראל, ידעתי נאמנה שהיה מלא וגדוש בחכמה זו בחכמה בינה דעת עד להפליא, ועם קדושים נאמן, ועשה פרוש על כל הזהר, ואולי הוא מהשלמת התגלות חבורו דהזהר הקדוש דעל ידו ייתי פרקנא דישראל.

ד. הגאון הקדוש מורנו הרב רבי צבי אלימלך מדינוב בהסכמתו על עטרת צבי הנ"ל כותב בזה הלשון: וידוע לכל אשר עם גדל קדשתו ופרישתו וחסידותו, זכה שנפתחו לו שערי חכמה ובינה, והיה יחיד בדורו בחכמת האמת, ילאה הקלמוס מלספר עמק השגתו בחכמת האמת הלזו, והנה הוא הקדוש עשה לה אונים, עכ"ל שם. ובהוספותיו לספר סור מרע כתב בזה הלשון: וכמעט לא ראיתי ולא שמעתי בדורנו מי אשר העמיק בחכמה הנפלאה כמוהו.

ה. הגאון האמתני בשו"ת אמרי אש חלק אורח חיים סימן י"ט כותב על רבינו הנ"ל בזה הלשון: הגאון איש אלקים מורנו הרב צבי, וכותב שם ומי בדורנו זה אשר ישא אחריו לבבו לדמות את עצמו להרב הגאון רבי צבי הירש.

ו. אחיו הגאון הקדוש מורינו הרב אלכסנדר סענדר מקאמנא בספרו זכרון דברים (דף כ"ח ע"א) כתב בזה הלשון: ואחי מורי הקדוש בעשר מיני קדשות מורנו הרב רבי צבי זללה"ה באר מאמר הלז כפי תקף קדשותו ועצם בינתו והתפשטות דבריו עד רום שמי המעלות, והרוצה לטעם נפת צוף ודבש, יעין בדבריו הקדושים ויאירו עיניו.

ז. אחיו הקדוש והנורא מורינו הרב משה מסאמבור בספר תפלה למשה, בהקדמתו כתב בזה הלשון: מה ששמעתי מאחי אמ"ו איש אלקים קדוש מורינו הרב צבי הירש, ואקדם בהקדמתי אשר השגתי בו מחסידותו ופרישתו וענותנותו ומעינות חכמה אשר בו, לו אספר בשבחו כל הימים לא אוכל לספר אפס קצהו, וזאת השגתי אשר כל השגתי בו מאפס ותהו נחשבו מגדל עמקות החכמה והקדשה והפרישות והענוה אשר בו וכו'.

ח. הגאון הקדוש מורינו הרב יודא צבי מראזלא [תלמידו וחתנו וכן אחיו הרב רבי משה מסאמבור הנזכר] אמר, כי אין שום פסוק בכל התנ"ך אשר מורו דודו רבי צבי הירש לא גלה לו סודו.

ט. מורינו שאר בשרי הגאון הקדוש מורינו הרב רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב [תלמידו וכן אחיו הרב הקדוש רבי יששכר בעריש] בהספמתו על עטרת צבי כותב בזה הלשון: וכאשר שמעתי מפיו הקדוש שהוא מתלמידי רשב"י.

(עשר קדשות מערכת ב' מורינו הרב צבי הירש מזידיטשוב)

ז) העטרת צבי החזיק עצמו לתלמיד של התנא האלקי רבי שמעון בן יוחאי, וגם של האר"י הקדוש

א. בהספמת תלמידו וכן אחיו הרב הקדוש רבינו מורינו הרב רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע על ספר הקדוש העטרת צבי כותב בזה הלשון:

וכאשר שמעתי מפיו הקדוש שהוא מתלמידי רבן שמעון בן יוחאי, זכותו יעמד לנו. ובספר עטרת יעקב וישאל להרב הקדוש רבי יעקב האגר זי"ע תלמידו של רבינו מורנו הרב רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב, כותב בזה הלשון: ודע כי רבינו זה [העטרת צבי] למד תורה מפי הרשב"י והאר"י ל"ממש, כאשר העיד בעצמו, והעיד לנו מורי [מורנו הרב רבי יצחק אייזיק] ז"ל מזידיטשוב, עד כאן.

פעם אחת שלח העטרת צבי מכתב לקברו של רשב"י והאר"י, וחתם "אני תלמידך צבי בן הינדא".

ב. פעם איקלעו לזידיטשוב אנשי צורה, שבאו מארץ הקדש לקבץ מעות לטובת רבי מאיר בעל הנס, שלח העטרת צבי עמהם קנטרס שניניחוהו במערת ציון רשב"י, ותלמידו הרב הקדוש רבינו מורנו הרב רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע ראה את הקנטרס בידם, וראה בו פרושים על מאמרי הזהר הקדוש, ובחתימת הקנטרס חותם תלמידך צבי בן הינדא, ומבקש העטרת צבי את רשב"י, שיגלה לו אם כון בפרושו לאמתו. נתן להם רבינו מורנו הרב רבי יצחק אייזיק מעות שיכתבו אליו מה שארע עם הקנטרס במירונו. כאשר חזרו לארץ הקדש כתבו אליו, כי אחר שהניחו את הקנטרס במערה יצאו החוצה, ואחר כמה רגעים כשנכנסו שנית לא מצאוהו עוד, ושום אדם לא נכנס לשם בין כך.

ג. פעם בליל שבת קדש, רצה חתנו הרב הקדוש רבי יודא צבי מראזלא זי"ע להגיש לו משקה לשתות, ושמע מבצע דלת חדרו קולם של כמה אנשים, וכאשר הסתכל דרך חור המפתח שבתוך הדלת, ראה איש זקן ואיש צעיר מפלפלים עם חותנו העטרת צבי, ובשבת קדש בסעדה שלישית כשהעטרת צבי פתח במאמר מהזהר הקדוש כדרך, אמר: מימרא זו פרשו רבינו שמעון בן יוחאי בעצמו כך, ואמר הפשט של רשב"י, ואחר כך אמר והאר"י הקדוש פרשה כך, ואמר הפשט של האר"י הקדוש, ואחר כך אמר ואני מפרש כך וכך, ושניהם רשב"י והאר"י הקדוש מסכימים לפשט שלי, וסיים "אין טאמער גלייבט עטץ מיר נישט, פרגעט'ס דעם שווארצן גנב, ער

התגלות הזהר

קסג

האט אריין געקוקט דורך די קלאמקע" (= ואם לא תאמינו לי, תשאלו הגנב השחור, הוא הסתפל דרך חור המנעול), כי הרגיש ברוח קדשו שחתנו הביט לתוך החדר.

ד. הוא הקדוש היה גאון בנגלה ובנסתר, ובעת אמירת התורה בסעדה ג' של שבת קדש, גלה סודות וענינים רמים וגבוהים.

ה. הרב הקדוש בעל דברי יחזקאל משינאנא זי"ע היה רגיל לספר, כי בעת שהעטרת צבי אמר תורה בסעדה ג', והמורה שעות שעל הקיר התחיל להקיש, צעק העטרת צבי "שא דרך ארץ", ותכף פסקו מלהקיש, וכן בכל פעם, ואחר אמירת התורה השלים כל הנקישות שחסר במשך שעת אמירת התורה. וסיים הרב הקדוש משינאנא: תראו מזה שאפלו דומם כמורה שעות יש לו דרך ארץ לדבורו של צדיק.

(עבודת עבודה דף רע"ט)

ח) "זהר חי", – לרבי יצחק איזיק מקאמארנא, בעמח"ס "זהר חי", "היכל הברכה", "נתיב מצוותיך", עצי עדן, "פני זקן", "שלחן הטהור", ועוד

א. הגאון הקדוש המקבל האלקי מארא דרזין, מורינו הרב יצחק יהודה יחיאל, המכנה רבי איזיק מקאמארנא (תקס"ו - תרל"ד), בן הגאון הקדוש רבי אלכסנדר סנדר, אחי הקדוש רבי צבי מזידיטשוב.

ב. היה גאון מפלג קדוש ובעל מקבל נורא, שחבר ספרים הרבה ה"ה, ספר עשירית האיפה על התורת כהנים, אוצר החיים על תרי"ג מצוות, והיכל הברכה על המסרת, וזהר חי על הזהר הקדוש ה' פרכים, ונתיב מצוותיך, ומעשה אורג, ופני הזקן, ועצי עדן על המשניות, ופני זקן על ירושלמי שקלים, וספר נוצר חסד על אבות, ואלו נדפסו.

עוד נשארו ממנו בכתובים ספר שלחן הטהור על שלחן ערוך אורח חיים, והגהות על ש"ס בבלי וירושלמי, ופרוש על כמה מסכתות מירושלמי זרעים, והגהות על תקוני הזהר, (מגלת יוחסין שבספר בן ביתי תהלים).

ג. הגאון הקדוש רבי יצחק אַזיק יחיאַל הִיה נהירין ליה שְבילין דַרְקיע דְנַהר-דְעָה, הִיה צַדִיק יְסוּד עוֹלָם, וְשַׁר בֵּית הַזְהַר, עִיר וְקַדִישׁ, וְזָכָה לְבֵן גְּדוֹל, הִגְאוֹן הַקְדוֹשׁ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר צְבִי סַאפְרִין, שְׁהוּצִיא גַם כֵּן סְפָרִים הַרְבֵּה, הוּא בַעַל הַמַּחְבֵּר סֵפֶר בֶּן בֵּיתִי עַל הַתּוֹרָה וְחֻמֵּשׁ מַגְלוֹת, וְדַמְשֶׁק אֱלִיעֶזֶר עַל זֶהר הַקְדוֹשׁ ו' חֻלְקִים, וְסֵפֶר אוֹר עֵינַיִם ב' חֻלְקִים וְעוֹד.

ד. פְּרוּשׁוֹ עַל הַזְהַר מִבְּסָס עַל קַבְלַת הָאֶרֶץ ז"ל, וּבוֹ גַם הַשְּׁפַעַת תּוֹרַת מְאוּרֵי הַחֲסִידוֹת - הַבַּעַל שֵׁם טוֹב וְתַלְמִידָיו. פְּרוּשׁ זֶה הַדְּפָס בַּחֲמִשָּׁה כְּרָכִים גְּדוֹלִים בְּלַעַמְבֶּעֶרְג, וְהֵנוּ חֲבוּרוֹ הָאֲחֵרוֹן שֶׁנִּכְתַּב בְּעֶרֶב יָמָיו, וְלֹא זָכָה לְהַשְׁלִימוֹ, וְאָכֵן עַל זֶהר חֲמֵשׁ דְּבָרִים לֹא כָּתַב פְּרוּשׁ. הַכֶּרֶךְ הַחֲמִישִׁי מְסִיִּם בְּפְרוּשׁ לְקַטֵּעַ הַמְּצוּי בְּתַחֲלַת הַזְהַר לְסֵפֶר דְּבָרִים - בְּבֹאוֹר הַפְּסוּק: "רַב לָךְ אֵל תּוֹסֵף", וּבִזְהָ הוּא מְצָא רְמֵז בַּעַת מַחֲלָתוֹ, שֶׁעָלָיו לְהַפְסִיק בְּכַתִּיבַת פְּרוּשׁוֹ. וְאָכֵן, סְמוּךְ לְכַתִּיבַת שׁוּרוֹת אַחֲרוֹנוֹת אֵלֶּה נִפְטַר. סִפְרוֹ - "זֶהר חִי" - הַדְּפָס לְאַחַר פְּטִירָתוֹ עַל יְדֵי בְּנוֹ הַצַּדִּיק הַמְּקַבֵּל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר צְבִי סַאפְרִין, כְּצוֹאֵת אֲבִיו הַמַּחְבֵּר.

ה. פַּעַם אַחַת אָמַר שֵׁישׁ בְּחֻלְק נִשְׁמַתוֹ הַטְּהוֹרָה חֻלְק אֶחָד מִנְשָׁמַת הָאֶרֶץ"ל, וְאֶפְלוֹ הַצּוֹנָה שֶׁל הָאֶרֶץ"ל יֵשׁ לִי שְׁנֵה בְּשׁוּה. וְגַם חֻלְק אֶחָד מִנְשָׁמַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל, לְכֵן כָּל יָמָיו לֹא הָיָה יוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא הָיָה מְדַבֵּר מִן הַבַּעַל שֵׁם טוֹב ז"ל וּמֵהָאֶרֶץ ז"ל. וְגַם הָיָה לוֹ חֻלְק אֶחָד מֵהֵינּוּקָא הַנִּזְכָּר בַּזְהַר וְכו'. וְאָמַר שֵׁישׁ לוֹ עוֹד כְּמָה חֻלְקֵי נִשְׁמוֹת מִנְשָׁמַת תְּנָאִים וְאִמּוֹרָאִים, אֲבָל לֹא רָצָה לְגַלוֹת.

(עֶשֶׂר קְדוּשׁוֹת מַעֲרַכַת ט' עֲמוּד מ"ג)

ו. מוֹרֵי דוּדֵי הַקְדוֹשׁ [רַבֵּינוּ צְבִי] נִשְׁמַתוֹ הָיָה שְׂרָשׁ הַרְבַּ רַבִּי חַיִּים וַיִּטְאַל מִשְׂרָשׁ שְׁקֵרוֹב אֵל נִשְׁמַת רַבִּי עֲקִיבָא, שֶׁנִּתְבָּאָר זֶה בְּסֵפֶר חֲזִיוֹנוֹת עֲנִין הַמִּתְחִיל בְּעֵנִין אֲשֶׁתִּי אָמַר לִי מוֹרֵי, מְלַבֵּד שְׂאֲחַר כֶּךָ עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו הַמְּפֹלְאִים עֲלָה עוֹד לְכַמָּה מַדְרָגוֹת, וְכֵן נִשְׁמַת הַרְבַּ הַקְדוֹשׁ מוֹרֵינוּ הַרְבַּ לְוֵי יְצַחֵק מִבְּרַדִּיטְשׁוֹב הָיָה מִשְׂרָשׁ הַרְבַּ רַבִּי חַיִּים וַיִּטְאַל. וְעַם שְׂרָשִׁים אֵלוֹ עֲבָדוֹ

התגלות הזהר

קסה

מִלֶּךָ עֲלִיּוֹן בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, בְּהִתְלַהְבוֹת וַיְחֻדִים, כְּמַעַט שְׁלֵא נִמְצָא בַיָּמֵי
הַתְּנָאִים כָּךְ. (מגלת סתרים).

(עֶשֶׂר קִדְשׁוֹת מְעַרְכֵת ט' הָרַב הַקְדוֹשׁ מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי יֶצְחָק אֵיזִיק מִקְאֵמָרְנָא)

ז. תִּפְלְתוּ הֵיטָה בְּדַבְּקוֹת נִפְלְאָה, וּפְעַל הָרַבָּה בְּתִפְלְתוֹ לְטוֹבַת יִשְׂרָאֵל.
הוּא כּוֹתֵב בְּסִפְרוֹ הַקְדוֹשׁ זֶהֲרֵ חַי (בְּרֵאשִׁית דָּף רט"ו ע"ב): פֶּעַם אַחַת בְּחַג
הַשְּׁבוּעוֹת בְּשֵׁנֵת תַּקַּע"א לִפְרֵט, הִתְחִיל מוֹרֵי דוּדֵי רַבִּינוּ הַקְדוֹשׁ [הַעֲטָרַת
צְבִי] לְהִתְפַּלֵּל קִדְם הַנֶּחֱץ הַחֲמֵה, וְעַמַּד בְּתִפְלַת לַחֵשׁ שֶׁל שְׁחָרִית שְׁשֵׁה שְׁעוֹת,
וְהִיָּה שֵׁם בַּעַל הַבַּיִת אֶחָד [שְׁהִיָּה שְׁמוֹ יוֹסֵף], וְאָמַר תְּהִלִּים עַד שְׁסָיִם כָּל
הַתְּהִלִּים, וְאַחֲרֵי כֵן הִלֵּךְ לִישׁוֹן וּבָא לְבַיִת הַמְּדֻרָשׁ וְעַדִּין לֹא סִיִּם הַצַּדִּיק תִּפְלַת
הַלַּחֵשׁ, וּבִעַת הַסְּעָדָה לֹא נָתַן לוֹ הַמְּשֻׁרַת לְאָכַל כְּרָאוּי, וְהִיָּה יוֹשֵׁב בְּאִיזָה
זוּיָת, וְאָמַר לְהַמְּשֻׁרַת, רַבִּי מְצַעַר אוֹתְנוּ בְּאַרְיִכוֹת, וְאַתָּה בְּמִנְיַעַת הַמַּאֲכָל,
וְשָׁמַע הַעֲטָרַת צְבִי זֹאת, לְקַח כּוֹס שֶׁל יַיִן וְנָתַן לוֹ, וְאָמַר: יוֹסֵף אַתָּה אוֹמֵר
שְׂאֵנִי מְצַעַר אוֹתְךָ, הַתְּדַע שֵׁיִשׁ כָּאֵן אִיזָה מְאוֹת בְּנֵי אָדָם, וְאֵנִי צָרִיךְ לְתַקֵּן
לְכָל אֶחָד תַּקּוֹן נֶפֶשׁוֹ וְכָל הַצְּטֻרְכוֹתוֹ מִהַחֵל וְעַד גְּמִירָא. הַאֲמַת שְׁהַנְּחַת
בְּבֵיתְךָ שְׁנֵי יְלָדִים בְּרִיאִים, וְהַיּוֹם נִחְלוּ שְׁנֵיהֶם, הָאֶחָד נִחְלָה שְׁהִיָּה קָרוֹב
לְמוֹת, וּבְתִפְלַתִּי פְעַלְתִּי שְׁהַמְּשַׁכְּתִי לוֹ חַיִּים, וְתִהְיֶה לְאֵל חֹזֵר לְאִיתְנוּ, וְהַשְּׁנִי
לֹא הִשְׁגַּחְתִּי כָּל כֵּן וְהוּא כְּעַת בְּסִפְנֵה גְדוּלָה. וְנִתְּבַהֵל זֶה הָאִישׁ, וְתַכְךָ
בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אֶץ לְבֵיתוֹ, וְהִיָּה מִכּוֹן כְּמוֹ שְׂאֵמַר לוֹ הַעֲטָרַת צְבִי.

ח. הַעִיד עַל עֲצֻמוֹ, שְׁהַכְּנִיעַ אֶת הַשֵּׁר שֶׁל אוֹנְגָּאָרְוֹן, וְעִשָּׂה לוֹ חֲרִיץ בְּמַצְחוֹ.

ט. אַרְעֵ שְׁבָאוּ אֱלֹוֹ מְאוֹת מְשַׁפְּחוֹת בְּבִכְיָה גְדוּלָה, שְׁהַשֵּׁר גָּזַר עֲלֵיהֶם
גְּזֵרָה שְׁאֲסוּר לָהֶם לְדוֹר בְּכַפְרִים, אֶלְא מְכַרְחִים לְגוֹר בְּתוֹךְ הָעִיר, וְכָל
פְּרִנְסָתָם הוּא מִהַכְּפָרִים. הַמָּה בְּכוּ לְפָנָיו שְׁיַרְחֵם עֲלֵיהֶם לְבַטֵּל הַגְּזֵרָה הָרָעָה.
אָמַר לָהֶם הַעֲטָרַת צְבִי, לִינוּ פֹה הַלֵּילָה וּבוֹאוּ לְפָנַי בְּבִקְרָה, וְכֵן עֲשׂוּ.

בְּבִקְרָה כְּשִׁבְאוּ אֱלֹוֹ, אָמַר לָהֶם: בְּלִילָה זוֹ הֵיטָה לִי עֲלִית נִשְׁמָה, וְהַלְכְּתִי
לְתְנָאִים, אֲמוֹרָאִים, רַבֵּנָן סְבוּרָאִי, וְכֻלָּם אָמְרוּ שְׁכֵן צָרִיךְ לְהִיֹּת שְׁתְּדוּרוֹ
בְּתוֹךְ הָעִיר, לְפִי שֶׁבְּכַפְרִים אֵין מְנִינִים, וְאֵין שׁוֹמְעִים קְדָשָׁה וּבְרָכוֹ, וְאֵין שֵׁם
מְקוּהָ. רַק הַתְּנָא הַאֲלֵקִי רַבָּן שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אָמַר שְׂאֵי אֶפְשָׁר לְגוֹזֵר זֹאת:

שָׁאם יסע יהודי דְרֹךְ כְּפָר וְלֹא יְהִי עִמּוֹ טְלִית וּתְפִלִּין, אוּ פֶת לֶחֶם לְסַעֵד לְבוֹ, מֵאִין יִקְחֻ? וְאָמְרוּ בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעְלָה, שִׁישְׂאָלוּ פִי צְדִיק אֲשֶׁר נִמְצָא עַדִּין בְּעוֹלָם, עֲנֵה רַשָּׁב"י הֲלֹא יֵשׁ כָּאֵן רַבִּי הָעֶרְשָׁלָּע זִידִיטְשׁוֹבֶעַר, נִשְׂאֵל אֶת פִּיו, וְשִׂאָלוּ אוֹתִי, וְאָמְרְתִי כְרַשָּׁב"י, וְעַתָּה סַעוּ לְבֵיתְכֶם לְשָׁלוֹם, כִּי הִשָּׁר שְׂגוֹר גְּזֵרָה זֹאת מֵת פֶּתָאִם וּכְבָר בְּטֵלָה הַגְּזֵרָה, וְכֹךְ הוּהוּ.

י. רַבִּינוּ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר צָבִי מְקַאמְאֲרָנָא בְּהַקְדַּמְתּוֹ לְסִפְרֵי הַקְדוּשָׁה זֶהר חֵי (מֵאֲבִיו הַקְדוּשָׁה רַבִּינוּ מוֹרְנוּ הֶרֶב רַבִּי יִצְחָק אֵיִיזִיק מְקַאמְאֲרָנָא זִי"ע), מְסַפֵּר שֶׁפַּעַם אַחַת רָאָה הָעֵטְרֵת צָבִי בְּחִלּוֹם הַלְיָלָה, שֶׁנִּכְנַס לְהִיכָל שֶׁל רַבִּינוּ הַבֵּית יוֹסֵף, וְרָאָה הַרְבֵּה תַלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹשְׁבִים בְּמִתְבַּתָּא זֹה שֶׁל רַבִּינוּ הַבֵּית יוֹסֵף, וּבְתוֹכָם הָיָה יוֹשֵׁב אַחִיו הֶרֶב הַקְדוּשָׁה רַבִּינוּ אֶלְכְּסַנְדֵּר סְעֵנְדֵּר מְקַאמְאֲרָנָא זִי"ע, וְכִשְׁנִכְנַס הָעֵטְרֵת צָבִי עָמַד הַבֵּית יוֹסֵף מְכֻסָּא, וְאָמַר "בְּרוּךְ הֵבֵא רַבִּי הָעֶרְשָׁלָּע זִידִיטְשׁוֹבֶעַר", וּבִקְשָׁה מֵהָעֵטְרֵת צָבִי שִׂיאֲמַר דְּבַר תּוֹרָה, הִשִּׁיב הָעֵטְרֵת צָבִי, כָּאֵן יוֹשְׁבִים תַלְמִידֵי חֲכָמִים גְּדוֹלִים שְׁעוֹסְקִים בְּנִגְלוֹת הַתּוֹרָה, וְאֵנִי כֹל עֹסְקֵי בְּסוּדוֹת הַתּוֹרָה, אֲבָל אֵף עַל פִּי כֹן אֶגִּיד לְכֶם דְּבַר חֲדוּשׁ אֶחָד עַל פְּרֻשְׁתָּנוּ זֹה פְּרֻשֵׁת וַיְגַשׁ, וְאָמַר: כְּתִיב (בְּרַאשִׁית מ"ז י"ד) וַיִּלְקֹט יוֹסֵף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַנִּמְצָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן בְּשַׁבָּר אֲשֶׁר הֵם שֹׁבְרִים, וְאָמְרוּ חֲז"ל (פְּסָחִים קי"ט ע"א) שִׁיּוֹסֵף לִקֵּט כָּל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁנִּמְצָא אֲזַי בְּכָל הָעוֹלָם, וְקִשָּׁה הֲלֹא בֵּין הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הָיוּ גַם צְלָמִים וְעַבּוּדָה זָרָה, וְהַאִיךְ הִתֵּר לְיוֹסֵף לִקְחַ עַבּוּדָה זָרָה שְׁלָהֶם, הֲלֹא הִילְכְתָא הִיא (בִּיּוֹרָה דְּעָה סִימָן קל"ט ס"א) שֶׁאֲסוּר לְהַנּוֹת מֵעַבּוּדָה זָרָה, לְזֶה מְסִיסִים הַכְּתוּב בְּשַׁבָּר אֲשֶׁר הֵם שֹׁבְרִים, הֵינּוּ לְשׁוֹן שְׁבִירָה וְכִתִּיבָה, שֶׁהַעֲכוּ"ם בְּעַצְמָם שֹׁבְרוּ אֶת הַצְּלָמִים קִדְּם שֶׁנִּתְּנוּם לְיוֹסֵף, וְהַהֲלָכָה הִיא (שֵׁם סִימָן קמ"ז ס"א) שֶׁאִם הַעֲכוּ"ם בְּעַצְמוֹ מְבַטֵּל הָעַבּוּדָה זָרָה שְׁלוֹ מְכַל וְכֹל, מִתֵּר לְיִשְׂרָאֵל לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ. כֹּה אָמַר הָעֵטְרֵת צָבִי שֵׁם. עַל זֶה עֲנֵה הַבֵּית יוֹסֵף לְהָעֵטְרֵת צָבִי, "טוֹב דְּבַרְתֶּם וְחֲדַשְׁתֶּם בַּתּוֹרָה".

יא. אַחַר כֵּן אָמַר הַבֵּית יוֹסֵף בְּזֶה הַלְשׁוֹן: אַחִיךָ רַבִּי סְעֵנְדֵּר הַיּוֹשֵׁב כָּאֵן בִּקְשָׁה אוֹתָנוּ לומר לָךְ שִׁישְׂאָלוּ לּוֹ בֶּן קֶטָן בְּעוֹלָם הָעֲשִׂיָה, [הֲלֹא הוּא הֶרֶב הַקְדוּשָׁה רַבִּינוּ מוֹרְנוּ הֶרֶב רַבִּי יִצְחָק אֵיִיזִיק מְקַאמְאֲרָנָא זִי"ע], וְאִין מִי שִׁישְׂגִיחַ עֲלָיו

התגלות הזהר

קסז

ללמדו תורה, ומבקש ממך שתשגיח עליו ללמד עמו תורה הקדושה. השיב העטרת צבי, הריני מקבל עלי ללמד עמו, עד כאן תכן דבריו.

יב. קדם שנסתלק לחיי העולם בכה מאד, וכששאלוהו למה הוא בוכה, אמר שהתבונן האם נמצא עוד צדיק שיוכל לתקן נשמות כמו שהוא היה מתקן, עד שמצא מרגוע לנפשו, באמרו שרואה כי הרב הקדוש רבי יהודה צבי מסטערעטין זי"ע יוכל עוד לתקן נשמות כמותו.

(עבודת עבודה)

ט) "דמשק אליעזר" לרבי אליעזר צבי מקאמארא - בעל מחבר ספר "אור עינים", "בן ביתי" ועוד

א. רבי אליעזר צבי (תק"צ - תרנ"ח), היה בעל מקבל גדול ונורא, וחבר ספרים נוראים על פי סוד וקבלה, והם ספר בן ביתי על התורה, על תהלים ועל חמש מגלות, זקן ביתו על אבות, בן ביתי על סיומי הש"ס, דמשק אליעזר על הזהר הקדוש ו' חלקים, אור עינים סודות וקבלה ב' חלקים, וראש בית על תקוני הזהר, הוא היה שר בית הזהר בדורו.

ב. הוא בנו וממלא מקומו באדמורות של האדמו"ר הראשון אור עינים, ראש בית אב לבית קאמארא - רבי יצחק איזיק בעל "זהר חי".

ג. פרושו לזהר "דמשק אליעזר" שנדפס בו' כרכים (תרט"ב - תרפ"ב), נכתב בכונה להיות פרוש שיובן על ידי הלומדים הבאים להבין את הפשט דברי הזהר, ועל פן השתדל לבאר ולפרש כל תבה ותבה בהרחבה. פרושו, כפרוש אביו, מבסס על קבלת האר"י ז"ל, וספרי גדולי החסידות.

ד. בהקדמתו הוא כותב "שמעתי מאמו"ר זלה"ה ששמע מפה קדוש רבינו יצחק בן מאטיל מלובלין, שרצונו הטוב היה שיהיה איש אחד בעולם שיפרש דברי הזהר הקדוש על פי פשט פשוט, בכל מקום שיכול לפרש על פי פשט, וכן אני בעצמי שמעתי גם כן מהרב הצדיק הגאון מורנו הרב צבי זצ"ל... שחשקה נפשו לראות בעיניו איזה פרוש על הזהר הקדוש שיהיה על פי פשט פשוט לזה.

בכח אלה הצדיקים הקדושים, בא לי עזר לי ברוך הוא וברוך שמו. קבלתי עלי בלי נדר לילה בדרך זה לפרש על פי פשט בכל מקום שיוכל לסבל פשט פשוט, והוא כדי שיוכל לדבק כל אחד מבני ישראל הקדושים בדברי הזהר הקדוש הזה, **כי ידוע הוא שעקר קניית דבקות הבורא ברוך הוא באין ממש ובשמחה, הוא בא מלמוד דברי הזהר.**

ה. הספר - מכתב יד - יצא לאור על ידי בנו וממלא מקומו - האדמו"ר רבי יעקב משה סאפרין מקאמארנא.

(י) "דרך אמת"

א. הספר "דרך אמת" שנדפס עם רב מהדורות הזהר בשולי העמודים זה מאות בשנים, נכתב ברבו על ידי רבי יששכר בער בן רבי משה פתחיה ז"ל (מחבר הספר החשוב "יש שכר", ובו לקט כל מקורות הזהר הנוגעים להלכה). שם הספר שנתן על ידי המחבר היה "אמרי בינה", אולם באחת ממהדורות הזהר הדפס ספר זה ונתלוו אליו הגהות והערות מגדולי המקבלים (ביניהם: האר"י, מהר"ם קורדובירו, ועוד), סגורים בסוגר מרבע, על מנת להבדיל בין הספר "אמרי בינה", להערות הנוספות. ברבות הימים בהדפסה אחרת של הזהר, השמטו הסוגרים, וכל ההערות נצטרפו ליחידה אחת שנקראה בשם "דרך אמת", על שם ספר שיחס להאריז"ל, וזאת כדי לתת ערך מיוחד לספר זה (ואכן נמצא בשערי זהר שונים כתוב: "ובגליון הגהות מרן מורנו הרב רבי חיים ויטאל - תלמיד האריז"ל - "דרך אמת").

ב. בספר זה, במיוחד פצת לאחר שנקוו אל תוכו הגהותיהם של גדולי המקבלים על הזהר, ישנן הגהות, הערות והארות יקרות ערך, מהן: פרושי ענין, מהן פרושי מלים, מקבילות לספרות הזהר, מראה מקום למפרשי הזהר העוסקים בנדון, ועוד.

(יא) "ניצוצי זהר"

א. אף שיש הרבה מן המשתתף בין ספרות הזהר לספרות חז"ל, לא טרח מי מהעוסקים בזהר להראות - בהקף רחב - על הנקודות שבהן קים המכנה

התגלות הזהר

קסט

המשפּתָר, וּלְהַצְבִּיעַ עַל מְקַבְּלֵי בְרַעֲיוֹנוֹת, בְּכוּוּנֵי הַחֲשִׁיבָה, וּלְעֵתִים אַף בְּמִשָּׂא וּמִתֵּן דּוֹמָה בֵּין שְׁנֵי הַתְּחוּמִים.

ב. עַד שֶׁקָּם הַגָּאוֹן רַבִּי רְאוּבֵן מְרַגְלִיּוֹת ז"ל וְחָבַר סֵפֶר נִפְלֵא "נִיצוּצֵי זֶהר" עַל כָּל חֻלְקֵי הַזֶּהר: זֶהר עַל הַתּוֹרָה, הַתְּקוּנִים וְ"זֶהר חֲדָשׁ" (ת"ש-תשי"ג).

תְּכַנּוּ: א. מְקַבְּלֵי בֵּין הַזֶּהר לְכָל מְקוּרוֹת חַז"ל: תְּלֻמוּדִים - בְּבִלִי וִירוּשָׁלַמִי - וְהַמְדַרְשִׁים הַשּׁוֹנִים.

ב. מְקַבְּלֵי בַזֶּהר עֲצָמוּ מִמְּקוֹם לְמְקוֹם.

ג. הָעֲרוֹת חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל לְדוֹרוֹתֵם הַשְּׂיָכִים לְהַזֶּהר.

ד. צִיּוּנִים וְהָעֲרוֹת הַלְּכֵתִיּוֹת שֶׁהַזֶּהר עוֹסֵק אוֹ מְרַמֵּז לָהֶם.

ה. פְּרוּשִׁים, הָעֲרוֹת וְהָאֲרוֹת לְהַבְנֵת דְּבָרֵי הַזֶּהר בְּמְקוֹמוֹת רַבִּים.

יב) "הַסְּלָם" לְרַבִּי יְהוּדָה אֶשְׁלָג, פְּרוּשׁ עַל הַזֶּהר בֶּן ט"ז פְּרָכִים

א. הַמְּקַבֵּל הָאֶלְקִי רַבִּי יְהוּדָה אֶשְׁלָג, נוֹלַד בְּנִרְשָׁה בְּשַׁנַּת תרמ"ו. בְּתַרְע"ט עָלָה לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְהִתְיָשַׁב בִּירוּשָׁלַיִם. הֵגַם שָׁעֲמַל הַרְבֵּה בְּנִגְלוֹת הַתּוֹרָה, בְּכָל זֹאת עָקַר כַּחוֹ מִתְּבַלֵּט בְּתוֹרַת הַסּוּד - הַזֶּהר וּשְׂאֵר סֵפְרֵים וְכַתְבֵי הָאֲרִיז"ל.

ב. מַגְדוּלֵי הַמְּקַבְּלִים בְּדוֹר הָאֲחֵרוֹן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אֶשְׁלָג ז"ל. הוּא פָּתַח גִּישָׁה חֲדָשָׁה לְהַבְנֵת שִׁיטַת הָאֲרִיז"ל. כְּתַבְיוֹ הָעֲמֻקִּים וְהַמוֹבְנִים סִפְקוֹ מִפְּתֻחוֹת הַנְּחוּצִים לְהַבְנֵת הַזֶּהר. פְּרוּשׁוֹ הַשְּׁלָם לַזֶּהר הִזְדוּעַ כְּפְרוּשׁ "הַסְּלָם" הַקָּל בְּהַפְצַת הַלְמוּד בְּכַתְבֵים הַנִּשְׁגָּבִים וְהַסְתוּמִים שֶׁל הַזֶּהר, שֶׁכֵּן תִּרְגַּם כָּל הַזֶּהר לְלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ הַמְדַבֵּר כִּיּוֹם. הוּא פָּתַח אֶת הַשְּׁעָרִים לְסוּד תּוֹרַת הַח"ן, דְּרָךְ 16 פְּרָכִים הַמְהוּיִם אֶת הַסֵּפֶר הַנִּקְרָא "תְּלֻמוּד עֶשֶׂר הַסְּפִירוֹת".

מִסְפְּרָיו רְאוּי לְצִיּוֹן: "תְּלֻמוּד עֶשֶׂר סְפִירוֹת" בְּנֵי שְׁשֵׁה עֶשֶׂר פְּרָכִים, וְבוֹ סְכוּם בְּהִיר שֶׁל תּוֹרַת הָאֲרִיז"ל בְּמַהוּת "עֶשֶׂר סְפִירוֹת" וּשְׂאֵר עֲנֻפֵיהָ שֶׁל שִׁיטָה סְבוּכָה וּמְסַעֶפֶת זו. כְּמוֹ כֵּן כָּתַב הַרְבֵּ רַבִּי יְהוּדָה אֶשְׁלָג סֵפְרֵי בְּאוֹר לְעֵרְכִים וּלְמַנְחִים בְּמִשְׁגַּח הַקְּבֵלָה ("פְּנִים מִסְּבִירוֹת"). סֵפְרָיו שֶׁל הַר"י אֶשְׁלָג

הם הנסיון המצלח ביותר להגיש לבן דורנו את תורת הנסתר בשפתו ובדרך הגיונו, ואין כמותם מבוא לכל המבקש לטעם ולדרך בשבילי הסוד.

הר"י אשגל נפטר בעצומו של יום הכפורים שנת תשט"ו.

על אף הגדול בהשפעת החסידות במקביל להתענינות המחדשת בקבלה, עדין נוכל לומר שרוב היהודים נשארו בורים בלמודי הקבלה. מצב זה החל להשתנות כאשר הרב אשגל סלל דרכו להבנת כתבי האר"י. בספרו "עשר הספירות" תאר בבהירות את כתבי האר"י ז"ל, שהיו מקשים להבנה לדורנו.

(יג) "מתוק מדבש"

ואחרון אחרון חביב זכינו בעשרות שנים האחרונות להבאור הקדוש "מתוק מדבש" להמקובל הגה"צ רבי דניאל פריש זצ"ל. נולד לאביו הרה"צ רבי נפתלי הירצקא זצ"ל.

בצעירותו עבר את מוראות השואה האימה רח"ל ופעמים עמד ממש לפני מיתה ונצל בנסי נסים.

זכה ועלה לארץ הקדש ופה הביא לאור את המעיין הגדול אשר בקרב בלומדו סתרי קבלה וזהר הקדוש ברבים. לנגדו עמדו דברי החוזה מלובלין זי"ע שאמר: רצוני שיהא אחד שיחבר פרוש בהיר ופשוט על הזהר הקדוש, שכל יהודי יוכל ללמד את הזהר, וכך נתחדש פירושו על כל חלקי הזהר ועל ספרי האריז"ל ועוד ספרים.

נתבקש לישיבה של מעלה במיתת נשיקה, אור לי"ד שבט תשס"ה, ומנוחתו כבוד בעיר הקדש ירושלים תובב"א.

– פּרָק י – הַבְּקֵעַת אֹר הַקְּבֵלָה בְּצִפֹּת

בְּרֵאשִׁית הַמַּאֲה הַט"ז גָּדַל הַיְשׁוּב הַיְהוּדִי בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי אַחֲיֵינוּ שְׁבַגּוּלָה שְׁעָלוּ לְחוֹנֵן עֲפָרָה, הַיְשׁוּב בְּאַרְץ הַתְּרַכְּזוּ בְּעֵקֶר בְּשָׁנֵי מֶרְכָּזִים, צִפֹּת וִירוּשָׁלַיִם. יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל אוֹתָהּ עַת עֲטָרָה לְרֵאשָׁה כְּתָר גְּאוֹנוֹת וְהַלְכָה, בְּדַמוֹתֵם שֶׁל רַבֵּי עוֹבְדֵיָה מִבְּרִטְנֹרָה וְעוֹד. צִפֹּת הִפְכָה לְעֶרֶשׁ הַקְּבֵלָה וְתוֹרַת הָרִז הַמִּתְחַדֶּשֶׁת.

(א) מִלֶּךְ הַמּוֹשִׁיחַ יִתְגַּלֶּה בְּגִלְיָל תַּחֲלָה

א. עֵקֶב סְמִיכוּתָהּ שֶׁל צִפֹּת לְמִירוֹן וְלִטְבְּרִיָה, לְרֶשֶׁב"י וְלְרַבֵּי מְאִיר בְּעַל הַנֶּסֶס, וְכֵן עֵקֶב מְסֻרַת הַמְּדַרְשׁ שֶׁמֶלֶךְ הַמּוֹשִׁיחַ יִתְגַּלֶּה תַּחֲלָה בְּגִלְיָל, נִהְרִי לְצִפֹּת חֲסִידִים וְקְדוֹשִׁים, בְּעֲלֵי זָקָה מְבַהֶקֶת וְחוֹבֶקֶת לְעוֹלָם הַסּוּד וְתוֹרַת הַקְּבֵלָה.

(ב) "כֶּרֶם הָיָה לִידֵי בְּקָרוֹן בֶּן שָׁמוֹן"

א. רַבֵּי יוֹסֵף קֶאֱרוֹ הַנּוֹדֵעַ יוֹתֵר בְּכַנּוּי "מֶרֶן הַבַּיִת יוֹסֵף" רוֹאֵה בַּיְשׁוּב הַיְהוּדִים בְּצִפֹּת חֶסֶד עֲלִיוֹן מִיַּחַד, וְכֵן הוּא כּוֹתֵב: "כֶּרֶם הָיָה לִידֵי בְּקָרוֹן בֶּן שָׁמוֹן, כִּי כֹאֲשֶׁר רָאָה ה' עֲנִי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר הָיָה זֶה קְרוֹב לְאֵלָי וְחִמַּשׁ מְאוֹת שָׁנָה נִדְּחוּ מֵעַל אֲדָמָתָם, מִגּוֹי אֶל גּוֹי וּמִמְּמַלְכָה אֶל עַם אַחֵר, בְּכִמָּה שְׁמִידוֹת וְכִמָּה גְרוּשִׁין. (כּוֹנְתוֹ לְגְרוּשׁ סִפְרָד הַנּוֹדֵעַ – שֶׁהָיָה מְקוֹם הַלְדָּתוֹ) זָכַר לָהֶם בְּרִית אֲבוֹתָם וְשָׁב אֶת שְׁבוּתָם וְקִבְּצָם מֵאַפְסֵי אֶרֶץ, אֶחָד מֵעִיר וְשָׁנִים מִמִּשְׁפָּחָה, אֶל אֶרֶץ הַצְּבִי וְנִתְיַשְׁבוּ בְּצִפֹּת תוֹבֵב"א, צְבִי הִיא לְכָל הָאֶרְצוֹת."

(אֲבָקֶת רוֹכֵל סִימֹן א')

ג) ה"אור יקר" גלה גדלת הרמ"ק ורבינו משה קורדובירו בקבלה

א. רבי משה קורדובירו ידועה גדלותו העצומה בחכמת הקבלה. בשנת שע"ב למד בצפת עם רבי שלמה אלקבץ, ונשא את אחותו לאשה. רבי משה קורדובירו כתב את הפרוש הראשון הנתן להבנה של הזהר "אור יקר". ספריו הנוספים הם "אור נערב", "שעור קומה", "תמר דבורה", ו"פרדס רמונים".

ד) לא היה אדם שהשפיע על עם ישראל פהאר"י הקדוש

א. רבים היו הענקים שגרו אז בצפת, ארזי לבנון שהטביעו חותמם ומשנתם על דורם ודורות הבאים. אך יותר מכלם זכה לכה לכה פהאר"י הקדוש. למן חתימת התלמוד ועד לדורנו, אין לה אדם שהשפיע פה רבות וכה נצורות על חיי העם היהודי בכל תפוצותיו כמו פהאר"י. השפעת פהאר"י על צביון העם היהודי, הנהגתו ודמותו - אין לה אף ורע, ואין לה הסבר טבעי כלל. מעטים וקצרים היו שנות חיי פהאר"י.

ה) השפעת ופעלות פהאר"י נמשכה פשנה ומחצה בלבד

א. תלמידיו מעטים במספרם, יתכן מאד שלא הגיעו למנון חמשה עשר איש. ולא עוד אלא שעקר השפעת ופעילות פהאר"י לא היתה אלא במשך פשנה וחצי בלבד, ובכל זאת זכה להטביע חותמו על כל פהמה הישראלית, בצורה פה מעוררת פבוד וקדשה שאין פדומה לו. ללמדך שהדברים הרוחניים הנעלים אינם זקוקים לפרסום, ואינם קשורים כלל לזמן בהתהוותם והתפתחותם. רצון הבורא לא נהיר לבני פנוש פמותנו.

ב. פהאר"י"ל נולד בפאלף הנוכחי בשנת רצ"ד פירושלים. הוא היה ניצוץ מנשמת משה רבינו.

ג. בהיותו פבן שלשים ושמונה בלבד נסתלק מן העולם, ונתעלה לגנוי מרומים, [יומא דהילולא ה' מנחם אב של"ב].

(ו) אליהו הנביא היה "סנדק" האר"י

א. על פי האגדה הופיע אליהו הנביא בברית המילה של האר"י ושמש כסנדק. באותו מארע אמר אליהו הנביא לאבי האריז"ל, שעליו לשמור היטב על בנו מאחר שהוא צפוי להיות למקור אור גדול.

ב. בהיותו בן שמונה נפטר עליו אביו, אמו עברה להתגורר בבית אחיה הגדול במצרים, שהיה גאון עצום בנסתר ובנגלה. בביתו חנך וגדל ונתעלה בתורה, כשלאחר זמן הוא נושא את בת דודו לאשה.

(ז) האריז"ל למד נגלות התורה עם השיטה מקבצת והרדב"ז

א. במצרים למד האריז"ל עם הרבנים המפרסמים רבי בצלאל אשכנזי בעל ה"שיטה מקבצת" ורבי דוד בן זמרה (הרדב"ז). האר"י היה לסמכות תלמודית ורוחנית עוד לפני הגיעו לגיל 20. הוא קלט כל מה שלמדוהו מוריו. תוך למודיו נתגלה לו אור הזהר. הוא חי בקדושה וטהרה, מתבודד במקום נדח קרוב לנילוס במשך 31 שנה, בהן למד את סודות הקבלה.

(ח) האריז"ל בא לעולם הזה רק בשביל תלמידו הרב רבי חיים ויטאל זי"ע

א. בשנת ש"ל נצטוה האר"י מפי אליהו הנביא לעלות ממצרים לצפת, "שם תמצא חכם אחד, אשר כל ביאתך לעולם לא היתה אלא בשבילו" - הוא התלמיד הנאמן רבי חיים ויטאל (המהרח"ו). לפי דברי רבי חיים ויטאל, נצטוה האר"י לעלות לצפת על ידי רוח הקדש, וכך הוא כותב: "שני שנים קדם פטירת הרב זלה"ה בא אנוס ממצרים על פי הדבור, כי כן הגד לו ברוח הקדש".

(ט) תורת הח"ן – הבריח המבריח עולם הזה עם עולם הבא

א. הרב רבי שלמה אלקבץ, מחבר המזמור לשבת "לכה דודי", (שנה"ה - תל"ד) הקים בסלוניקי מרכז ללמוד הקבלה, אך זמן קצר לאחר מכן נמשך אף הוא לצפת לקחת חלק בתהליך החיזוק התורה שהחל אז. מקבלי צפת

חתרו במאמצים גדולים לשמור את התורה בשלמותה על עקרונותיה היסודיים וחקיה, על ידי כך שהראו כי נתן לישראל בכל שטחי החיים. דרך הקבלה נעשו מאמצים להראות שהדברים בהשם רואים אור רוחני וששים ושמחים בכל מעשיהם.

ב. עוד קדם ביאת האר"י לצפת והתגלותו, הייתה בצפת חבורת מקבילים, קדושי עליון, בראשם עמדו רבי שלמה אלקבץ מחבר הפיוט "לכה דודי", וגיסו רבי משה קורדובירו - המכנה הרמ"ק.

ג. הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] כבר הספיק אז לחבר ספרים רבים בתורת הקבלה, וביניהם ספריו הענקיים: "פרדס רמונים" - ספר המקביל לספר "עץ חיים" שחבר רבי חיים ויטאל, וכן ספר "אור יקר", והוא פרוש נרחב ביותר על ספר הזהר.

העיד האר"י כי בנשמת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] נתלבשה רוח בניהו בן יהוידע.

באותה השנה שעלה האריז"ל לצפת. - נפטר הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו]. זה היה בכ"ג תמוז שנת ש"ל.

ד. האריז"ל והרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] הספיקו להפגש מספר פעמים ואהבת אמת שררה ביניהם.

ה. כאשר לוו את הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] למקום קבורתו, הלך לפני המטה עמוד אש (אשר מובא בגמרא כתובות דף י"ז, שרק יחיד בדור זוכה לכה), כאשר נעצר העמוד מלכת, הבינו כי מקום זה הוא מקום קבורת איש האלקים הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו].

ו. תורת הקבלה והסוד שגלה האר"י הקדוש, אינה מקבילה לתורת הסוד שגלה הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו]. דומות הן בעקרי הדברים ושרשיהן, אך תורת האר"י מתעמקת ומסתעפת לשרשים גנוזים עמקים ורחבים.

**(י) משה אמת ותורתו אמת – אך גבהו דברי האר"י מהרמ"ק
[רבינו משה קורדובירו]**

א. רבי מנחם עזריה מפאנו מגדולי חכמי איטליה הנחשב לגדול מפיצי תורת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו], מגדיר את ההבדל בין קבלת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] לקבלת האר"י, באמרו: "משה אמת ותורתו אמת (הוא הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו]) לפי פשוטן של דברי הזהר והגאונים. פי פתח לנו החכם הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] עליו השלום שיערים מציינים בחכמת האמת, אמנם גבהו דרכי האר"י"ל מדרכי הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו], ויש לכל אחד מהם שיטות עמקות זה מזה עד להפליא, ואסור ונמנע לצרף ולערבב חכמת האר"י"ל לא מיניה ולא מקצתיה בחכמת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו]. פי הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] דרש כל ימיו בעולם הבלימה ששנינו בספר יצירה, והיא מכלל חכמת האמת, בה דרכו רב המקבלים אשר היו לפנינו. אמנם האר"י"ל היה דורש ביסודי האדרא וספרא דצניעותא, שהן עוסקין במתקלא ממש ובדגמא של מעלה". באור הדברים בקצרה: תורת הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] מכוננת לעולמות התהו, ותורת האר"י"ל מכוננת לעולמות התקון.

(יא) רבי חיים ויטאל נסמך להוראה מהאלשי"ך

א. רבי חיים ויטאל ז"ל נולד בצפת בשנת ש"ג לפ"ק, לאביו הרב המקבל רבי יוסף שהיה סופר סת"ם מפאנו. ולמד בישיבת רבינו מהר"ם, ונסמך ממנו להוראה בכ' אלול שנת ש"נ. בשנת של"א כשהיה בן כ"ח שנה הלך ללמד אצל רבינו האר"י"ל חכמת האמת.

ב. הרב חיד"א בשם הגדולים כתב, שנשמת הרב רבי חיים ויטאל זי"ע הייתה גדולה מאד ונקיה יותר מכל בני דורו, והיה גלגול הרב המגיד. ורבינו האר"י"ל צנה ששום אחד מתלמידיו לא יכתב את תורתו וחדושו זולת הרב רבי חיים ויטאל זי"ע.

יב) לא זזה יד רבי חיים ויטאל מיד האר"י מעת שהחל לגלות תורת הח"ן

א. הרב רבי חיים ויטאל זי"ע כותב בספרו שער הגלגולים וזה לשונו: דע מן היום אשר מורי האריז"ל החל לגלות זאת החכמה לא זזה ידי מידו אפלו רגע אחד, וכל אשר תמצא כתוב באיזהו קנטרסים על שמו ז"ל, ויהיה נגד מה שכתוב בספר זה, טעות גמור הוא, כי לא הבינו דבריו, ואם יש בהם איזה תוספות שאינו חולק עם ספרינו זה אל תשית לבך בקבע אליו, כי שום אחד מהשומעים את דברי קדשו לא ירדו לעמק דבריו וכוננתו. ולא הבינום, בלי שום ספק.

ב. ואם יעלה בדעתך לחשב שתוכל לברר הטוב ולהניח הרע, אל בינתך אל תשען, כי אין הדברים האלו מסורים ללב האדם כפי שכל האנושי, והסברא בהם סכנה עצומה, ויחשב בכלל קוצץ בנטיעות חס ושלום, לכן הזהרתיך. ואל תסתכל בשום קנטרסים הנכתבים בשם מורי זלה"ה, זולתי במה שכתבתי לך בספר הזה, ודי לך בהתראה זאת, עכ"ל.

ג. הרב רבי חיים ויטאל זי"ע חבר ספר שמונה שערים מסדרים על ידי בנו הרב המקבל האלקי רבי שמואל. אך זהו מהדורא קמא שכתב רבי חיים ויטאל. כתבים נבחרים (מהדורא בתרא מהשמונה שערים) הטמין רבי חיים ויטאל בתכרוך מיוחד - אותם צנה להטמין בתוך קברו ביום פטירתו. אמנם עשו וקימו צואתו, אבל אחר קבורתו, קימו תלמידיו סדר תעניות ועשו שאלת חלום והשבעות השמות הקדושים לקבל רשות רבם, והוציאו את הכתבים מתוך קברו. התלמידים רבי יעקב צמח ורבי מאיר פאפריש - הנקראים גורי האר"י, ערכו כתבים אלה. הספר שסדר מהר"ם פאפריש נקרא עץ חיים, שהפך להיות הספר המרכזי והמקיף ביותר לתורת הקבלה במכלול מאמריו, הקפם ועמקם. מה שסדר מהר"י צמח נקרא אוצרות חיים.

ד. רבינו בעל השל"ה כותב אודות ספר "עץ חיים", שזכה לראותו בדמשק בכתב יד: "מיום שנתנה תורה לא היה ספר כזה".

התגלות הזהר

קעז

ה. עוד העתק מכתביו על ידי רבי אברהם בן אשר, ספר בשם שערי קדשה, עוד נדפסו ממנו ספר ארבע מאות שקל כסף, וספר הגלגולים מענין נשמות וגלגולים.

יג) חכמי הקבלה דורו אמרו על הרב רבי חיים ויטאל זי"ע שאינ כמוהו במעלה ובחכמה

א. החיד"א בשם הגדולים כתב, שראה בכתב יד הרב רבי חיים ויטאל זי"ע ספר עץ הדעת טוב, דרשות על כל התורה על דרך פרדס, וגם חדושים על ש"ס ותוספות.

ב. בספר שבחי הרב רבי חיים ויטאל זי"ע כותב הוא עצמו כל מה שארע עמו עוד קדם יצירתו עד סוף ימיו. הוא מתחיל משנת ש"א ליצירה, ומסיים ביום כ' אדר שס"ט.

ג. בשנת שי"ז צוה רבינו הבית יוסף בשם המגיד הדובר בו למהר"ם אלשיך, שיזהר בתלמידו הרב רבי חיים ויטאל, כי הוא עתיד למלאות מקומו.

ד. חכמי ומקבלי דורו אמרו על הרב רבי חיים ויטאל זי"ע שאין כמוהו אדם גדול בישראל במעלה ובחכמה בדורו.

ה. רבי חיים ויטאל לא למד לפני האר"י מיד עם בואו לצפת - אלא כעבור חצי שנה. בה' אב שנת של"ב, פחות משנתיים מאז עלה עלה האר"י ונתישב בצפת - נפטר האר"י בחטף. מקום קבורתו נכרה ליד הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו] ורבי שלמה אלקבץ. במשך תקופה זו של כשנה וחצי או שנה ועשרה חדשים לדעת החיד"א, הספיק האר"י ללמד את תלמידו הרב רבי חיים ויטאל זי"ע את כל תורת הקבלה על בוריה.

ו. רבי חיים ויטאל מספר, כי לא זכה לחכמת האמת ולא נקלטה בלבו, עד שפעם אחת לקחו האר"י לימה של טבריה, שם שָׁכְרוּ ספינה קטנה ושטו על פני הכנרת, לפתע במקום מסים נטל האר"י כוס ומלא מים מן הכנרת, נתנו לרבי חיים ויטאל, וצוהו לשותות עד תמו. לאחר מכן אמר לו, כי היו

אלה מים מבארה של מרים, מאז נפתח לבו וקלט תעלומות חכמה ודעת לרב.

(ספר הגלגולים)

ז. בשנת של"ו היה במצרים, ומשנת של"ח עד שנת שמ"א ישב בירושלים, ובעת ההיא היתה המעשה המובא בשם הגדולים מהחיד"א, דשר העיר ירושלים ידע שחזקה המלך סתם את מי גיחון מפני סנחריב, ושאל אם נמצא איש גדול וחסם שיוכל לפתחו, ואמרו הגויים יש חכם מקבל אלקי רבי חיים ויטאל שמו, הוא בודאי יכול לפתחו, וגזר השר על הרב רבי חיים ויטאל זי"ע לפתח מי גיחון שנצרך לעיר מאד, ואם לאו ימיתהו.

ח. רבי חיים ויטאל עשה קפיצת הדרך, וברח לדמשק, ובא אליו רבינו האר"י בחלום ואמר לו הספלת עשו, כי השר הוא גלגול סנחריב, ואתה יש בך ניצוץ חזקה המלך, והיתה אז שעת הכשר לתקן ולפתח מי גיחון, כי שלא ברצון חכמים עשה חזקה המלך דבר זה, (שהוא מג' דברים שלא הודו לו חכמים), ובזה היתה אתחלתא דגאולה. השיבו הרב רבי חיים ויטאל זי"ע, לא רציתי להשתמש בשמות הקדש. אמר לו האר"י, הרי כבר השתמשת בשמות בקפיצת דרכך לדמשק. אמר רבי חיים ויטאל, אם כן אחזור לירושלים לפתחו, אמר לו האר"י, כבר עבר זמנו.

ט. בשנת שס"ד נחלה רבי חיים ויטאל במחלה מסכנת מאד, והיה נוטה למות ממש. אז הסתכל בב' עמודי אש שהיו סביבותיו, וגלו לו מן השמים שעדין לא הגיע זמן פטירתו, כי לא נגמר עדין בגן ביתו בגן עדן. וכשהקיץ משנתו הוסר ממנו החלי לגמרי.

י. ב' חשוון שנת שכ"ו נשא רבי חיים ויטאל את בת הרב הקדוש רבי משה סעדיה לאשה.

יא. בנו הרב הקדוש האלקי רבי שמואל, היה חתנו של מהר"י פינטו, הוא היה אחד מרבני דמשק, ואחר כך במצרים, וחבר חמשה קבצים דרושים ושו"ת, וספר חכמת נשים בעניני גטין וחליצה, ועוד כמה ספרים בכל החכמות.

התגלות הזהר

קעט

יב. כמעט כל חכמי דורו של רבי חיים ויטאל היו תלמידיו, והיותר גדולים שבהם היו הג"ר חיים הכהן מארם צובה בעל טור ברקת על שו"ע, ור"י צמח, ור"מ פאפריש, מהר"ם אלשיך, ורבי אברהם אזולאי.

יג. תלמידו הגדול רבי יעקב צמח כשמנה חכמי המקבילים שנמסר להם חכמה זו מדור לדור, כשהגיע לרבינו האריז"ל, כתב וזה לשונו (בהקדמה ושבהי הרב של ספר שער הגלגולים): וברוך אלקי ישראל אשר לא עזב אמתו וחסדו שמוחץ ורופא, בידו הציץ והפרח, האיר וזרח, להאיר על הארץ, אל עבר פניו אור גדול הוא אבי החכמה אשר מלא ידיו לשבת על כסא מלכות האריז"ל תלמידו ותיק חי המדבר איש אלקי בוצינא דנהורא, החסיד הקדוש והענו מעלת כבוד רבינו חיים ויטאל ז"ל, ועשה לנו מודעה רבא לאורייתא קדישתא, וחלק מחכמתו ליראי השם, האיר פרקיו ומשפטיו באמרים שפרים מספרים שונים, פרושים על כל מאמרי הזהר הקדוש כמה דרושים תלי תלין על כל קוץ וקוץ וכו'.

יד. בנו רבי שמואל ויטאל בספרו שו"ת באר מים חיים כותב, שאביו רבי חיים ויטאל נכנס לפרדס רק אחר שמלא כרסו מהויות דאביי ורבא, והרביץ תורה ברבים בנגלה ואחר כך בנסתר. חמש תשובות (פ"ב-פ"ו) בספר הנ"ל נכתבו למר אביו רבי חיים ויטאל. הרבה ספרים חבר רבי חיים ויטאל שאינם מצויים בינינו. כתבו עליו שמ"ח ספרים חבר בקבלה, וגם את ספר הגורלות מיחסים לו, ובשנת ש"פ ביום ל' ניסן א' דראש חדש איר סליק נשמתו לאביו שבשמים בן ע"ז שנה, זכותו יגן עלינו ועכ"א.

טו. בערב שבת אחד, רבי משה אלשיך, הדרשן החשוב ביותר בזמן ההוא, בא אל האריז"ל ושאלו: "למה הוא (רבי משה אלשיך) גדול בשנים יותר ממני (רבי חיים ויטאל), והיה משעבד לי (רבי חיים ויטאל) לשמע הדרוש ממני... והשיב לו, כי הוא (האריז"ל) ז"ל לא בא לעולם אלא ללמד אותי (רבי חיים ויטאל) בלבד, ושכל שאר החברים לא היו יכולים ללמד אפלו אות אחת ממנו (האריז"ל), אלא כלם היו צריכים ללמד עמי (רבי חיים ויטאל).

(שער הגלגולים)

טז. כְּאִשֶּׁר שָׁאַל רַבֵּי חַיִּים וַיִּטַּל אֶת הָאֵר"י אוֹתָהּ הַשְּׂאֵלָה שֶׁנִּשְׂאָלָה עַל יְדֵי הָרַב אֶלְשֵׁיךָ, עָנָה לוֹ הָאֵר"י שֶׁלְּמֹוד הַקְּבֵלָה אֵינּוּ תְּלוּי בְּרַמַּת הַבְּנֵתוֹ שֶׁל הַתְּלָמִיד, בְּהַשְׁכָּלְתּוֹ אוֹ בְּהִגְיוֹן שְׁלוֹ, אֶלָּא תְּלוּי בְּנִשְׂמָה מִדְּרָגָה גְבוּהָה הַמְּגַלְגֶּלֶת בּוֹ.

(שַׁעַר הַגְּלוּלִים)

יד) רַבֵּי חַיִּים וַיִּטַּל וּבְנֵו רַבֵּי שְׁמוּאֵל נִקְבְּעוּ לְעֶרְךָ תּוֹרַת הָאֵר"י וּלְהוֹצִיָּאָה לְאוּר

א. לְתַלְמִידוֹ הַנְּאָמֵן וְהָאֵהוּב רַבֵּי חַיִּים וַיִּטַּל, וְכֵן לְבָנוֹ שֶׁל רַבֵּי חַיִּים וַיִּטַּל - רַבֵּי שְׁמוּאֵל, הוֹתִיר הָאֵר"י אֶת עֲבוּדַת עֲרִיכַת רְעִיוֹנוֹתָיו וְהַעֲלָאֲתָם עַל הַכְּתָב, מִפְּעַל אֲשֶׁר הִנְצִיחַ אֶת שְׁגִשׁוּגוֹ שֶׁל תּוֹר הַזֶּהָב שֶׁל הַקְּבֵלָה בְּצַפְתָּ. שְׁנֵי מִמְּשִׁיכָיו הַנְּאָמְנִים סָכְמוּ כַּמּוֹ כַּמּוֹ שֶׁאֶפְשָׁר מַעֲשֵׂי רַבָּם וְאֶת חֲכָמָתוֹ בְּסַפְרִים הַמְּכֻנָּים "כְּתָבֵי הָאֵר"י".

ב. רַבֵּי חַיִּים וַיִּטַּל הִפָּךְ לְדָמוֹת אֲגַדְתִּית וּמְקוֹר חֲכָמָה לְמְקַבְּלִים בְּתַקּוּפוֹת מְאַחֲרוֹת יוֹתֵר. אֵלָּה יָכְלוּ לְפָנוֹת לְעֲבוּדָה הַמְּרַכְּזָת וְהַבְּהִירָה שְׁלוֹ, עֲבוּדָה אֲשֶׁר פְּתַחָה וְחִשְׁפָּה אֶת הַתִּכּוֹן הַסְּתוּם וְהַנְּסֻתָר שֶׁל יְסוּד תּוֹרַת הַקְּבֵלָה - סֵפֶר הַזֶּהָר.

טז) רַבֵּי שְׁמוּאֵל וַיִּטַּל כָּתַב תּוֹרַת הָאֵר"י בִּיעִילוֹת עֲלִיוֹנָה

א. רַבֵּי חַיִּים וַיִּטַּל וְרַבֵּי שְׁמוּאֵל בְּנוּ עֲבָדוֹ יַחַד עַל מְנַת לְהוֹצִיָּא אֶת כְּתָבֵי הָאֵר"י לְאוּר. רַבֵּי שְׁמוּאֵל וַיִּטַּל כָּתַב כָּל מְלָה אֲשֶׁר הֶעֱבָרָה לוֹ מֵאֲבִיו בִּיעִילוֹת שֶׁל סוֹפֵר מְשֻׁלָּם, וְהַסְּפָרִים שֶׁנִּכְתְּבוּ הִכְרוּ כְּסָפְרֵי הַלְּמוּד הַמְּפָרְסְמִים בְּיוֹתֵר שֶׁל הַזֶּהָר.

ב. בְּדִיוֹק כְּמוֹ בְּמִקְרָה שֶׁל בְּחִירַת הָרַב חַיִּים וַיִּטַּל, גַּם בְּנוֹ הָרַב שְׁמוּאֵל וַיִּטַּל נִבְחַר בְּצוּרָה זֵהִירָה מְאֹד לְמַלְא אֶת הַתְּפָקִידִים אֲשֶׁר הִטְלוּ עָלָיו בְּמִשְׁךְ חַיָּו.

טז) דמיון וקרבה בין האב לבנו

א. בספר הגלגולים מתאר האר"י את ההתפתחויות בנשמתו של הרב שמואל ויטאל, את משמעותו ואת הקשר שלה לתפקיד אשר יעד לרבי שמואל במשך תקופת חייו עלי אדמות. לפי האר"י היה דמיון וקרבה מיוחדים בין הרב חיים ויטאל לבין בנו רבי שמואל.

ב. אשתו ראשונה של רבי חיים ויטאל הייתה גלגול של כלבא שבוע, חמיו של רבי עקיבא. מאחר ונשמתה של אשת רבי חיים ויטאל הייתה של זכר, לא הייתה יכולה ללדת ילדים, כפי שהאר"י הסביר, חנה אשת רבי חיים ויטאל, תמות, והוא ישא אשה שניה. כאשר דרגת ה"נפש" (הדרגה הנמוכה של הנשמה) תתקן, אז יקבל רבי חיים ויטאל את דרגת הרוח (הדרגה השניה של הנשמה). וכאשר ה"נפש" שלו תצטרף לזו של רבי עקיבא, ה"רוח" שלו אף היא תצטרף לזו של רבי עקיבא, ורק אז ירשה הרב חיים ויטאל לשאת את בת זוגו האמתית. זאת תהיה בדרגה רוחנית כמו דרגתה הרוחנית של בת זוגו של רבי עקיבא, מאחר שנפשו ו"רוחו" של רבי חיים ויטאל זו של רבי עקיבא הן מאחדות לגמרי בדרגות אלה. אז ישא את גלגולה של רחל בתו של כלבא שבוע ויתברך בבו אשר יקרא שמואל.

(שער הגלגולים)

יז) רבי שמואל ויטאל היה גלגול התנא רבי מאיר

א. ברור שהרקע הרוחני של רבי שמואל ויטאל היה מסוג מאד נדיר: אף עדין לא נראית שום סבה מיוחדת, פרט להצטינוות כללית, מדוע נבחר הרב שמואל ויטאל למלא את התפקיד המיוחד של רשום כתבי האר"י כפי שדווחו לו על ידי אביו.

ב. לשם קבלת תשובה על כך, עלינו לפנות חזרה לבחינת דמותו של הרב חיים ויטאל עצמו: יום אחד גלה רבי חיים ויטאל לבנו, רבי שמואל, שהוא גלגול רבי מאיר, התנא המפרסם. בחלומו חלם רבי שמואל כי רבי מאיר אומר לו זאת בעצמו. במשנה נאמר שרבי מאיר היה סופר גדול בדורו.

רבי יוסף ויטאל, סבו של הרב חיים ויטאל התברך אף הוא בניצוץ מנשמת רבי מאיר, וגם הוא נודע כסופר גדול בקיא ואמן שלא קם כמוהו.

ג. האר"י אמר על רבי יוסף ויטאל כי: "חצי העולם היה נזון בזכות זקני עליו השלום (הרב יוסף ויטאל), באמצעות התפלין הכשרים שהיה עושה, ואחר כך נתגלגל זקני בי הצעיר שמואל ויטאל, ולכן גם אני יש בי יכלת בכתיבה". וזהו הטעם מדוע היה מכשר ומסגל הרב שמואל ויטאל לערוך את כתבי האר"י בצורה כל כך מהימנה ומדויקת. (שער הגלגולים)

ד. מאז החלה תורת הקבלה מיסודו של האר"י הקדוש, להתפשט ולהתרחב. מספר לומדיה והוגיה גדל משנה לשנה והקיף רבדים מברורים מבני העליה שבכל ארצות הפזורה מזרח ומערב. נציג האישים שתורמו תרומה מכרעת להתפשטות תורת הקבלה: רבי יעקב צמח ורבי מאיר פאפריש תלמידי רבי חיים ויטאל, רבי אברהם גלאנטי תלמיד הרמ"ק [רבינו משה קורדובירו], רבי ישראל סרוק תלמיד האר"י לפני ביאת רבי חיים ויטאל, ותלמידו רבי מנחם עזריה מפאנו, הם שהפיצו את מורשת האר"י ברחבי אירופה. רבי משה חיים לוצאטו - הרמח"ל, שנתן לתורת האר"י לבוש וגון מקורי מיחד משלו. הבעל שם טוב מיסד החסידות ובחירי תלמידיו, שמלבד שהנהיגו הנהגות האר"י בקרב עדת החסידים, גם נתנו לתורת האר"י לבוש וגון ופנים חדשות. הגר"א מוילנא מנהיג עדות אשכנז והמתנגדים, יצק כל תורת האר"י לתוך ספריו, הגר"א היה מגדולי מעריצי האר"י, כעדות תלמידו רבי חיים מוולוז'ין, הכותב "עיני ראו יקר תפארת קדשת האר"י ז"ל בעיני רבינו הגדול (הגר"א) נשמתו עדן. כי מדי דברי עמו אודותיו היה נרתע כל גופו, ואמר: מה נאמר ומה נדבר מקדוש השם, איש אלקים קדוש ונורא כמוהו" (בהקדמת ספרא דצניעותא). רבי שלום שרעבי - המכנה השמ"ש, ראשי תבות שמו הרב ש'לום מ'זרחי ש'רעבי (הוא הרש"ש הקדוש), ראש חכמי מדרש בית אל בעיר העתיקה בירושלים שגלה רבדים עמקים חדשים בתורת האר"י בספריו המפלאים: "נהר שלום", ו"רחובות הנהר".

מִפְתַּח הַסְּפָרִים לְסֵפֶר "הַתְּגִלּוֹת הַזֶּהָר"

1. מִשְׁנֵה חֲגִיגָה דָּף י"א ע"ב..... קיט
2. רַבְּנּוּ עֹבְדֵיָה בְּרִטְנוֹרָא לְמִשְׁנֵה חֲגִיגָה שָׁם..... קיט
3. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב לְמִשְׁנֵה חֲגִיגָה שָׁם..... קב
4. חֲגִיגָה דָּף יג..... קב
5. חֲגִיגָה דָּף י"ד ע"ב..... קבא
6. חֲגִיגָה דָּף י"ד ע"ב..... קבא
7. מְדַבֵּר קְדָמוֹת לְהַחֲיד"א מְעַרְכַת ח' עֶרְךְ חֲכָמָה אוֹת י"ב..... קבב
8. סֵפֶר יְצִירָה פ"ו מִשְׁנֵה ח'..... קבג
9. פְּרוּשׁ הַרְס"ג לְסֵפֶר יְצִירָה..... קבג
10. פְּרוּשׁ "קוֹל יְהוּדָה" עַל הַכּוּזָרִי שָׁם..... קבג
11. שו"ת הַרְדָּב"ז ח"ג סִימָן ת"ב..... קבד
12. יְרוּשְׁלָמִי סְנֵהֲדָרִין פֶּרֶק ז' הַלְבָּה י"ט..... קבד
13. מְדַבֵּר קְדָמוֹת לְהַחֲיד"א, מְעַרְכַת יו"ד, אוֹת כ"ז..... קבה
14. שָׁם הַגְּדוּלִים לְהַחֲיד"א מְעַרְכַת סְפָרִים בְּעַרְבוֹ..... קבה
15. הָרַב שְׁמוּאֵל לוֹרִיא בְּהַקְדָּמָתוֹ לְסֵפֶר הַבְּהִיר, הוֹצָאת וִילְנָא תַרמ"א..... קבה
16. הַקְדָּמוֹת סֵפֶר זֶהָר הַרְקִיעַ לְהַאֲדָמוֹר מְרַאדִּין זצ"ל..... קבו
17. הַקְדָּמוֹת סֵפֶר זֶהָר הַרְקִיעַ לְהַאֲדָמוֹר מְרַאדִּין זצ"ל..... קבו
18. מְאוּר עֵינַיִם פְּרִשְׁת צו..... קבח
19. הָרַב אַבְרָהָם גֶּלְאֲנְטִי ב"אור הַחֲמָה" לְזֶהָר פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח דָּף קנ"ט ע"א..... קבח
20. סֵפֶר יוֹחֲסִין הַשְּׁלָם דָּף פ"ז וַאֲלֵךְ..... קבט
21. הַקְדָּמַת רַבֵּי יְהוּדָה חֵיט לְסֵפֶרוֹ מִנְחַת יְהוּדָה..... קל
22. וַיִּקְרָא רַבָּא פכ"א, ח..... קלא
23. פְּסָחִים דָּף קי"ב ע"א..... קלא
24. יְרוּשְׁלָמִי סְנֵהֲדָרִין פ"א ה"ב..... קלב
25. יְבָמוֹת דָּף ס"ב ע"ב..... קלב

26. נְזִיר דָּף נ"ב ע"ב..... קלב
27. פְּרוּשׁ רַש"י שְׁבוּעוֹת דָּף ב' ע"ב..... קלב
28. זֶהָר ח"ג דָּף רפ"ז ע"א..... קלג
29. זֶהָר ח"ג, אֵינְדָּרָא רַבָּא, דָּף קב"ז ע"ב..... קלז
30. זֶהָר שָׁם דָּף קמ"ד ע"א..... קלז
31. שָׁם..... קמא
32. הַדְּרַת מְלָךְ לְסַפְּרָא דְצְנִיעוּתָא סוּף פ"א..... קמו
33. זֶהָר ח"י, בְּסִיּוּם פְּרוּשׁוֹ לְסַפְּרָא דְצְנִיעוּתָא..... קמו
34. אֹרֹחַ הַחֲמֵה לַזֶּהָר ח"ב דָּף קט"ו ע"ב, בְּשֵׁם הָרַמ"ק וְרַבִּינוּ מִשָּׁה קוֹרְדוֹבִירוֹ. קמח
35. רמ"ז, הוֹבָא בְּמִקְדָּשׁ מְלָךְ לַזֶּהָר פְּרִשְׁת וַיֵּרָא, מִהַדְרַת זְלָקוּא עֲמוּד ק'..... קמט
36. הַקְּדָמַת פְּרוּשׁ כְּסָא מְלָךְ לְתַקוּנַי זֶהָר..... קנא
37. תו"ד מְלִיצֵי אֵשׁ..... קנח
38. עֶשֶׂר קְדָשׁוֹת מְעַרְכַּת ב' מוֹרְנוּ הָרַב צְבִי הֵיְרֵשׁ מִזִּידִיטְשׁוֹב..... קסא
39. עֲבוּדַת עֲבוּדָה דָּף רע"ט..... קסג
40. עֶשֶׂר קְדָשׁוֹת מְעַרְכַּת ט' עֲמוּד מ"ג..... קסד
41. עֶשֶׂר קְדָשׁוֹת מְעַרְכַּת ט' הָרַב הַקְּדוֹשׁ מוֹרְנוּ הָרַב רַבִּי יֶצְחָק אֵיִזִּיק
מְקַאמְאֲרָנָא..... קסה
42. עֲבוּדַת עֲבוּדָה..... קסז
43. אֲבָקַת רוּכַל סִימָן א'..... קעא
44. סֵפֶר הַגְּלָגוּלִים..... קעח
45. שַׁעַר הַגְּלָגוּלִים..... קעט
46. שַׁעַר הַגְּלָגוּלִים..... קפ
47. שַׁעַר הַגְּלָגוּלִים..... קפא

